

व्रीणां वारादयश्चेन्दोर्विमाणान्तु शुभा रवेः ।
 त्रियाणां समासूनोः पातङ्गेर्वैश्यशूद्रयोः ॥ १५० ॥
 माघानजन्मनस्तत्रैनाशिकगते विधौ ।
 मष्टमं राशिमाप्ते च सौरं मृत्युकरं भवेत् ॥ १५१ ॥
 भाकोकेरश्च मत्स्यश्च बुधशुक्रेन्दुराशयः ।
 सर्व्वेषां सिद्धिदातारः शुभवारोदयादयः ॥ १५२ ॥
 चित्तविक्रमपुत्रस्त्रीधर्मकर्मोपगः शशी ।
 चरे चन्द्रज्जीवाश्च सौरे सौभाग्यसाधकाः ॥ १५३ ॥
 त्रिपट्टायगताः पापाः शुभाः संधुद्धमष्टमम् ।
 यमभार्गवभौमाख्याः सप्तमस्याः शुभच्छिदः ॥ १५४ ॥
 सौरं यात्राविधानश्च पुत्रस्य पितृजन्मानि ।
 भयं विघ्नमदं प्राहुः कुमार्यो मातृजन्मानि ॥ १५५ ॥
 अभ्यङ्गभुक्तियात्राषु स्नाने वा भूपितेऽपि वा ।
 सन्ध्यानिशासु संग्रामे सौरं नेष्टुं निरासने ॥ १५६ ॥
 शासने राजविभाणां व्रतान्ते मृतसूतके ।
 बन्धमोक्षे च दीक्षायां सौरं नात्र विचार्य्यते ॥ १५७ ॥
 अशुभर्क्षे कृते सौरे कुर्यात् सिद्धं पुनः शुभे ।
 पञ्चगव्येन मधुना केशाग्निर्वापयेद् बुधः ॥ १५८ ॥
 दर्शं प्रतिपदष्टम्योमासिस्त्रीतैलसेचनात् ।
 चतुर्दश्यां तथाष्टम्यामाहुरायुस्यम्युधाः ॥ १५९ ॥
 पञ्चदश्यां चतुर्दश्यामष्टम्याश्च त्रिजन्मसु ।
 सौरं व्यवायं तैलञ्च बर्ज्जयेदन्तपावनम् ॥ १६० ॥
 राजकार्य्यनियुक्तानां नटानां रूपजीविनाम् ।
 इयश्चरोमनस्तच्छेदे नास्ति कालविशिष्टता ॥ १६१ ॥

न तेषामपि कालोऽस्ति क्षुरं नित्यं स्पृशन्ति ये ।
 दन्तधावन्तमिच्छन्ति त्रतीनां प्रतिवासरम् ॥ १६२ ॥
 शुक्रार्कवारावन्येषां विहितौ दन्तधावने ।
 गुरुर्भृगुर्वा शीतांशुरुदयस्यो बलान्वितः ।
 यद्युपचयगो लग्नाच्चूडायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६३ ॥
 सशुक्रे सवुधे कुम्भलग्ने व्ययगते रवौ ।
 त्रिकोणगे गुराविन्दौ चूडायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६४ ॥
 भवन्वयोदयेष्वर्कबुधशुक्राः यदा स्थिताः ।
 चन्द्रे शुभांशके केन्द्रे चूडायोगोऽयमुत्तमः ॥ १६५ ॥
 सुमनोक्षतदुर्वाकं तोयमभ्यक्षमस्तके ।
 ध्यात्वा भगवतीं लक्ष्मीं जपमेवमुदीरयेत् ॥ १६६ ॥
 पालयन्तु सुराः सर्वे त्वामविघ्नं शतायुषा ।
 ऋद्ध्या कान्ता धिया स्मृत्या नित्यं त्वामपि वर्द्धयेत् १६७
 पान्तु सन्ततमेव त्वां प्रसन्ना देवमातरः ।
 दीर्घमङ्गलसयुक्ता यूना त्वं सुभगा भव ॥ १६८ ॥
 पुंसस्त्रियश्च क्रमशोऽभिमन्य
 समङ्गलं दक्षिणपाणिनैव ।
 मर्दाक्षिणं मूर्द्धललाटशङ्खे
 सुप्रस्पृशोत्तं निशितक्षुरेण ॥ १६९ ॥
 धात्रीभृङ्गरसं प्रस्तं तैलञ्च क्षीरमाढकम् ।
 यष्टयाञ्जनफलं तैलं तव केशाक्षिशरोहितम् ॥ १७० ॥
 तटाककूपशुद्धिश्च गजदन्तनिकृन्तनम् ।
 नौकादीनां जले क्षेपः क्षीरयोगवदिष्यते ॥ १७१ ॥
 इति चौरविधिः ।

इति कौमारदशाविधानं नाम चतुर्विंशोऽध्यायः ।

—*070*01—

पञ्चविंशोऽध्यायः ।

—०७०—

शिक्षादशाममुचिनं क्रमशो विधानं
 वक्ष्यामि सम्प्रति समाप्तमल्पमम् ।
 आच्छादनोपनयनाध्ययनानि सम्य
 गावर्तने वितरणश्च गवां द्विजेभ्यः ॥ १ ॥
 मभूतवस्त्रदाश्विनी भरण्यथापहारिणी ।
 मदक्षतेऽपिर्द्वेते मजेश्वरेऽर्धमिद्वयः ॥ २ ॥
 गृगे तु मृषिकाद्रयं प्यगुन्वमेव शङ्करो ।
 पुनर्वसो शुभागमस्तद्व्यटे धनैर्युतः ॥ ३ ॥
 भुजङ्गमे वितुष्यते मधामु वैरमादिशत ।
 हयाह्वये नृपाद्रयं धनागमं तपोक्षरे ॥ ४ ॥
 करणेकर्ममिद्वयः शुभागमश्च विजया ।
 शुभाश्च भोज्यमानिले विद्वते सुहृद्वृत्तिः ॥ ५ ॥
 सुहृत्पुत्रश्च मित्रमे तद्व्यटेऽम्बरहयः ।
 जलप्लुतिश्च नैर्द्विती रजो जलाभिरद्वेते ॥ ६ ॥

मतिपद् द्वादशी रिक्ता पृष्टी विटिविर्वर्जिताः ।
 तिथयः शुक्लजाः शेषाः शोभना वस्त्रधारणे ॥ १० ॥
 सिंहालिमकराजास्त्रैर्वर्जिताः राशयः शुभाः ।
 त्रिपट्टायगताः पापाः शुभाः केन्द्रत्रिकोणगाः ॥ ११ ॥
 रिः फं परिभवस्थानं हित्वा सर्वत्र चन्द्रमाः ।
 शुभांशस्यः शुभैर्दृष्टः शोभनो नूतनाम्बरे ॥ १२ ॥
 नृपमसादे दीप्तायां विवाहे च न दृश्यते ।
 अविचारितकालानामाच्छादनविधिं नृणाम् ॥ १३ ॥

वस्त्रस्य कोणेषु भवन्ति देवाः
 नरास्तु पासान्तदशान्तमध्ये ।
 शेषास्त्रयश्चापि निशाचरांश
 स्तथैव शय्याशनपादुकानाम् ॥ १४ ॥
 लिप्ते महीगोमयकर्ममाद्यैः
 छिन्नप्रदग्धे स्फुटिते च विद्यात् ।
 पुष्टन्नचेदल्पतरश्च भुक्ते
 पापं शुभं वा फलमुत्तरीये ॥ १५ ॥
 रुद्रार्क्षशांगेज्वथवरस्य मृत्युः ।
 पुंजन्मतेजश्च मनुष्यभागे ।
 भागेऽमराणामथ भोगवृद्धिः
 प्रान्तेषु सर्वत्र वदन्निष्ठम् ॥ १६ ॥
 छत्रध्वजस्त्रास्तिकवर्द्धमान
 श्रीवृक्षकुम्भाम्बुजैतोरणाभा ।
 छेदाकृतिर्नैर्कृतिभागगापि
 पुंसां विधत्ते न चिरेण लक्ष्मीम् ॥ १७ ॥

विधिरेष समो नूतनकम्बलस्तरणादिके ।

विशेषोऽप्रकलत्रस्थो देवमन्त्री न शोभनः ॥ १८ ॥

इत्याच्छादनविधिः ।

आपटं पञ्चमादूर्ध्वं वर्षादादशमादद्विजम् ।

एकादशान्दे राजन्यं वैश्यं वा द्वादशे तथा ॥ १९ ॥

उपनेतुमुपाध्यायैः कालयोगोऽयमीरितः ।

अतिषोडशिको विप्रो नोपनेयः कदाचन ॥ २० ॥

क्षत्रियो विंशतेरूर्ध्वान्न वैश्यः पञ्चविंशकात् ।

मशस्तृपणाभ्येते वृपला एव सम्मताः ॥ २१ ॥

अयन्तूपनयो नाम यक्षमुन्नयेदशनम् ।

द्वितीयजन्मवत्प्रोक्तं प्रतोपादानमित्यपि ॥ २२ ॥

सितेज्यमुद्बालत्वं वृद्धता दक्षिणायनम् ।

अधिमासश्च वर्ज्यः स्यात् कृष्णे चान्निमपञ्चकम् ॥ २३ ॥

प्रतिपदपर्वोरिक्ताभिर्वीजितास्तिथयः शुभाः ।

शुभाः सौम्येन्दुजीयानां वारवर्गोदयादयः ॥ २४ ॥

त्रिपृत्तरेषु रोहिण्यां हस्ते पाँप्ने पुनर्ध्रुवौ ।

वामवत्पाप्द्रुमौम्येषु श्रेष्ठस्तूपनयो मतः ॥ २५ ॥

मेघे भवति वा कुष्टी वित्तविघाज्जितो ह्ये ।

मिथुने वेदार्थदर्शकः कर्ष्या नितं पटद्भावन् ॥ २६ ॥

शिल्पकर्म्यकरः गिरे पृष्टे भवति पाण्डितः ।

तुलायान्तु बाणशक्तिं काण्डप्लुष्टोऽथ हाधिके ॥ २७ ॥

सर्व्वेषु णजित्वापे गृह्यशक्तिः गृहे नदा ।

राजप्रेष्यकरः कुम्भे र्शने शास्त्रार्थपारगः ॥ २८ ॥

दुःस्थः सुखी जडो मूर्खो जयी रुग्णोऽतिमृत्युभाक् ।

दुःखी दुर्बलचनः श्रीमान् भीतो व्याधिः सुभानुना ॥ २९ ॥

शान्तः सुखी शुभः शुद्धो रुग्णः पीतो महामयः ।

धर्मकृत् भूर्जितस्तुष्टः साधुव्याधिः शुभेन्दुना ॥ ३० ॥

दुर्गमः सुखितस्तप्तो विपन्नो मुदितः प्रियः ।

आर्त्तः शोकी भयी रुषी दीनाङ्गः क्षितिमनुना ॥ ३१ ॥

विना पट्टाष्टमं जीवसौम्यौ सर्वत्र शोभनी ।

सर्वत्रेष्टः सितस्त्रक्ता सप्तमं पष्टमष्टमम् ॥ ३२ ॥

हीनः प्रीतोऽधिरोगश्च मूर्खो ज्ञानी महाभयः ।

मृत्युभाग्यं दुःखितः क्षिष्टः सुखी दुःखी च भद्रगुरः ॥ ३३ ॥

त्रिपदायं विना राहुकेतु सर्वत्र दूषणौ ।

अष्टमस्थानगाः सर्वे दशुरायुः क्षयं ग्रहाः ॥ ३४ ॥

कुष्टी क्षयी ज्वरात्तश्च बुद्धिमान् स्वकुलोत्तमः ।

शिक्षितः सुव्रतश्चेति लग्नस्थैर्भाष्करादिभिः ॥ ३५ ॥

बुधार्कशुक्राः कर्मायलग्नगाः क्रमशो यदा ।

चन्द्रः शुभांशके योगः शुभश्चोपनये मतः ॥ ३६ ॥

मेषगोकर्कटप्राप्ताः भानुशुक्रेन्दवो यदा ।

यमोदये भवेद्योगो द्विजोपनयने शुभः ॥ ३७ ॥

नानामङ्गलतूर्येण पुण्याहपदपूर्वकम् ।

शिशुर्मन्त्रसमुच्चारैरुपनेयं पुरोधसा ॥ ३८ ॥

इत्युपनयनविधिः ।

—O—

अथोपनयनादूर्ध्वं विद्यारम्भः शुभः क्षिशोः ।

कन्यासमागते भानी ततो मामत्रयं शुभम् ॥ ३९ ॥

ताराश्चतस्रः सौम्याद्यास्तिस्रो हस्तादिकास्तथा ।

मैत्राभिहरयः पूज्याः विद्यारम्भे मनीषिभिः ॥ ४० ॥

उत्तराणां त्रयं पौष्णं रोहिणीञ्चैव मध्यमम् ।
 वसुवारुणमृत्लानि शुभदानीति केचन ॥ ४१ ॥
 मूलं वशिष्टमुनिना शास्त्रारम्भे निराकृतम् ।
 पर्वरिक्ताष्टमी षष्ठी द्वादशी प्रतिपत्तया ॥ ४२ ॥
 गर्हिता विबुधैः केचित् पूर्णमिष्टवमा विदुः ।
 केचिन्नेच्छन्ति निषुणाः सप्तमी च त्रयोदशीम् ॥ ४३ ॥
 शुभद्रुष्टः शुभांशस्थश्चन्द्रस्तत्रापि दोषनुत् ।
 मन्दमाद्ययोर्निन्द्याद्धारवर्गोदयादयः ॥ ४४ ॥
 मध्यमाः रविशीतांश्वोः शेषाणामुत्तमाः स्मृताः ।
 चरस्थिरोभयाः पङ्क्त्या मध्यमाधमपूजिताः ।
 अष्टमं शुद्धमिच्छन्ति केचित् पञ्चममेव वा ॥ ४५ ॥
 त्रिपटायगताः पापाः शुभाः सौम्याश्च कण्टके ।
 शस्त्रशिक्षाहिता मित्रविष्णुत्रयरवीश्वराः ॥ ४६ ॥
 गुरुभागववाराद्याः विदोपास्तितथोऽपि च ॥
 चित्राभिरविशक्राश्च परघातविधौ शुभाः ।
 मूलाश्विपितरश्चापशिल्पेभौमार्कवारयोः ॥ ४७ ॥
 कुन्ताभिष्टुरिकाभ्यासे वाजिवारणविग्रहे ।
 मल्लोद्भकारशिक्षासु महानसविधौ तथा ॥ ४८ ॥
 पौष्णश्रवणरोहिण्यां सौम्यं वायूत्तरत्रयम् ।
 रुद्रतिप्ये तु शुभदे सौरभ्यकरणेषु च ॥ ४९ ॥
 औश्वनीचाश्वीशक्षासु गजशिक्षासु सोमभम् ।
 तयोरारोहणे पौष्णं हरिर्ग्रहोत्तरत्रयम् ॥ ५० ॥
 खरोष्ट्रमहिपादीनां शिक्षने च यमात्त्रयम् ।
 हयानां वारुणाश्विन्यौ व्यवायेषु शुभप्रदौ ॥ ५१ ॥
 भेरितालादिशास्त्रेषु भरतेषु विशेषतः ।

इत्येवमप्यस्त्रयादिशः गर्ह्येति मौम्यमं शुभम् ॥ ५२ ॥
 मार्गशास्त्रानिकृष्टाने वेदशास्त्रेषु रोहिणी ।
 वैष्णवं चौरमामादी निष्ठा स्याद्विप्रकर्मणि ॥ ५३ ॥
 धर्मशास्त्रेषु विस्त्राप्तास्त्रिस्ताराश्च रेवती ।
 योगशास्त्रेऽन्विगृह्यार्ताः सनकममये शशी ॥ ५४ ॥
 अभिनी रोहिणी मौम्यस्त्रिप्यो हस्तादिपञ्चकम् ।
 ज्योतिःशास्त्रे शुभं वैद्ये स्याद्विहस्तः पुनर्वसुः ॥ ५५ ॥
 पागयो रेवती मौम्यो रोहिणी तिष्यामिप्रमम् ।
 अदितिश्च तथा हस्तः शब्दशास्त्रेषु पूजितः ॥ ५६ ॥
 गणिते रेवतीहस्तपुष्यामिभ्रेन्दुशङ्कराः ।
 धाम्नादिपञ्चकं मोक्तं पुराणेषु पुरातनैः ॥ ५७ ॥
 आदित्यवेष्णवस्वातिहस्ताभिपरमेष्ठिनः ।
 उत्तराणां त्रयं पुष्यं वास्तु शास्त्रे सुपूजितम् ॥ ५८ ॥
 अनुक्तेषु च शास्त्रेषु विद्यादुक्तानुसारतः ।
 अभिनीपीष्णहस्तास्तु सर्व्यशास्त्रेषु पूजिताः ॥ ५९ ॥
 हस्तैर्षे तु बुधस्यांशे वर्तन्ते शेन्दुभास्कराः ।
 बुधवारे च तल्लभे योगः सारस्वतो मतः ॥ ६० ॥
 चन्द्रार्कशदिने वारनाथे लभे बुधांशके ।
 हस्तर्षस्य यदा योगस्तदा वागीश्वराह्वयः ॥ ६१ ॥
 स्वात्युचे लग्नगो भानुः शसितौ हृषमीनगौ ।
 वर्गोत्तरगती यद्वा योगो वागीश्वराह्वयः ॥ ६२ ॥
 बुधोत्तरे गुरोरंशे केन्द्रगा शार्कभार्गवाः ।
 त्रयोदश्यां यमे लभे योगो बुद्धिप्रबोधकः ॥ ६३ ॥
 कर्की पञ्चमभागस्थे गुराबुदयगे तदा ।
 गुरोर्वारिह्यहोरायां योगो जाड्यहरो मतः ॥ ६४ ॥

लये बुधांशकस्यश्चेदिन्दुशार्कबुधोदये ।

बुधवारेऽस्य होरायां योगो मोहविनाशनः ॥ ६५ ॥

अनुक्ता ये ग्रहास्ते च स्वात्युच्चोदयगाः यदा ।

स्ववारे च स्वहोरायां योगाः स्युः ज्ञानसाधकाः ॥ ६६ ॥

वारनक्षत्रयोगाः ये शुभास्तत्र दिनाधिपे ।

लग्ने तस्य होरायां योगो भूगप्रभापकः ॥ ६७ ॥

वार्षी गणेशश्च गुरुश्च भक्त्या

सम्पूज्यमाना धीर्लाभिः प्रभृतेः ।

कृताभ्यनुज्ञे गुरुणारभेत

शास्त्राणि पूर्वाभिमुखः कुमारः ॥ ६८ ॥

यथोक्तयोगमद्भावे नात्र दोषं विचारयेत् ।

इन्दोर्वारे पराहे च विद्यामुक्तिर्विधीयते ॥ ६९ ॥

इत्यध्ययनविधिः ।

—(०००)—

समावर्त्तविधिर्नाम ज्ञानगोमहिदादयः ।

विद्यान्ते च मतान्ते च विधिरेष विधीयते ॥ ७० ॥

आदित्यमौम्यमाविश्यमत्र तिप्प्योत्तरत्रयम् ।

रोहिणीश्रवणपुण्या मौम्यवारोदयादयः ॥ ७१ ॥

द्वितीया च तृतीया च पञ्चमी सप्तमी तथा ।

दशमी द्वादशी शस्त्रा विशेषेण त्रयोदशी ।

नृपाणां पूज्यते षष्ठी बन्धानां दशमी तथा ॥ ७२ ॥

इति समावर्त्तनविधिः ।

—(०)—

एष पौर्वाशक्तो भूत्वा मरिच्य कृतेष्विदम् ।

इष्टापूर्वाविधानस्य गोदानस्य मनापरेण ॥ ७३ ॥

प्राप्ताविष्णुमदेशाश्च जीवभास्करतारकाः ।

विदोपास्तिथयश्चात्र चरन्त्यश्च पूजितम् ॥ ७४ ॥

ऋक्षेपूर्ध्वमुखेऽप्येव चरन्त्ये शुभोदये ।

शुभवारेषु द्योरायां श्मश्रुकेशविवर्धनम् ॥ ७५ ॥

केशरं दृहनीमूलं गोजीयोष्टिकणोत्पलम् ।

माजाक्षीरं मत्तैलं तन्मृक्षणं रोमजन्मकृत् ।

शीत्यमानेषु केशेषु स्थापनञ्च भवेदिदम् ॥ ७६ ॥

तैलं वाचा शिलातालमजिष्टाभिः सुसाधितम् ।

हरेदस्थानजन्मानि रोमान्पुन्मूल्य लेपतः ॥ ७७ ॥

इति गोदानविधिः ।

—०००—

इति शिक्षावधानं नाम पञ्चविंशोऽध्यायः ।

—०—

षड्विंशोऽध्यायः ।

—०—

प्राच्यैः प्रणीतमधुना खलु तन्त्रजातं

संहृत्य यौवनदशाविधिमारभिष्ये ।

सङ्कीर्तितोऽत्र बलिभुग्बलिदानपूर्व

प्राणिग्रहश्च नरराजसुताभिषेकः ॥ १ ॥

विवाहोचितनक्षत्रे दम्पत्योरनुकूलके ।

सुमुहुर्त्तं शुभे वारे प्रशस्तविहगोदये ॥ २ ॥

पूर्वपक्षे च पूर्वार्द्धे पूर्वयामार्द्धके बुधः ।

स्नातः शुचि सरिच्छीरे देवतायतने ऽपि वा ॥ ३ ॥

गोमयैर्मण्डलं कुर्यात् समन्तात् . . .

कल्पयेत्स्वस्वचिह्नेन दिक्पालान् -

मध्ये ब्रह्माणमाधाय क्रमशस्तान् समर्चयेत् ।
 इन्द्रः सुरभितृप्तः स्वाद्यमः पुष्पेण मोदते ॥ ५ ॥
 वरुणो धूपतृप्तः स्यात् सोमो दीपेन तृप्यति ।
 ब्रह्मा तु सज्ज्वरेतेश्च पूर्णकुम्भैश्च तण्डुलैः ॥ ६ ॥
 पयोदधिपृताभ्यक्तान् पिण्डान् शाल्योदनान् हितान् ।
 कुक्कुटाण्डप्रमाणांस्तान् पञ्चपांश्च सुयोजयेत् ।
 जलसम्प्रेक्षणश्चैव स्वस्वमन्त्रैर्विधीयते ॥ ७ ॥
 ओं दीर्घायुःसुमङ्गला च इन्द्रादिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं चिरं तिष्ठतु दीर्घायुर्याम्यदिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं भद्रो वरुणादिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं श्रेयः सौम्य दिग्देवेभ्यः स्वाहा ॥
 ओं पुत्रपौत्रवृद्धिः स्वाद्यतुर्मुखेभ्यः स्वाहा ॥
 अङ्गताकङ्कताश्चैव कुन्दपुत्रास्तथैव च ।
 वायसा ब्रह्मपुत्राश्च बालि गृह्णन्तु ओन्नमः ॥ ८ ॥
 मणम्य मन्त्रेणानेन दूरे स्थित्वा निरीक्ष्यताम् ।
 मयमग्रस्तपिण्डेन तत्र विद्याच्छुभाशुभम् ॥ ९ ॥
 ऐन्द्रे पुत्रविष्टदिः स्वाद्याम्ये भर्तृविनाशनम् ।
 वारुणे कुलनाशः स्यात् सौम्ये स्यात् पुत्रपौत्ररुम् ॥
 शुभं ब्रह्मे बहुविधं विनिश्चितं विनिश्चितम् ॥ १० ॥
 पुमान्नाममयः स्यूतः सर्वेषां प्रियदर्शनः ।
 बलिभुक् मयमं ग्रामि सर्वस्मिन्नानिदोषदः ॥ ११ ॥
 सर्वत्र शुभकार्ये च युद्धे बन्धविमोक्षणे ।
 इदं विधानमुद्दृष्टं मयेव पुरातनः ॥ १२ ॥

इति वायस्यलिखिधिः ।

दैवज्ञं सुखमासीनं सम्पूज्यादौ यथावलम् ।

दम्पसोराख्यया सार्द्धं सकृत् पृच्छेच्छुभाशुभम् ॥ १३ ॥

तत्कालवाक्ये केन्द्राभ्यां ततो ज्ञात्वा शुभाशुभम् ।

त्रिकालज्ञा इवाचष्टे दैवज्ञः शास्त्रचक्षुषा ॥ १४ ॥

लग्ने पापग्रहैर्युक्ते नीचशत्रुग्रहस्थिते ।

अष्टमे सप्तमे चैव दम्पसोर्न शुभस्तदा ॥ १५ ॥

पापयुक्तोदयाच्चन्द्रः पण्डे वाअष्टमे स्थितः ।

विवाहसमयान् मृत्युं दद्यादन्देऽष्टमे तयोः ॥ १६ ॥

मश्वलग्ने यदा चन्द्रस्तस्मात् पण्डाष्टमे कुजः ।

अष्टाब्दैर्मनुजो याति यमालयमपुत्रकः ॥ १७ ॥

लग्नाष्टमे यदा पापा रिपुनीचनिरीक्षिताः ।

विधवा सा भवेत् कन्या लग्नं पापयुतं यदि ॥ १८ ॥

नीचस्थः शत्रुसंहृष्टः पापः पञ्चमगो यदि ।

कुलटा सा भवेत् कन्या मृतपुत्राथवा भवेत् ॥ १९ ॥

स्थितौ यदेन्दुमाहेयौ लग्नसप्तमयोः क्रमात् ।

यमालयं तदा याति सप्तमे मासि मानवः ॥ २० ॥

सप्तमं यदि शून्यं स्यात् दुर्व्वलं दुर्ग्रहे क्षितम् ।

सौम्यग्रहदशा हीनं भर्ता कापुरुषो भवेत् ॥ २१ ॥

मन्दे सप्तमराशस्थे पापशत्रुनिरीक्षिते ।

कन्यैव विधवा भूत्वा जरामपि च गच्छति ॥ २२ ॥

पापः पञ्चमराशौ चेद्ग्रन्थ्या वा पुत्रनाशिनी ।

नीचारिराशौ पापश्चेद्गीतपुण्या भवेद्दृष्टः ॥ २३ ॥

पुत्रस्थेषु शुभेष्वेव बहुपुत्रवती भवेत् ।

स्वसंतुङ्गात्रकोणेषु तत्रपुत्राः यदुनीचिनः ॥ २४ ॥

इतिविवाहमन्त्रे शुभाशुभनियमः ।

युभाशुभमिति ज्ञात्वा मङ्गलकेन्द्रेण दैवाविव ।
 अतःपरं दिनादीनि क्रमादेव निरूपयेत् ॥ २५
 जन्मसम्पद्विपत्तौ मयः साधको वृषः ।
 मित्रं परममित्रञ्च जन्मक्षादिः पुनःपुनः ॥ २६ ॥
 चरसमनुकूलञ्चेत् शुभं स्त्री जन्मतारकात् ।
 त्रिजन्मताराः क्रमशश्चोत्तमाधममध्यमाः ॥

इति दिननियमः ।

—००—

*सौम्यादिभत्रयमरुत्तुरगान्धहस्ता
 मित्रान्त्यविष्णुसहितानि नवामराणाम् ।
 पूर्वोत्तरात्रिकयमेशविधातृभानि
 भाहुर्नृणामिति भुवामपराणि तज्ञाः ॥ २८ ॥
 बहुशुभविधिरेकजातिभे स्यात्
 नरसुरभे यदि मध्यमन्तु नश्यात् ।
 अमुरसुरगणे विनाशयोगोऽ
 दितिमुतमानुपभे च सर्वनाशः ॥ २९ ॥

इति गणनियमः ।

—०००—

१० चतुर्थसप्तमर्षश्च दशमर्ष त्रयोदश ।
 षोडशे कूर्णविंशर्षे द्वाविंशत्पञ्चाविंशम् ।
 मत्तविंशति नारीभान्माहेन्द्रः शुभमेषते ॥ ३० ॥

इति माहेन्द्रनियमः ।

—०००—

* सौम्यादिति त्रयः । । चतुर्थतद्यतुर्थञ्चेत् अन्यदस्य पुनः पुनः
 पुरुषार्थे शुभं विद्या अन्यथा सर्वनाशनः ।

आदित्यहस्तश्रवणाश्वितीष्यामित्रार्घ्यमप्रोष्टपदानि पुंसः ।
 पण्डस्य भूलं शतभञ्च सौम्यशेषास्त्रियः षोडशतारकाः स्युः ३ ।
 स्त्रीपुंसोः स्वस्वनक्षत्रं विवाहे शुभसाधनम् ।
 मध्यमः पण्डयोगः स्याद् वैपरीत्यं विरोधकृत् ॥ ३२ ॥

इति पुनश्चन्द्रम् ।

—०००—

वार्तमेतदशास्त्रज्ञैः कथञ्चित् परिकल्पितम् ।
 त्रयोदशादिनादुर्द्ध स्त्रीदीर्घं शुभमिष्यते ॥ ३३ ॥
 इति स्त्रीदीर्घनियमः ।

—०—

तुरङ्गमश्च मातङ्गो मेघी सर्पश्च पन्नगी ।
 श्वा विडालश्च वस्तश्च मार्जारी मृषिकाखवः ॥ ३४ ॥
 वृषभो महिषी व्याघ्री लुलायो व्याघ्रकामिनी ।
 मृगी कुरङ्गी च शुनी कपिर्धनुः प्लवङ्गमः ॥ ३५ ॥
 नारी च मारमेषश्च नरश्च वृषभस्तथा ।
 करिणीति क्रमादेता योनयश्चाभिभादितः ॥ ३६ ॥
 दम्पत्योरेकयोनित्वं सम्पत्स्यै निर्दिशेद्बुधः ।
 मध्यमं भिन्नयोनित्वं दोषकृच्छ्रयोनिना ॥ ३७ ॥
 स्वनक्षत्रसमुद्दृष्टं माधिनं योनिमेव च ।
 नाद्यान्नर्षादयोन्नित्यमायुष्कामी बुधो नरः ॥ ३८ ॥
 इति योनिनियमः ।

—०००—

द्वित्रयोदशपट्टञ्च द्वादशाष्टमराशिभिः ।

— ३९ ॥

विनापष्टाष्टमं तेषु शेषश्चेदेकनायकः ।

दम्पत्योः शुभमित्युक्तं सारस्वतमते पुनः ॥ ४० ॥

राशिर्यदि च दम्पत्योस्तृतीयैकदशौ शुभौ ।

कुटुम्बवृद्धिदो स्यातां यदि चाष्टममष्टमौ ॥ ४१ ॥

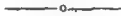
इतिराशिनियमः ।

घृहृदौ यदि दम्पत्योर्भवने यौ हिताय तौ ।

मध्यमौ मध्यमौ भोक्तौ वैरिणौ वैरिकारणौ ॥ ४२ ॥

इतिराश्याधिपतिनियमः ।

मेघस्यालिहरीवश्यं हृषे कर्कटतोलिनौ ।

यमस्य कन्यकावश्यं कर्किनश्चापवृश्चिकौ ॥ ४३ ॥

तुला मिहस्य कन्यायां यममत्स्याबुदीरितौ ।

छूकस्थ मृगपार्थोना बलिजः कर्कटो भवेत् ॥ ४४ ॥

चापस्थ मीनो नक्रस्य मेघकुम्भाबुदीरितौ ।

मेघःकुम्भस्य वश्यं स्यान्मीनस्य मकरो भवेत् ॥ ४५ ॥

अभिन्त्यामानमोरुयानां दम्पत्योर्वश्यराशिभिः ।

ततोऽवश्यमवश्येन विवाहेषु विचारयेत् ॥ ४६ ॥

इति वश्यनियमः ।

पादस्थिता मघामूलपौष्णाश्रीन्द्रभुजङ्गमाः ।

ऊरुस्थिता यमेज्याप्यमिवोषान्त्रभगाह्वयाः ॥ ४७ ॥

नाभिस्थिता विशाखादित्याद्यमानाग्निविश्वकाः ।

बाहुस्थिता हरिप्रह्लाशिवाकाम्बुधिवायवः ॥ ४८ ॥

मूर्द्धस्यितास्त्रयस्तत्र चित्रावसुहिमांशवः ।
 इत्येवं क्रमशो ज्ञेयाः सप्तविंशतितारकाः ॥ ४९ ॥
 दम्पत्योस्तारकाद्वन्द्वमेकरेखागतं यदि ।
 तदा महाभयं विद्याद्रेखान्तरगतं शुभम् ॥ ५० ॥
 पादवेधे च पान्थत्वमुरुवेधे च रोगिना ।
 नाभिवेधेऽप्यपुत्रत्वं बाहुवेधे दरिद्रता ॥ ५१ ॥
 मूर्द्धवेधे भवेन्मृत्युरेवमाह बृहस्पतिः ।
 केचिद् गर्गादयः प्राहुः सर्वत्र मरणं ध्रुवम् ॥ ५२ ॥
 इति रज्जुनियमः ।

—०००—

मरुद्विधिर्विहियमेन्द्रदशराधानुराधा खलु पूर्वमूत्रे ।
 हरीशंविश्वदितिचन्द्रशक्र चित्राभिमूलाक्षितयोर्द्वितीये ॥ ५३ ॥
 उत्पान्शभाग्यार्थमहस्तपौष्ण सजैकपाद्वाद्विधमथास्तृतीये ।
 एकत्रमूत्रे प्रतितत्रशस्ता जन्मर्षयुगे मिथुनस्य वेधः ॥ ५४ ॥
 पूर्वमूत्रे मरणं द्वितीये गर्भर्षयोऽन्यत्र धनमणाक्षः ।
 एवं विवाहे विधिवद्विध्याच्छुभायुग वेधकलसणेपु ॥ ५४ ॥
 इति घेधकनियमः ।

—०००—

पृथिवी वारिहत्भूकपवनाकाशभीतिकाः ।
 ताराभूतर्तुवाणर्तुपञ्चकस्तुरगादिकाः ॥ ५५ ॥
 दम्पत्योर्जन्मनसत्रमेकभूते शुभावहम् ।
 मीतिकृन्मित्रभूते च वैरिभूते विनाशकृत् ॥ ५६ ॥
 जलाग्नेभूते नाशःस्यान्मित्रश्चायुतेजमी ।
 सर्वत्रैव नभोभूते न विरोधाय कल्प्यते ॥ ५७ ॥
 इति भूतनियमः ।

—०००—

गार्गाच्चतुष्कं याम्यञ्च रींद्रं त्वाष्ट्राव श्रिकं जलम् ।

विश्वेन्दुवासवाःपुंसःस्त्रीलिङ्गाः समुदाहृताः ॥ ५८ ॥

सौम्यवारुणमूलानि नपुंसकादिनानि हि ।

उभयप्रावशिष्टास्तु पुंलिङ्गास्तारका दश ॥ ५९ ॥

पुंमि पुंलिङ्गतारा चेव स्त्रियस्त्रीलिङ्गमं यदि ।

उत्तमं विपरीते स्यादधमो मध्यमोऽन्यथा ॥ ६० ॥

इतिलिङ्गनियमः ।

—०००—

मह्यक्षत्रियविद्यूद्रानुलोमप्रतिलोभकाः ।

अश्वाद्याश्वततारान्ताः पौनः पुन्येन कीर्तिताः ॥ ६१ ॥

शेषास्त्रयस्त्रिवर्णानामेकजाती शुभं मतम् ।

मध्यमं भिन्नजाती स्यादधमं प्रतिलोमके ॥ ६२ ॥

इतिजातिनियमः ।

—०—

मरीचिश्च वशिष्टश्चाप्याहिराश्चाधिरव य ।

पुनस्तः पुलहश्चैव ऋतुञ्चेति महर्षयः ॥ ६३ ॥

अभिन्वादिषु ताराषु साभिजित्तु यथाश्रमम् ।

चतुर्भिर्मण्डलैर्षोडशः भुजयोगोऽत्रयोगतः ॥ ६४ ॥

दम्पत्योर्जन्मनक्षत्रमेकगोत्रे भवेत्पदि ।

प्रायशः कलराय स्याद् भिन्नगोत्रे दुष्पारहम् ॥ ६५ ॥

इतिगात्रनियमः ।

—०—

भेरादःपिङ्गलःकाकः कार्पटश्च दिग्गारयः ।

तभिन्वादिषु विहेताश्चकारः पञ्च भाविनः ॥ ६६ ॥

पञ्चमः सप्तलाभी स्यादित्येवं पक्षितारकाः ।

भिन्नपक्षिषु नाशः स्यादेकपक्षिषु शोभनश्च ॥ ६७ ॥

इति पक्षिनियमः ।

०००

प्रथमा नवमी चैव ब्रह्माणीध्वज एव च ।

इन्द्रोरविरथैते पट् प्राचीन्दिशिमुपाश्रिताः ॥ ६८ ॥

द्वितीया दशमी धूमः कौमारी भौम एव च ।

अग्निश्च पडिमे सर्व्वे प्राग्दक्षिणदिशि स्थिताः ॥ ६९ ॥

तृतीयैकादशी सिंहो देवमन्त्रो यमस्तथा ।

वाराही च तथैते पट् दक्षिणस्यां दिशि स्थिताः ॥ ७० ॥

चतुर्थी द्वादशी चैव वैष्णवी चन्द्रनन्दनः ।

निरुतिः सारमेयश्च स्थितो दक्षिणपश्चिमे ॥ ७१ ॥

पञ्चमी च त्रयोदश्यां सार्द्धमैन्द्री वृषा तथा ।

चरुणः शुक्रसंयुक्तः पश्चिमान्दिशमाश्रितः ॥ ७२ ॥

षष्ठी चतुर्दशी चैव चामुण्डीकर एव च ।

एवनः शिखिना युक्तः पश्चिमोदग्दिशि स्थितः ॥ ७३ ॥

सप्तमी पौर्णमासी च गजो माहेश्वरी तथा ।

दशमी वैश्रवणश्चैवमुत्तरस्यां दिशि स्थितौ ॥ ७४ ॥

अमावास्याष्टमी चैव राहुः काकस्तथेश्वरः ।

महालक्ष्मीरिति प्रोक्ता प्राग्दग्दिशि संस्थिता ॥ ७५ ॥

ब्रह्माणि पूर्व्वदेवीनामस्वाद्यमण्डलैस्त्रिभिः ।

योजनीयास्त्रयश्चान्सं वेष्णव्याधीनमोरितम् ॥ ७६ ॥

तारकास्तुल्ययोगिन्यो दम्पत्योरतिशोभनाः ।

अनिष्टाः भिन्नयोगिन्यो न चिरान्मरणमदाः ॥ ७७ ॥

इति योगिनीनियमः ।

०००

१ पश्चिमोदग्दिशि स्थिताः ।

आयस्ताराः क्रमात्माग्वद्वज्रधूमादिषु स्थिताः ।

स्वायःसृजातो मध्यस्थे मध्यमस्त्वधमे व्ययः ॥ ७८ ॥

इत्यायनियमः ।

—०००—

देवताराः क्रमात्माग्वदिन्द्रवह्यादिषु स्थिताः ।

होष्टःसृष्टिदि मध्यस्थे चोपेक्षा द्वेषणाद्विपौ ॥ ७९ ॥

रविसांशहरिच्छान्ति यमं केचित्सुहृत्तमम् ।

यमःसर्प्वत्र वै रीतिर्दृष्ट्यतिमते पुनः ॥ ८० ॥

इति देवनियमः ।

—०००—

तत्तत्तार्थिसमुद्दृष्टादिषु यात्रा न शोभना ।

तत्तद्ग्रहसमुद्दृष्टादिदमुखो न निपीदतु ॥ ८१ ॥

दिनङ्गणश्च मोहन्द्रं शोदीर्घशाथ योनयः ।

राशिराश्याधिपोऽवश्यं रज्जुर्वेधस्तनः परम् ॥ ८२ ॥

भूतं लिङ्गश्च जातिश्च गोश्रम्यासोर्वाधिसनया ।

योगिन्यायश्च देवश्च वर्गास्त्वष्टादशोरिताः ॥ ८३ ॥

सर्प्वेप्येतेषु शारेषु विशादःश्रेष्ठमम्यनः ।

नवाधिकेषु मध्यः स्यान्नवोनेष्वधमो भवेत् ॥ ८४ ॥

गणो योनिश्च वेधश्च रज्जुराश्याधिपस्तथा ।

लिङ्गश्च योगिनीचेति श्रामान्येनेह कालिना ॥ ८५ ॥

क्षेत्रस्यमूलमान्येन मिश्रयोश्च परम्परम् ।

सत्यमन्धाविर्था परमवश्यं न निरूपयेत् ॥ ८६ ॥

पुमानेकोऽपि नारीणामनेकानां पतिर्धनः ।

साध्वी तु कामिनी गन्तापोजनोयानुकूलतः ॥ ८७ ॥

विशेषादनुकूलते पक्षे बार्हिष्पुत्तीर्णता ।

अर्द्धरात्रे शयोदश्यां पञ्चदश्यान्प्रापि च ॥ ८८ ॥

स्वमनोरथसिद्ध्यर्थं नानावलिविधानतः ।

जपान्मदनगायत्र्यां कुर्यान्मनसिजार्चनम् ॥ ८९ ॥

ॐ नमो मदनाय * वीतमहेकामदेवाय धीमहे त्वं नो मदनममोदाय साहा

हरिद्रामलकं मुस्ता तुलसी विल्वपल्लवम् ।

दुर्व्रातण्डुलसिद्ध्यर्थं ऋपरं पद्मकेशरम् ॥ ९० ॥

एभिः प्रमाष्टि गात्राणि चत्वारिंशद्दिनानि या ।

सप्तकृत्वं प्रतिदिनं सा कन्या प्राप्नुयात्पतिम् ॥ ९१ ॥

एतदुद्धर्त्तनं श्रेष्ठं श्रीकरं व्याधिपापहृद ।

यदुक्तं कन्यकायास्तु तद्वरस्यापि शस्यते ॥ ९२ ॥

मेघमत्स्यकुलीराद्यं हित्वा मासचतुष्टयम् ।

शेषास्तु शुभदाः मासाः सौराः परिणये सदा ॥ ९३ ॥

कुम्भमासश्च नेच्छन्ति केचिद्गुरुदृशोऽपि ज्ञतम् ।

उद्वाहकाले सम्भाव्या ग्रहाणामनुकूलता ॥ ९४ ॥

वीण्युत्तराणि परमेष्ठिशशाङ्कमूलं

पुष्पाश्विगन्धवहीतगमकरानुराधा ।

वर्द्धिष्णुभद्रतमभावयुतामृतज्ञ

युक्ताः शुभाः परिणये चिरमावहन्ति ॥ ९५ ॥

मृत्युश्च दारिद्र्यमसद्गुणत्वं विरूपतां वैरमयापि दीक्षाम् ।

करोति शीतांशुरिनादियुक्तं कुमारिकायाः न चिराद्विवाहे ॥

केचिदिच्छन्ति जीवेन बुधेनापि समागमम् ।

शशङ्कस्य शुभांशश्च शुभवर्गमुपेयुषः ॥ ९६ ॥

पर्वरिक्ताष्टमीविष्टिपक्षच्छिद्रविर्वाजताः ।

तिथयः सद्ग्रहाणश्च वारवर्गोदयाः शुभाः ॥ ९७ ॥

जारमक्ता च दुर्दृष्टा कुलद्रवविवादिनी ।

कुलटा पुत्रहीना च पतिमातुल्यपूजनी ॥ ९८ ॥

* चैत्रस्य मूल मासेन । * विरमदं ।

रतिप्रिया धनाढ्या च स्थिरभावविवर्जिता ।
 परसक्ता दुराचारा विना चापोदयं क्रमात् ॥ १०० ॥
 * उदा शेषेषु मेषादिष्वेवम्भवति कन्यका ।
 पूर्वार्द्धे धनुषःपापा परार्द्धे च पतीव्रता ॥ १०१ ॥
 मृत्युरर्थविनाशश्च बन्धुवित्ताप्तिरेव च ।
 भर्तृनाशः सुताभावः पतिलक्ष्मीविवर्द्धनम् ॥ १०२ ॥
 वैधव्यं मरणं धर्मविच्छेदःशोकनाशनम् ।
 बहुलाभो धनसागो लग्नादिगतभानुना ॥ १०३ ॥
 नित्सागो च सुरूपा च प्रिया बन्ध्या च बन्धुनुत् ।
 सपत्नी मरणं प्राप्ता कृपाहीना सुखोत्तरा ॥ १०४ ॥
 धनाढ्या धनहीना च कुमारी क्रमशो भवेत् ।
 लग्नाद्यवयवस्थेन विवाहे शिशिरात्प्रिया ॥ १०५ ॥
 धुतमृत्युर्धनसागो धनावाप्तिपरोद्भवः ।
 भर्तृनाशः पतिप्रीतिर्दुष्टतिलोहिताश्रयः ॥ १०६ ॥
 पतिद्वेषं कठोरत्वं लाभः सत्सर्वव्ययस्तथा ।
 महीपुत्रेण लग्नादिगतेन परिकल्पितः । १०७ ॥
 पतीव्रता युभा भर्तृपुत्रिणी बन्धुपूजिता ।
 बहुपुत्रा विनष्टारिर्दुःस्था भग्नजिता तथा ॥ १०८ ॥
 दानशौण्डा कृशाङ्गी च धनयुक्ता च दुर्भगा ।
 लग्नादिस्थास्तुना चन्द्रपुत्रेणैवं भवेद्द्यूः ॥ १०९ ॥
 प्रिया पतीव्रता दुष्टा मनी च बहुपुत्रिणी ।
 निःसपत्नी पतिच्छेत्री मन्दायुष्कातिमुन्दरी ॥ ११० ॥
 शोभना नित्यमश्रीका धनयुक्ता च कामिनी ।
 लग्नाद्यवयवस्थेन स्यादेवं देवमान्त्रिणा ॥ १११ ॥

* उम्मा । १ तस्मद्दस्या । २ निष्ठागत्य । दशसुखाग्रजिता ।
 मशशीय ।

शुकःसन्वत्रं शुभदः पद्मसप्ताष्टान्तिमं विना ।
 त्रिपडायां विनासौरिं सर्वत्र न शुभप्रदः ॥ ११२ ॥
 अष्टमं शुद्धमेव स्यादिसाह दृढतां पतिः ।
 केचित् सप्तममिच्छन्ति परिशुद्धो विचक्षणः ॥ ११३ ॥
 नरग्रहबलात् स्त्रीणां पुमान्भवति बल्लभः ।
 विपरीतेऽन्यथा भेतुरर्यादन्यत्र चिन्तयेत् ॥ ११४ ॥
 स्वाहापतिं पुरष्कृत्य समन्त्रेण पुरोधसा ।
 विधेयं विधिना वेदे सोत्सवं पाणिपीडनम् ॥ ११५ ॥
 चतुर्थेऽह्नि विधेयःस्याच्चतुर्थे भौममङ्गलम् ।
 संवेशनविधिश्छात्रमुमुहूर्त्तं विधीयताम् ॥ ११६ ॥

इति विवाहविधिः ।

—००—

आस्तिको नास्तिको द्वेषी शस्त्रशास्त्रविशारदः ।
 सुजातो धार्मिकःशस्त्रो राजामानं विधीयते ॥ ११७ ॥
 पुरातनैरुत्तममुत्तरायनं स्वौ तथा सिंहगते च मध्यमम् ।
 उदीरितं राजसुताभिपेक्षेन तथा परैर्दृष्टिक्रमांसि च स्मृतम् १८
 वयेष्टा श्रेष्ठतमा हरिःकमलजस्त्रीण्युत्तराण्यश्विनी
 तिष्यःपौष्णमथांशुमानितिबुधैरासूतिनां मध्यमम् ।
 अच्छिद्रास्तिथयः शुभा हि नवमी पर्वतराःशीतगु
 र्वर्द्धिष्णुश्च विना व्रताजयुवतीः शेषोदयाः पूजिताः॥११९॥
 गोसिंहमिथुनाजाली लग्नं वाशिष्ठीकीर्त्तितम् ।
 दृष्टपतिमते कुम्भं हित्वा शेषाः स्थिराःशुभाः ॥ १२० ॥
 द्वितीयां दशमोश्चापि वशिष्ठः पुनरिच्छति ।
 सिंहासनस्थितश्चन्द्रः पूर्वार्द्धाश्चाय शोभनः ॥ १२१ ॥

१ शुद्धवैद्यादित्या ।

वासवादिक्षणं पञ्च कौलवं करणं शुभम् ।
 विष्टिर्वर्ज्यानि शेषाणि मध्यमानि विदो विदुः ॥ १२२ ॥
 युधार्कजीवशुक्राणां वारवर्गादयःशुभाः ।
 अधिराजेन्दुयोगाश्च शुभा राजाभिषेचने ॥ १२३ ॥
 त्रिलाभशत्रुगाःपापाः चाष्टमं शुद्धमिष्यते ।
 धनस्थानश्च संशुद्धं वशिष्टेन प्रकीर्तितम् ॥ १२४ ॥
 कौलवे करणे ज्येष्ठायोग जीवनवांशके ।
 सूर्यवारे गुरोर्लभे चन्द्रयोगे समागते ॥ १२५ ॥
 नानामङ्गलघोषेण सदैवज्ञःपुरोहितः ।
 मन्त्रेण विधियुक्तेन महीन्द्रानभिषेचयेत् ॥ १२६ ॥
 सर्व्वरत्नमयं हैम मुकुटं धारयेत्तथा ।
 राजचिह्नानि सत्त्वाणि सेवेत धरणीपतिः ॥
 कृताभिषेको भुञ्जीत शृणुयाद्धर्मपद्धतिम् ॥ १२७ ॥
 अतीतस्य नरेन्द्रस्य महामासं पुरोधसम् ।
 *महिषीं वाजिनागश्च देवज्ञश्च विवर्जयेत् ॥ १२८ ॥
 देवज्ञमभ्यर्च्यपुरोधसश्च धनैरेनैर्कैर्जनमर्चनश्च ।
 दत्त्वा प्रजानामभयश्च राजा कुर्व्वीत कारागृहमोक्षणश्च ॥ १२९ ॥
 इतिराजाभिषेकाविधिः ।

इतियौवनदशाविधानं नाम पड़विंशोऽध्यायः ।

सप्तविंशोऽध्यायः ।

संक्षेपतः समुपभोगदशाविधानं
 वक्ष्यामि साम्प्रतमिह भक्तटीकृतास्तु ।

* तुरङ्गमश्च मातङ्गं महिषेश्च विसर्जयेत् । :

वास्तुपवेशशयनासनभूषणस्त्री

पटासिलङ्गमविषयो मुनिशास्त्रदृष्टाः ॥ १ ॥

निघ्नं निन्दितमुच्यन्तु मशस्त्रं वास्तुकर्मणि ।

मागुदङ्गमवणस्थानं नित्यं दृढिकरम्भवेत् ॥ २ ॥

ऊपरश्च सयल्योक्तं पापाणसिकताधिकम् ।

कपालैस्सकलैर्युक्तं दुर्गन्धं निर्व्वलस्थलम् ॥ ३ ॥

श्रेष्ठात्मातकविभीतारैः संकीर्णञ्च सकण्टकैः ।

दंष्ट्रीन्याध्रादिर्मपेश्च युक्तस्थानं विवर्जयेत् ॥ ४ ॥

शुभानि यत्र दृश्यन्ते निमित्तं शकुलानि च ।

जलाशयः समीपे च तत्र वस्तुषु पूजितम् ॥ ५ ॥

अथोत्तरायणे कुर्याद् वर्ज्येदक्षिणायनम् ।

ग्रामञ्च नगरं खेटं मासादगृहमेव वा ॥ ६ ॥

पौषं चैत्रञ्च वैशाखं श्रेष्ठं मासत्रयंविदुः ।

अत्यायिके तु सम्प्राप्ते श्रवणञ्च परे जयुः ॥ ७ ॥

मीनादिषु त्रिषु निधाय शिरः प्रतीच्यां

प्राच्यान्तु बालमवलोक्य च दक्षिणाशाम् ।

क्षोर्णां फणीशमभिशाप्य विवर्त्ततेऽसौ

मासैस्त्रिभिस्त्रिभिरतः खलु पृष्टकेन ॥ ८ ॥

निन्दन्समुप्य परिवर्त्तितमासमुच्यै

राविध्य तन्न विदधीत गृहं विधिज्ञः ।

द्वारं तदीयननयनाभिमुखं न कुर्यात्

चतुर्दशनेन हिततश्च गृहं प्रवेशम् ॥ ९ ॥

स्त्रीणां शुक्रेऽस्तगे मृत्युं पुंमामस्तमये गुरौ ।

वास्तुकर्मणि देशस्य न शस्या ॥ १० ॥

रोहिण्यादीनि तिप्पेन्दुहस्तमैत्राश्च युग्मगाः ।
 विष्णोत्तरत्रयान्ताश्च मशस्ता वास्तुकर्मणि ॥ ११ ॥
 ओजास्तु तिथयः पूज्याः नवमी पर्ववर्जिताः ।
 द्वितीया दशमी षष्ठी शुरुपक्षे तु पूजिताः ॥ १२ ॥
 जीवभार्गवसौम्यानां वारवर्गोदयादयः ।
 मशस्ताः शुरुपक्षे तु चन्द्रवर्गश्च शोभनः ॥ १३ ॥
 कुम्भष्टाद्विचकगोसिंहयुग्ममत्स्यहयाङ्गणाः ।
 वास्तुकर्मणि सम्पूज्याः वर्जिताश्चरराशयः ॥ १४ ॥
 होराचोर्ध्वमुखी श्रेष्ठा तिर्यग्गाश्च शुभेक्षिता ।
 वेङ्गकर्मस्तु नैवेष्टा शुभयुक्ताप्यधोमुखी ॥ १५ ॥
 एष्टि कुर्वन्ति लग्नस्था वास्तुकर्मणि सदग्रहाः ।
 शशी च पापा लग्नस्थाः कुर्वन्ति गृहनाशनम् ॥
 अष्टमस्था ग्रहाः सर्वे विना शुक्रं मृतिमदाः ।
 आरम्भे रीति चेद्गोली शान्ता दक्षिणभागतः ।
 पिङ्गला वरटा चाथ शुभमत्र विनिर्दिशेत् ॥ १७ ॥
 शुभे मुहुर्चे सम्प्राप्ते विदध्यात् खननं बुधः ।
 पौरुषश्च विहस्तं वा द्विहस्तर्शकमेव वा ।
 खानयेद्य यथामृमिर्दोषहीना दृढा भवेत् ॥ १८ ॥
 भस्मलोष्टादिशुद्धाभिः पुनर्मृद्भिश्च पूरयेत् ।
 अद्दं पण्माशमर्घं वा तृष्णीमासीत् शुद्धिमान् ॥
 निर्दोषत्वं ततो ज्ञात्वा जलास्पृश्या द्रवीकृते ।
 पवित्रितेऽथ गोवामैः श्वभ्रं तत्र च खानयेत् ॥
 तैरेव प्रांशुभिः श्वभ्रं पूरयेत् पुनरेव तत् ।
 अधिके एष्टिदं विद्यादीने हीनं ममे ममम् ॥ २१ ॥
 खन्यमाने तु दृश्यन्ते मर्षमण्डूकष्टाद्विकाः ।

वास्तुमवेशशयनासनभूषणस्त्री

पटासिलक्ष्मविधयो मुनिशास्त्रदृष्टाः ॥ १ ॥

निम्नं निन्दितमुच्यन्तु प्रशस्तं वास्तुकर्मणि ।

भाग्यदक्षमवणस्थानं निसं वृद्धिकरम्भवेत् ॥ २ ॥

ऊपरश्च सवलमीकं पापाणसिकताधिकम् ।

कपालैस्तकलैर्युक्तं दुर्गन्धं निर्व्वलस्थलम् ॥ ३ ॥

श्रेष्ठप्मातकविभीताद्यैः संकीर्णञ्च सकण्टकैः ।

दंष्ट्रीव्याध्यादिर्मपैश्च युक्तस्थानं विवर्ज्येत् ॥ ४ ॥

शुभानि यत्र दृश्यन्ते निमित्तं शकुलानि च ।

जलाशयः समीपे च तत्र वास्तुषु पूजितम् ॥ ५ ॥

अथोत्तरायणे कुर्याद् वर्ज्येद्दक्षिणायनम् ।

ग्रामञ्च नगरं रेतं मासादष्टमेव वा ॥ ६ ॥

पौषं चैत्रञ्च वैशाखं श्रेष्ठं मामप्रपञ्चिदुः ।

अत्यायिके तु सम्प्राप्ते श्रवणञ्च परे जगुः ॥ ७ ॥

मीनादिषु प्रियु निषाय शिरः प्रतीक्ष्य

माच्यन्तु बालमवलोक्य च दोषाणांशम् ।

क्षोर्णां फलीशमधिगम्य विवर्ज्येत्तस्मी

मासैस्त्रिभिस्त्रिभिरतः गलु पृष्टेन ॥ ८ ॥

निन्दन्त्यमुष्य परिवर्जितमाममुष्ये

राविष्य तत्र विदर्धान् एहं रिधिः ।

द्वारं तदीयननपनाभिमुखं न कुर्यात्

चाक्षणेन दित्तञ्च एहं प्रवेशम् ॥ ९ ॥

मीनां शुक्रेऽस्त्रगे मृत्युं पुंमादध्यमपे शुभे ।

वास्तुकर्मणि देशस्य न शय्यादावनामके ॥ १० ॥

भस्मकाष्ठास्थिलोष्टा वा वर्जयेत्तत्र तद्गृहम् ॥ २२ ॥

शुभे मुहुर्त्ते सम्प्राप्ते दैवज्ञम्राह्मणानपि ।

पूजयित्वाथ वस्त्राद्यैः कारयेत् कर्पणं ततः ॥ २३ ॥

यवासिद्धार्थिकादीनि तत्र बीजानि चापयेत् ।

तेषु अरुदृष्टेषु गोभिस्तानिच स्वादयेत् ॥ २४ ॥

समोक्त्य ततो भूर्मे पञ्चगव्यैर्विशोधयेत् ।

ज्ञात्वाम्बुभिश्च तत्साम्यं प्राप्ते शुभदिनोदये ॥ २५ ॥

शङ्कुपङ्कटगुलानाहमुत्सेधाद् द्वादशाङ्गुलम् ।

समवृत्तमृजं मूर्द्धनि बुद्बुदाभं निवेशयेत् ॥ २६ ॥

शङ्कुपादतलाधस्तात्कलिकन्निकने तथा ।

शङ्कुपादो यथाधस्तात्किञ्चित् स्पृशति भूतलम् ॥ २७ ॥

शङ्कुकीलनिबद्धेन शङ्कुमानेन तन्तुना ।

परितो बिलिखेद्दृष्टं क्रमात्पूर्वापराद्वयोः ॥ २८ ॥

शङ्कुच्छाया यदा रेखां प्रवेशोपक्रमैः स्पृशेत् ।

तत्र विन्दुद्वयं देयं ततः शीतेतरत्विषा ॥ २९ ॥

ज्ञात्वायनञ्च वीथिञ्च मुक्तामुक्तानि तत्र च ।

याम्येन वायु सौम्येन मध्यच्छायां विशोषयेत् ॥ ३० ॥

स्वदेशोदयरेखायामुदयसंयुमान्निनी ।

मध्यच्छाया च न भवेद्दृग्वाच्छाया च शङ्करी ॥ ३१ ॥

प्राची च पश्चिमा चैवं ममगृहागता भवेत् ।

दिग्विन्दुद्वयमारभ्य पृथग्वृत्तद्वयं निमेत् ॥ ३२ ॥

मत्स्यपुच्छद्वयाकारो याम्योत्तरदिगोभवेत् ।

चत्वारो वाहयः कार्याः ममाराध्यायरा यतः ॥ ३३ ॥

विपुवद्विमे चैवं शङ्कोर्धग्व्यमात्रिमेत् ।

विन्दुद्वयस्यच्छायां मत्स्यपुच्छौ समाभयेत् ॥ ३४ ॥

मध्यं दिनगते भानौ मत्स्यपुच्छावतारिणी ।
 शङ्कुच्छाया मुपातव्या शङ्कुनैव ययांशकम् ॥ ३५ ॥
 विपुवद्व्यङ्गुलं नाम तदेतत् परिकीर्तितम् ।
 अङ्गुलं द्वितयं तत्र पदमीत्याभिधीयते ॥ ३६ ॥
 यवमर्धाष्टकं ज्ञेयमङ्गुलमध्यमस्य तु ।
 पुंसो दक्षिणहस्ते तु मध्यमाङ्गुलसम्भवन् ॥ ३७ ॥
 मध्यपञ्चापि वा ज्ञेयं वितस्ति द्वादशाङ्गुलम् ।
 हस्तो वितस्ति द्वितयं दण्डः स्यात्तच्चतुष्टयम् ॥ ३८ ॥
 ग्रामादौ दण्डमानं स्याद्दस्तमानं ग्रहादिषु ।
 शयनासनश्च खट्वादौ विद्यादङ्गुलमानकम् ॥ ३९ ॥
 मृपादौ यवमानश्च विज्ञातांशो नियोजयेत् ।
 दीर्घमाहृत्य विष्कम्भैश्चतुर्वर्गं ततो नयेत् ॥ ४० ॥
 अष्ट्रे च त्रिघ्नैः शिष्टं नक्षत्रन्तुरगादिकम् ।
 कर्तुर्नामर्षजन्मर्षविरुद्धं वास्तु वर्जयेत् ॥ ४१ ॥
 अष्ट्रे भानुना शिष्ट आयः स्यात्स्वयतोऽधिकः ।
 त्रिघ्ने मनुहृते शिष्टो व्ययः स्यात् किञ्चिदायतः ॥ ४२ ॥
 नक्षत्रेष्वष्टशिष्टन्तु व्यय इत्यपरे जगुः ।
 त्रिघ्ने वाष्ट्रहृते शिष्टं योनयोऽष्टौ ध्वजादयः ॥ ४३ ॥
 ध्वजो धूमो हरिश्चागो खरश्चैभश्च बायसः ।
 ध्वजगोगर्जसिंहेषु वस्तु दृढिकरं मतम् ॥ ४४ ॥
 ओजयोनियुनं यत्स्याद्ययादायाधिकश्च यत् ।
 कर्तुस्तारानुकूलं यत् तद्भवेद्वास्तु दृढिदम् ॥ ४५ ॥
 इदं लक्षणमुद्दिष्टं वशिष्टेन महर्षिणा ।
 केचित् पद्वर्गमप्याहुर्वोत्तरावयवो यथा ॥ ४६ ॥

यसुषिलगुणनामच्छिद्रवेदाभिरुद्धिं
 विभजतु रविनाडी दन्तिताराद्रिरन्ध्रैः ।
 वदतु तद्वंशैष्टरायमन्यश्च योनिं
 तदनुभवनतारा वारमंशं क्रमेण ॥ ४७ ॥

स्थिरे चोभयराशौ वा शुभग्रहसमन्विते ।
 नानामङ्गलघोषेण स्थापयेत् मयमां शिलाम् ॥ ४८ ॥
 नन्दा मद्रा जयां पूर्णां शिला स्याप्याः मदाक्षिणम् ।
 तन्मध्य भ्रमम्भोभिराधिवासितकुम्भगैः ॥ ४९ ॥
 पूरयेदक्षिणाष्टचं यदि तोर्यं शुभावहम् ।
 श्रियं विवर्द्धयेद्गस्तु चिराच्छुष्यति चेज्जलम् ॥ ५० ॥
 देवग्राह्यणयोर्गुग्मा हस्तसङ्ख्याः सुपूजिताः ।
 अयुग्मसङ्ख्याः वेपाणां जनयन्ति गृहश्रियम् ॥ ५१ ॥
 मागूपश्चिमगता रेखा दश तत्र प्रकल्पयेत् ।
 याम्योत्तरगताश्चैवमेकाशीतिपदं भवेत् ॥ ५२ ॥
 ग्रामालयादौ सर्वत्र पदमेवं विचारयेत् ।
 मागुदक्कोणमारभ्य क्रमादेवं निवेशयेत् ॥ ५३ ॥
 शिखी तथैव पर्जन्यो जयन्तःपाकशासनः ।
 सहस्रकिरणःसत्यो भूतश्चैवान्तरीक्षकः ॥ ५४ ॥
 चित्रा भानुश्च पूषा च वितथश्च गृहसतः ।
 यमराजश्च गन्धर्वो भृङ्गराजो भृगस्तथा ॥ ५५ ॥
 निर्ऋतिर्द्वारपालश्च सुग्रीवःपुष्पदन्तकः ।
 वारुणश्च सुरःशेषो राजयक्ष्मा तथैव च ॥ ५६ ॥
 समीरणश्च नागश्च मुख्योपछाटकस्तथा ।
 ईरो भुजङ्गमश्चैवमदितिर्दीर्घातिः पुनः ॥ ५७ ॥
 द्वात्रिंशद् द्वात्रिंशद्विंशः देवाः स्वन्तास्त्रयोदश ।

स्तम्भोत्तरतुलादीनां स्थापनञ्च स्थिरोदये ।
 मरुन्मार्गप्रतिष्ठा च कवाटश्चोभयोदये ॥ ७० ॥
 अधन्यमतिसंक्षिप्तं विस्तीर्णं शत्रुदृढिदम् ।
 अत्युच्छायञ्च नैवेष्टमतिखर्वञ्च वस्तुनुव ॥ ७१ ॥
 चतुरस्रं गृहं श्रेष्ठं प्रागायत्तं घनावहम् ।
 न शस्तं तिर्य्यगायत्तं वृत्ताकारञ्च निन्दितम् ॥ ७२ ॥
 चतुः शालं गृहं शस्तं प्रागुदग्रिन्नदृढिदम् ।
 दक्षिणापरनिम्नन्तु दुःखदारिद्रकृत् सदा ॥ ७३ ॥
 उर्ध्वकशानं त्रिशालञ्च प्राग्पार्श्वोनञ्च दृढिदम् ।
 याम्योनं सौख्यवित्तघ्नं पश्चिमोनञ्च दुःखदम् ॥ ७४ ॥
 याम्यपश्चिमयुक्तन्तु गृहं शस्तं द्विशालकम् ।
 प्रागुदग्रपार्श्वयुक्तन्तु व्याधिनैधन्यकारणम् ॥ ७५ ॥
 एकशालगृहं याम्ये पश्चिमे वा प्रशस्यते ।
 प्राच्यां वाप्युत्तरस्यां वा नैधन्यं मरणप्रदम् ॥ ७६ ॥
 पदीच्छेद्वेश्मनि दृढि समन्तात्तस्य वर्जयेत् ।
 पूर्वस्यामुत्तरस्यां वा वेश्मदृढिः प्रशस्यते ॥ ७७ ॥
 दौवारिके च पर्जन्ये नागे च वितथे तथा ।
 कर्त्तव्यो जलनिस्त्रावः द्वारदेशे मनीषिणा ॥ ७८ ॥
 गृहसते महेन्द्रे च भस्त्राटे पुष्पदन्तके ।
 गृहद्वारं हि कर्त्तव्यमेवं केचित् प्रचसते ॥ ७९ ॥
 सर्वदिषु पदे गृहं वामात् पठेऽपि याम्यतः ।
 प्रागुदीच्योस्तृतीये वा द्वारं मध्येऽप्युदग्रगतम् ॥ ८० ॥
 कूपान् वा चैतदृक्षान् वा हित्वा मार्गमयापि वा ।
 न कुर्याद्द्वारविन्यासं वेश्मद्वारन्तु वामतः ॥ ८१ ॥
 अन्नशाला मन्वेत् प्राच्यामत्राच्यां धान्यमदप्रः ।

उदीच्यां देवतागारं प्रतिच्यां धनरक्षणम् ॥ ८२ ॥
 महानसस्तथाग्रीवा ईशाने वा सुरालयः ।
 मारुते धान्यगेहश्च निर्ऋती भाण्डसञ्चयः ॥ ८३ ॥
 ईशाने जलभाण्डाद्या उदीच्यां वा प्रशस्यते ।
 मागुदीच्योर्गजाध्वजगोजातनिं निकेतनम् ॥ ८४ ॥
 मृगे च द्वारपाले च वारुणे राजयक्ष्मणि ।
 समीरणे च नागे वा मलेवश्म विधीयते ॥ ८५ ॥
 ग्रामवस्तु यथेशाने सर्वदेवाभिवेशयेत् ।
 बुधं दक्षिणदिग्भागे जिनं याम्ये निवेशयेत् ।
 स्कन्दं दक्षिणदिग्भागे दुर्गामुत्तरकोणतः ॥ ८६ ॥
 माच्यां रविश्च शास्तारं निर्ऋती विनिवेशयेत् ।
 पश्चाद्दुदगगतं विष्णुं ज्येष्ठामुपजलाशयम् ॥ ८७ ॥
 उत्तरेशानयोर्मध्ये मातरो ग्रामतो वहिः ।
 देवानेवं प्रतिष्ठाप्य पश्चाद्वर्णं निवेशयेत् ॥ ८८ ॥
 पूर्वतो विप्रजातिः स्यादक्षिणे नृपतेः कुलम् ।
 वारिजं पश्चिमेकुट्याच्छुद्रांस्तत्तरतः पुनः ॥ ८९ ॥
 कुलालान् वाह्यतः सौम्येनापि तान् पूर्वदक्षिणे ।
 चक्रिणं याम्यदिग्भागे वहिर्ग्रामे निवेशयेत् ॥ ९० ॥
 क्रोशार्द्धमात्रे चाग्री वा स्वर्णकारादितप्तकान् ।
 चण्डालान् ग्रामसीमान्ते परितः सन्निवेशयेत् ।
 ईशाने क्रोशमात्रे तु मारुते वा श्मशानकम् ॥ ९१ ॥
 कोटागारं तथाग्री वा निर्ऋती पशुकोष्टकम् ।
 अश्वशाला च वायव्ये छागशाला च शाम्भवे ।
 निर्ऋती होमदेशश्च कारागारं शिवे तथा ॥ ९२ ॥
 भौमवारेऽम्बु तारायां यमलये विशेषतः ।

दाकावद्वर्गं नृणां च दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.३ ॥

दाकावद्वर्गं नृणां च दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.३ ॥

गिराद्वर्गं च कार्वाणं जीवारे दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.४ ॥

गिराद्वर्गं च कार्वाणं जीवारे दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.४ ॥

गिराद्वर्गं च कार्वाणं जीवारे दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.५ ॥

गिराद्वर्गं च कार्वाणं जीवारे दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.५ ॥

गिराद्वर्गं च कार्वाणं जीवारे दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.६ ॥

गिराद्वर्गं च कार्वाणं जीवारे दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.६ ॥

गिराद्वर्गं च कार्वाणं जीवारे दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.७ ॥

गिराद्वर्गं च कार्वाणं जीवारे दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.७ ॥

गिराद्वर्गं च कार्वाणं जीवारे दण्डाद्वर्गं च ॥ ९.८ ॥

हनिषासुविधानम् ।

वाग्नुवपेशनं कुर्यान्विनामानुत्तरायने ।

विशय कोणमानं मागान् विष्टनद्वारदिष्टमुग्रम् ॥ ९.९ ॥

गुह्यतः प्रशस्तः स्यात् कृष्णस्वात्मपादिनाम् ।

पृथ्वीं तु प्रशस्तः स्यात् मध्यमां मध्यमो मतः ॥ १०० ॥

रोहिण्युत्तररस्ताभिर्मपतिष्वेन्दुविष्णवः ।

षोष्णादिस्ताभिनीमोक्ता द्वादशेने प्रवेशने ॥ १०१ ॥

गुरुगुह्यपुधानान्तु द्रेष्कानां शदिनादयः ।

दृष्टमपेशे शस्यन्ते मध्यमाः शनिचन्द्रयोः ॥ १०२ ॥

तिथयः सुप्रशस्ताः स्युः पञ्चद्विचिह्विताः ।

गोर्मानसिदकुम्भाश्च नृयुक्कन्यातुरङ्गमाः ।

सप्त शस्ताः प्रवेशेषु शुभयुक्तश्च दधिकः ॥ १०३ ॥

हमार्थपुत्रधर्मापकर्माम्बुसहजस्थिताः ।

गुरुर्भागवमाम्याश्च प्रवेशे शुभदाःस्मृताः ॥ १०४ ॥

त्रिषडायगताःपापाः शशी धर्म्मार्थलाभगः ।

पञ्चमं शुद्धमिच्छन्ति केचिद्रन्थान्तिमावापि ॥ १०५ ॥

दृष्ट्वाऽन्दिजोपर्भागेन गोनिवासैश्च पावनम् ।

ततो ग्रहबलं कुर्याद्विधिना मङ्गलोचितम् ॥ १०६ ॥

यदेन्द्रवल्लीम्भद्राश्च परपुष्पं पितृद्रुमम् ।

पलाशश्च शिरपिश्च परिमम्मार्जयेद् गृहम् ॥ १०७ ॥

गोमयेनोपलिप्य क्ष्मां पित्तिरक्तमृदापि वा ।

कापिला पञ्चगव्येन गृहश्च परिपेचयेत् ।

फलं भित्तिविभेदादीं ज्ञेयं नक्षत्रचक्रतः ॥ १०८ ॥

वामावृत्तो मालिनिकरणःसस्फुलिङ्गोऽल्पमूर्तिः

क्षिप्तं नाशं व्रजति विमलं स्नेहवसान्वितोऽपि ।

दीपःपापं कथयति फलं शब्दवान् वेपथुश्च

व्यादीर्घार्धिविशलभमरुद्यश्च नाशं प्रयाति ॥१०९॥

मर्दीपो विमलःस्निग्धः गणव्दप्रयुर्वाञ्छितः ।

सुस्थिरः किरणोद्भूतो यदेन्द्रवनश्रियम् ॥ ११० ॥

पुण्याहवादेःमानन्दः प्रविशेद्रवनं प्रभुः ।

दक्षिणाद्विष्वक्प्रवेशार्थं मङ्गातिः समुद्रज्जनः ॥ १११ ॥

पश्चिमे शयनं कुर्याद् दक्षिणे च विशेषतः ।

आगद्भृतपदं जघ्नादनुवंशं शयीत वा ॥११२॥

माद्रमुखस्त्वेव भुञ्जीत न याम्योदद्मुखःसदा ।

पुरीषोचिष्टमृत्रादिसङ्कीर्णा न स्पृशेद् भुवम् ॥ ११३ ॥

पार्णिमास्याममावास्यामुपरासौ च संक्रमेः ।

शुक्रेन्दुवारयोगेहं गोकरीपेण लेपयेत् ॥ ११४ ॥

१ व्यादीर्घार्धिविशालाभमरुद्यश्च नाशं प्रयाति ।

दिनस्याद्यन्तयोरेवं दीपं प्रज्वालयेद् गृहे ।

फाल्गुणे मासि माघे च पौर्णमास्यामुपस्पृषि ।

विशुद्धवलिगन्धाद्यैरर्चयेद् गृहदेवताम् ॥ ११५ ॥

गृहागताश्च सम्पूज्या ब्राह्मणातिथिवान्धराः ।

गृहमेधीति कुर्वाणः श्रियं नित्यमवाप्नुयात् ॥ ११६ ॥

पूषा पुष्यपुनर्वसु वसुहरी चित्रा शशी रोहिणी

तारास्तास्तिथयोऽशुभस्फणिमया दिक्पञ्चदश्यो हरा ।

वाराहचन्द्रसुतेन्दुशुक्रगुरवो युग्मं कुलीरो धनुः

कुम्भान्तावापि राशयो निगदिता गव्यं प्रयोगायते ॥ ११७ ॥

चन्द्राश्चाश्लेषयाश्लिष्ट कृष्णपक्षे चतुर्दशी ।

भुजङ्गाशोदयः कैश्चिन्नागयोग इतीप्यते ॥ ११८ ॥

पृथ्वी शिरःपञ्चसरोजपत्रं निच्छिद्रमेकीकृतवद्धनालम् ।

गव्यं प्रपूर्णं निखनेदनन्तमृषा तदा सुद्रविनाशिगेहे ॥ ११९ ॥

मूर्ध्नं द्विभागं शकृदेकभागं पयोऽष्टभागं दधि तदसमानम् ।

क्षीरार्द्धकं वा चतुरंशमाज्यं गव्यानि सर्वाणि समानि वास्युः १२०

गव्येषुशालीपवमुद्गमास गोधूमवित्वास्थितिलायजवीजम् ।

पद्मच्छदस्थं विनिधाय ताम्ब्रे सुद्रानिखन्याद् भुवि नागयोगे १२१

इतिप्रवेशविधानम् ।

—:0:—

पनसस्तिन्दुको निम्बःस्यन्दनेश्चन्दनोऽर्जुनः ।

शिशपाशालकाः स्मर्याः सुरदारुश्च शोभनः ॥ १२२ ॥

सर्वे ते तरवःशस्ता ये च स्वादुफलोद्गमाः ।

गजाः संनिहनाश्चैलश्मशानपथगान्विताः ॥ १२३ ॥

नान्यं संयोगमिच्छन्नि निन्दुकी ॥ १२४ ॥

केवलःस्पन्दनो नेष्टो दन्तः ॥ १२५ ॥

शितांशुङ्गुलम्भवेद्राक्षां शयनं विजयप्रदम् ।
 नवतिश्च सकृद्विस्त्रीः पटूनशयनासनम् ।
 क्रमेण युवराट् मन्त्री बलनेत्रपुरोधसाम् ॥ १२५ ॥
 भोक्तुश्च पादवैकल्यमेकस्यन् निम्नमस्तके ।
 द्वयोर्न जीर्यते चान्नं त्रिचतुर्षु वधागमः ॥ १२६ ॥
 द्रुमेणकेन शस्तः स्याद् द्वाभ्यां शस्तनरस्तथा ।
 त्रिभिरात्मजष्टाद्विः स्याच्चतुर्भिश्च यशोधनः ॥ १२७ ॥
 पञ्चभिः पञ्चतां याति पट् सप्ताष्टमहीरुहः ।
 जायते वंशविच्छेदः घटिते शयनासने ॥ १२८ ॥
 त्रिवितस्तिस्तु विस्तारो मध्यमस्यङ्गुलोत्तरः ।
 वरिष्ठः शयनस्योक्तो दैर्घ्यं पञ्चवितस्तिकम् ॥ १२९ ॥
 मध्यमं तद्वरिष्ठं स्यात् पुनः पञ्चाङ्गुलोत्तरम् ।
 सर्व्वीयशयने ज्ञेयावेवमायामविस्तरौ ॥ १३० ॥
 पादोत्सेधो वरिष्ठः स्यादूर्ध्वोत्तरीवतस्तिकः ।
 तदर्द्धार्द्धापहारेण मध्यमश्चाधमो मतः ॥ १३१ ॥
 स्वोच्चो यस्य चतुर्थोऽंशः पञ्चमो वास्य विस्तरः ।
 एवं शयनपादे स्याद्विस्तारायामलक्षणम् ॥ १३२ ॥
 कुलज्येष्ठाश्च ये पूज्या जातिविद्यावयोऽधिकाः ।
 तेषामभिभुवेनैव सेवेत शयनासनम् ॥ १३३ ॥

इतिशयनाशनविधिः ।

—ooo—

यत्ताकपादकलुषोत्तराङ्गराणु—

विद्वश्च शीर्षमथवा द्विगुणाश्रियुक्तम् ।

१ जीर्यते चान्नम् ।

अन्तर्निगूढमलिना कृतिकेशधानु—

युक्तं समस्तजनदुःखवधाय स्वम् ॥ १३४ ॥

यत् स्निग्धमम्भसि क्षिप्तं लघुमतरनिश्चयम् ।

अदृष्टं विदितं वज्रमवशतरिपापहम् ॥ १३५ ॥

वज्रं न किञ्चिदपि धारयितव्यमेव

पुत्रार्थिनीभिर्यलाभिरुपान्ति तज्ज्ञाः ।

शृङ्गाटकत्रिपुटधान्यकवास्थितं यत्

श्रोणीनिभञ्च शुभदं तनयार्थिनीनाम् ॥ १३६ ॥

एकावला नाम यथेष्टसंज्ञया

हस्तप्रमाणा मणिविप्रयुक्ता ।

संयोजिता वा मणिना तु मध्ये

सा यष्टिरुक्ता सकलेन भोज्या ॥ १३७ ॥

निवृत्तस्य हि विप्रस्य नेष्टमाभरणं सदा ।

यज्ञकुण्डलतःशेषं शेषस्य सकलं शुभम् ॥ १३८ ॥

चतुर्वर्गविधानेन भूषणं मुकुटादिकम् ।

नामजन्मक्षयोरिष्टं धारयेद्धरणीपतिः ॥ १३९ ॥

सौभाग्यं वकुलेऽथवापि ककुभे सज्जे च कुन्दे यशः ।

पाटल्यां समितं जने च पटुतामाधुर्यमाम्लातके ।

निर्गुण्डयामपि रोगशोकहरणं जम्बाम्रयोःपाटवम्

पुत्रागे विजयो जयश्च तिलके नागे तथोदुम्बरे ॥ १४० ॥

उदङ्मुखं प्राङ्मुख एव वासौ जोषं यथेष्टं विनिमार्ज्य दन्तान् ।

जलाजलौ शीतगुण्डलस्यं ध्यात्वा जपित्वा च तुरीयमुद्यैः १४१

प्रक्षाल्य वक्त्रं विधिवद्विधिज्ञो ध्यात्वाथ देवं व्यनुलिप्य तैलैः ।

देहन्ततो जप्तशुभञ्जनेन व्यभ्यञ्ज्य नेत्रं सकलं मियं स्यात् १४२

तुल्यस्त्रियोगं प्रकरोऽतिरागं रागक्षयं पूगफलातिरिक्तः ।

चूर्णाधिको वक्त्रविकारगन्धिःपत्राधिकःसाधु करोतिगन्धम॥१४३

ऋद्धे पात्रे तण्डुलान् कीदृवाणां शुक्तौ पक्वा लोहचूर्णेन सार्द्धम् ।
 उप्लवस्ते गूर्ध्नि शुक्त्याम्बु केशे दत्त्वा तिष्ठेद् वेष्टयित्वा र्द्रपत्रैः ॥१४४॥
 पात्रे तृतीये महरे विहाय दद्याच्छिरस्यामलकप्रलेपम् ।
 रच्छाद्य पत्रैः प्रहरद्वयेन प्रक्षालनं कार्श्यमुपैति शीर्षम् ॥१४५॥
 रश्नाच्छिरःस्नानमुगन्धिस्तैलैर्छोद्वा म्लगन्धान् शिरसोपनीय ।
 द्रुयैश्च गन्धैर्विविधैश्च धूपैः सनिर्विशेद्राज्यसुखं प्रियाभिः ॥१४६॥
 इति भूषणविधिः ।

—०००—

विरक्तचेष्टा भ्रुकुटी मुखत्वं पराङ्मुखत्वं कृतविस्मृतित्थम् ।
 असम्भ्रमो दुष्परितोषतां च तादेष्टमैत्री परुषश्च वाक्यम् ॥१४७॥
 सुस्पृष्टमालोक्य दुनोति गार्वं करोति गर्वं न रुणद्धि यान्तम् ।
 घुम्बादिरामे यदनप्रमाष्टः पश्चात्समुत्तिष्ठति पूर्वमुत्ता ॥१४८॥
 इमास्तु विद्यादनुरक्तचेष्टा प्रियाणि हृते च धनं ददाति ।
 विलोक्य मंहृष्यति वीतरोषः प्रमाष्टि दोषान् गुणकीर्त्तनेन ॥१४९॥
 तन्मित्रपूजा तदीरष्टमैत्री कृतस्मृतिः प्रोपिनर्दार्पणस्यम् ।
 स्तर्नाष्टद्वेनेरुपगृह्यन् स्वदोऽथ कम्पम्प्रथमाभियोगे ॥ १५० ॥
 यस्यामनृनामनुरक्तचेष्टां निरीक्षते तत्र रमेत धीमान् ।
 सा चेव परार्थनिवर्धनं तत्र रमेत लोकद्वयवर्द्धामिच्छन् ॥१५१॥
 इति स्त्रीविधानम् ।

—०—

मध्येऽष्टाङ्गुलीवस्त्रीर्णं षट् राज्ञ शुभावहम् ।
 महिष्याः सप्तविस्त्रीर्णं युवराजस्य षडङ्गुलम् ॥ १५२ ॥
 चतुर्गङ्गुलीवस्त्रीर्णं षट् मेनापनेर्भवन् ।
 द्वाभ्यां प्रमाष्टषट् स्यात् षट् पञ्चवर्षीयिनम् ॥ १५३ ॥

स्वमध्यद्विगुणा यामाः सन्वे ते हेमनिर्मिताः ।
 मुखे विस्तीर्यमानास्ते क्रियमाणेषु शोभानाः ॥ १५४ ॥
 राशःपञ्चाशिखं पट्टं त्रिशिखं पुत्रभार्ययोः ।
 सेनापतेरेकशिखं शिखाविराहितोऽपरम् ॥ १५५ ॥
 अङ्गःसमाङ्गुलं मासो हर्त्ता जीवितराज्ययोः ।
 मध्ये विष्णुदितस्त्याज्यः पार्श्वे विष्णुदितस्तथा ॥ १५६ ॥
 यवमानेन पट्टेषु चतुर्वर्गविधि जंगुः ।
 सम्भोक्तुरनुकूलोऽयं पट्टो विजयवर्द्धनः ॥ १५७ ॥

इति पट्टविधिः ।

—०—

पञ्चादशाङ्गुलमितः मवरः कृपाणः ।
 प्रोक्तः पुराणनिपुणैरधमस्तदर्द्धम् ।
 अङ्गःसमाङ्गुलगतः शुभरूपकश्च
 दिष्टाहवीस्त्वत रथा विपदं विधत्ते ॥ १५८ ॥
 क्राणिते मरणं काण्डे पराजयश्चापर्षिते कोशात् ।
 स्वयमुद्गीर्णे युद्धः ज्वलिते विजयो भवेत् सद्गते ॥ १५९ ॥
 नाकारणेन व्रणयन्न वदेच्च भूलयं
 पश्येन्न तत्र वदनं न विघट्टयेच्च ।
 देशेन तस्य कथयेत्प्रतिमानयेच्च
 नैव स्पृशेन्तृपतिरभियतोऽसि याष्टिम् ॥ १६० ॥

इति म्वङ्गविधिः ।

—०००—

इत्युपभोगदशाविधानं नाम

अष्टाविंशोऽध्यायः ।

—•—

पर्याप्ततः परमं लघुना प्रमेण
 स्पष्टान्वयैरुपचयार्हं दशाविधानम् ।
 भूमिप्रवेशकृषिकर्मविशिष्टवस्तु
 बीजाग्निमद्ग्रहयणिममरणानि सप्त ॥ १ ॥
 प्रविश्य विधिवत्पूर्वं विदधीत कृषिं ततः ।
 उत्तरत्रयमाद्रां च चित्रा याम्यश्च मित्रभम् ॥ २ ॥
 स्वातिर्मयानुराधे च पुष्यं शस्त्रं प्रवेशने
 विदोषास्तिथयः शस्ताः श्रेष्ठं भीमादिनं तथा ॥ ३ ॥
 कैश्चिच्चन्द्रादिनम्भोक्तं बुधजीवां तु मध्यमां ।
 गोकुलीरालिकन्यानामुदयांशाः शुभाः स्मृताः ।

इति प्रवेशविधिः ।

—•—

रेवतीपुष्यहस्ताश्च रोहिणी चोत्तरत्रयम् ।
 अदितिर्मूलमिदं तद् विशिष्टे कृषिकर्मणि ॥ ४ ॥
 राधानुराधा स्वातिश्च यिष्णुः पौषं त्रिपूर्वकम् ।
 चित्राश्विनीतिचैत्राणि परे मादुःकृषोक्तये ॥ ५ ॥
 शुक्रार्कशेन्दुजीवानां वारवर्गोदयाः शुभाः ।
 विदोषास्तिथयः सर्वाः कृषिकर्मणि पूजिताः ॥ ६ ॥
 मृगो मीनः कुलीरश्च मिथुनं वृषभोदयः ।
 श्रेष्ठो धनुस्तुला कन्या मध्यमा कृषिकर्मणि ॥ ७ ॥

आर्तमायजलोत्सर्गे शस्तं मूलादिभयम् ।

कौश्चिच्छवणनक्षत्रं पूषा च परिकीर्त्तिता ॥ ८ ॥

क्षीरान्नं मधुना भुक्त्वा युचिःप्रयतमानसः ।

धुमेन वृषयुग्मेन क्षेत्रसम्प्राप्य कर्षकः ।

अर्चयेद् बालिदानेन तस्यां सायं दिनेश्वरम् ॥ ९ ॥

उदङ्मुखः प्राङ्मुख एव वासौ कृपीबलः शस्तहलंगृहीत्वा ।

कुर्यात् कृषिं तस्य हलस्य रेखास्तिस्रो यथा सुप्रकटी भवन्ति ॥ १० ॥

बलिभुक् बलिमादाय यदि गच्छेत् महादिशम् ।

प्रशस्तः कोणदिश्यातः सस्यहानिप्रकाशकः ॥ ११ ॥

यहवो वायसास्तत्र सूचयन्ति महाभयम् ।

न कश्चिद्यदि गृह्णाति* द्विजातिर्वा भयंतया ॥ १२ ॥

हलभङ्गे कुलेक्षोभः शीर्षभङ्गे स्त्रियो वयः ।

युगस्य भङ्गे जानीयान् दुस्तिं गृहमेधिनः ॥ १३ ॥

फालस्य भङ्गे दुहितुः सूनोर्गोत्रस्य पीडनम् ।

वृषपादस्य भङ्गे तु स्वकुलक्षयमादिशेत् ।

विधिना श्रुतिदृष्टेन शमयेत् पौष्टिकेन तत् ॥ १४ ॥

बहुलाभङ्गे भौमवारे कुर्याद्विशेषतः ।

वनानां छेदनैश्च दाहकर्म च तत्र हि ॥ १५ ॥

फलपल्लवयुष्पाद्यान् वनस्पतिमहीरुहान् ।

विद्यात् सस्यादिपौष्कल्यान् हानिञ्च विपरीततः ॥ १६ ॥

रक्तशालिरशोकेन शाल्यैः कलमशालयः ।

यवको वटवृक्षेण तिन्दुकेन च पौष्टकाः ॥ १७ ॥

अश्वत्थेन च निष्पात्तिः मर्त्यमस्यस्य निश्चिता ।

जम्बुभिस्त्रिलमापाद्य यवाः मत्तद्वेन च ॥ १८ ॥

मुद्राः शिरीषवृक्षेण गोधूमाश्च मधुकनः ।
 अतिमुक्तककुन्दाभ्यां कार्पासस्य च मम्पदः ॥ १९ ॥
 अश्वत्थः गर्पया ज्ञेयाः कुलत्था घटरीर्द्रुमः ।
 मुद्राश्च चिरविन्धेन घेतर्मस्तमीश्रियः ॥ २० ॥
 कोद्रवाश्च पलासेन घण्टादिग्येदुर्दः ।
 मुक्तारज्जनशङ्खानां ममृदिस्तिन्धुकेन च ॥ २१ ॥
 कार्णो दस्तिकर्णेन वाजिकर्णेन वाजिनः ।
 गोजातिः पादस्त्रीभिः स्यात् कदलीभिरजाविकास ॥ २२ ॥
 मयाला यन्धुर्जीवेन केनकानि च चम्पकः ।
 वैदर्भ्यं नन्दिषावर्त्तं वज्रदुर्त्यकेन च ॥ २३ ॥
 तालकश्च कुटुम्भेन मिन्दुवारणे मौक्तिका ।
 रक्तोत्पलेन राजानो मन्त्रो नीलोत्पलेन च ॥ २४ ॥
 श्रेष्ठी सुवर्णपुष्पेन कुमुदेन पुरोहितः ।
 मौमान्धिकेन सन्पेक्षाः स्वर्णपर्केन वर्द्धते ॥ २५ ॥
 क्षेममात्रद्रुमैर्धियाद्रुमं भद्रातर्कभवेत् ।
 आरोग्यं पीलुभिर्ह्वयं सुष्टुष्टिः ककुभेन च ॥ २६ ॥
 दुर्धिक्षमनुमेवं स्यात् क्षमीश्वदिरमम्पदः ।
 पिचुमन्दश्च नागश्च सुभिक्षान् जगतां वदेत् ॥ २७ ॥
 मरुत्कोपः कपित्थेन व्याधयः कुटजेन च ।
 अनाष्टुष्टिश्च निचुलैः समरः शालमलीद्रुमैः ॥ २८ ॥
 इक्षवः कुशदुर्व्याभ्यां कोविदारणे चित्रकम् ।
 श्यामा लतानां सम्पत्त्या यन्त्रुकीनां विवृद्धयः ॥ २९ ॥
 इति विशिष्टवस्तुविधिः ।

— ०० —

१ अतिमुक्ताक । २ कतकानि । ३ कालकश्चकुम्भेन । ४ घटने ।

एवं वर्द्धनशीलानि बीजानि सुपरीक्ष्य च ।
 उक्तिमारभते विद्वान् शास्त्रोक्तविधिनामुना ॥ ३० ॥
 मासस्त्वापाढसंज्ञश्च ज्येष्ठं मूलञ्च सम्मतः ।
 कालो भौमार्चवस्येति वापस्तत्र प्रशस्यते ॥ ३१ ॥
 चापः प्रशस्तताराद्यैः कलिकारसमर्दितम् ।
 बीजमङ्कुरयेद्देहे भाक्सप्ताष्टनवाहतः ॥ ३२ ॥
 मूलं मैत्रं मघा हस्तः पौष्णसर्पोत्तरत्रयम् ।
 प्रजापत्यञ्च पुष्यञ्च स्वातिश्रवणवारुणे ॥ ३३ ॥
 बीजकर्माणि शस्तानि नक्षत्राणि चतुर्दश ।
 आद्रादित्याश्विबस्विन्दुतारका मध्यमाःस्मृताः ॥ ३४ ॥
 पञ्चमी सप्तमी चैव पौर्णमासी त्रयोदशी ।
 तृतीयैकादशी चैव प्रशस्ता बीजकर्माणि ॥ ३५ ॥
 द्वितीया दशमी पष्टी मध्यमेति प्रकीर्तिता ।
 विष्टिवज्यानि शस्तानि चराणि करणाणि पट् ॥ ३६ ॥
 *गोसिंहकर्किमीनाश्च मकरश्चैव पूजिताः ।
 गायमकुम्भतुला मध्याः शेषाः सर्वे विगर्हिताः ॥ ३७ ॥
 शुक्रेन्दुजीवसौम्यानां प्रशस्ता दिवसादयैः ।
 पष्टायभातृगाःपापाः श्रेष्ठाःशेषेषु वर्जिताः ।
 शशिवन्ध्वर्यपुत्रस्त्रीभातृकर्मायगाःशुभाः ॥ ३८ ॥
 अष्टमस्याःग्रहा नेष्टाः शुक्रो नेष्टश्च सप्तमे ।
 विनिन्दिताःशुभाःपष्टे कालकर्णिकलस्तथा ॥ ३९ ॥
 वपनं यत्र तारायां बीजं नेयं हि तादृशम् ।
 प्राङ्मुखाः कृत्तिकाद्यास्तु पश्चाद्या दक्षिणामुखाः ।
 पश्चान्मुखाश्च चैत्राद्या वस्त्राद्यास्तृचः

पारिधो नाम दण्डोऽस्ति वायुवह्निसमश्च यः ।
 न गच्छेत्तमातिक्रम्य बीजकर्म्मणि बुद्धिमान् ।
 तस्मात्तत्तन्मुखारम्भं कृष्याद्यारम्भमाचरेत् ॥ ४१ ॥
 वामकर्णावेभिर्नौ द्वौ यान्तौ नक्रयुतायुतौ ।
 श्येनश्चानौ च न ज्ञान्तौ बीजानां वपने विदुः ॥ ४२ ॥
 शकुनाः सुस्वरा वाये बीजानिर्गमने शुभाः ।
 ग्राह्ये मुहूर्ते सर्वेषां सस्यानां वापनं हितम् ।
 मुहूर्ते वाभिजित्ख्याते वृत्तरोपणमुत्तमम् ॥ ४३ ॥
 शुक्लपक्षे तु पञ्चम्यां चन्द्रे पुष्यमुपागते ।
 मुहूर्ते वाभिजित्ख्याते वपनं रोपणं हितम् ॥ ४४ ॥
 मूलमधानं दिवसे खरांशोः स्कन्धमधानं शशिनश्च वारे ।
 पत्रमधानं कुजकोणयोश्च पुष्यमधानं बुधवासरे च ॥ ४५ ॥
 फलमधानं सितजीवयोश्च सारमधानं गुरुवासरे च ।
 वक्रपेशलं मन्ददिने विदध्याद् दन्तमधानं* शशिवामरे च ॥ ४६ ॥
 अर्कोदये सूर्य्यवारे सस्यबीजानि वापयेत् ।
 मन्दस्य वारे मध्याह्ने कृष्णधान्यानि वापयेत् ॥ ४७ ॥
 भौमस्य वारे तलगने कोद्रवान् वापयेद् बुधः ।
 शुक्रस्य वारे तदग्रे वापयेत् कौमुमांस्तस्मिन् ॥ ४८ ॥
 अश्विनी क्रमुकेक्षूणामिक्षूणामदितिस्तथा ।
 रोहिणी वृषजार्त्तनां वृहत्याः भरणी तथा ॥ ४९ ॥
 हस्तोरगे नागवल्क्याः पुष्यं पुष्यपरीक्ष्णम् ।
 मघा च तृणपूर्वाणामुत्पले चोच्चरथपम् ॥ ५० ॥
 मुद्गानां त्वाष्ट्रं श्रेष्ठं सस्यबीजप्रमञ्जनः ।
 राधा माङ्गरमस्यानामनुराधा च शान्तिषु ॥ ५१ ॥

१ विदन्तौ । २ यान्तौ नयुतायुतौ । ३ श्येनाश्चात्रस्यानौ । ४ मघु ।
 * बुधवासरे ।

मूलं मलयवल्लीस्तु कृष्णधान्ये च वारुणम् ।

रेवती सर्वशालीनां रोपणे मुनिभिर्मताः ॥ ५२ ॥

राधानुराधा मूलश्च हस्तश्चित्रेति पञ्चकम् ।

चन्द्रशुक्रसमायोगे ताम्बूली रोपणे हितम् ॥ ५३ ॥

ग्रह्याद्यास्तारकावाष्टौ हस्तं पुष्याश्विनी तथा ।

चन्द्रशुक्रसमायोगे श्चुरोपे शुभावहम् ॥ ५४ ॥

उत्तरत्रयमादित्यपितृचित्रार्कयोनयः ।

ग्रह्याविष्णुमृगा मूलं हितमुत्पलरोपणे ॥ ५५ ॥

उत्तरत्रयविश्वान्सर्पमूलानि धीधनैः ।

अङ्कुरीभूतसस्यानां भक्षस्तानि हि रोपणे ॥ ५६ ॥

मन्दवारे च विश्वर्षे लग्ने सूर्यसुतस्य च ।

सत्परक्षाविधानार्थमुटजं कारयेद् बुधः ॥ ५७ ॥

सिंहोदये शनेवारे याम्ये नक्षत्रसङ्गते ।

प्रतिमां स्थापयेत् क्षेत्रे पशूनां शस्यविद्विषाम् ॥ ५८ ॥

स्यास्ति किष्कन्धाधिपप्रकटपराक्रमाविष्कारदिङ्मण्डलोप-
जीवितः श्रीहनुमानाज्ञापयति मूपिकपतङ्गपिपीलिकशरभसारम्भ-
ङ्गमृगमेतीकीटाद्यैर्नस्थातव्यमाज्ञामतिक्रम्यमानस्य शरीरं निग्रहं
समावर्त्तयते तस्य वानरसिंहस्याक्रममानस्य सागरं कक्षारं
सरङ्गतो वायुर्जामृत इय गर्जति हुं फट् नमः ॥

मन्त्रं पत्रे समालिख्य जप्त्वा तन्निखने तदा ।

भुवि कीटप्लवङ्गायुपिपोल्यादिर्विनश्यति ॥ ५९ ॥

समभ्यञ्ज्य महातेलैः सर्पत्वन्मयवर्त्तिकाम् ।

नयेत् प्रदीपं यामेन सस्यकीटास्तजन्ति तत् ॥ ६० ॥

विलिख्य तुम्बुरो चीनमिष्टिकायां विचक्षणः ।

स्फुटपेदग्रिचक्रेण वारि मार्गेषु तद खनेव ।
एनेन सस्यकीटास्तु व्यपयान्ति ततो वहिः ॥ ६१ ॥
आर्द्र चटकतैलेन निम्मोकं जुहुयात्ततः ।
उर्ध्वमारुतधूपेन यान्ति सस्य*द्रुहस्ततः ॥ ६२ ॥
श्वभ्रेऽग्निदग्धे सम्पूर्य्य सार्द्धमंकोलचूर्णकैः ।
गुष्कगोमयचूर्णानि तत्र भञ्जनपेशिनाम् ॥ ६३ ॥
सूत्रेण गादमावेष्ट्य निहितः रोहितोदरे ।
पुण्येण रोपयेद् दृप्तं सन्ततं स्वादुशाकदम् ॥ ६४ ॥
इदमेव विधानं हि दृष्ट्यादौ विधीयताम् ।
ततो भवन्ति स्वादूनि मधुराणि फलानि च ॥ ६५ ॥

इति वापविधिः ।

—०—

शतर्षाविंशवार्यममर्परुद्र-
स्वात्सर्कपाप्णेपु दिने शुभानाम् ।
लघे कुलीरेऽलिनि वा सुरेभ्ये
चतुर्थे लावनकर्म कुर्यात् ॥ ६६ ॥
द्वितीयं शेषपालेभ्यो दधि कं बलिमादितः ।
पद्मपत्रगतं पक्षगव्यञ्च निखनेत्खले ॥ ६७ ॥
विष्णुराधाग्नियम्यानामंशकेषु यथाक्रमम् ।
कर्कटे वाय कीटे वा विद्म्यादान्यमङ्गुलम् ॥ ६८ ॥
अच्छिद्रास्तथयः शस्त्राः सौम्यवारोदयादयः ।
त्रिपदायगताः पापाः शुभाः केन्द्राग्रिकोणगाः ॥ ६९ ॥
वारः शनेर्वा भानोर्वा मातिपद्वा चतुर्दशी ।

स्वातिर्वा रोहिणी वाथ लग्नं जीवस्य वा रवेः ।
योगोऽयमुत्तमर्णाय व्ययाय च सुशोभनः ॥ ७० ॥

इति सङ्ग्रहविधिः ।

गृहीत्वा भेषगे भानौ ग्रीष्मधान्यान्ययोःसगे ।
मूलादीनां च विक्रेता तुरिये मासि लाभभाक् ॥ ७१ ॥
मिथुनस्थे रसद्रव्यं गृहीत्वा मासपञ्चके ।
व्यतीते बहु विक्रेता त्रिगुणं लाभमाप्नुयात् ॥ ७२ ॥
फलम्पञ्च वासश्च क्रीत्वा कर्कटके रवी ।
मासपटकेन विक्रेता लभते लाभमुत्तमम् ।
मौक्तिकं रजतं लोहं गाद्रेयं वापि मिहगे ।
उपादापाष्टभिर्मासैर्विक्रेता लाभमाप्नुयात् ।
कन्यासमागते सर्व्वमौषधं द्रव्यमाहरेत् ।
लाभाय सप्तमे मासि प्रयुञ्जीत व्यये शुधः ॥ ७३ ॥
तुलाधिष्ठे रवानि वस्तुजातश्च तत्रयम् ।
गृहीत्वा मासपटकेन व्ययमानोऽभीषात्फलम् ॥ ७४ ॥
हृश्चिकीपगते क्रीत्वा भाण्डं मृदूर्मानिभिनम् ।
नवमे मासि विक्रीय चतुर्गुणमवाप्नुयात् ॥ ७५ ॥
क्रीत्वा वापोषगे शङ्खवाल्गुभिर्दुरादिकम् ।
विक्रीय लाभमाप्नोति त्रिगुणं वा चतुर्गुणम् ॥ ७६ ॥
मकरे रत्नजातानि वर्म्माणि च तिस्रसः ।
क्रीत्वा मामाष्टकेनैव विक्रेता लाभमाप्नुयात् ॥ ७७ ॥
अथोदाहृतं कुम्भे शीन्ना नृणामयं तथा ।
मामागवेन विक्रेता कथं भूयोऽभिगच्छति ॥ ७८ ॥

घोने धान्यानि सर्वानि पत्राण्यश्मयानि च ।
 गृहीत्वा यासपटकेन विक्रेता लभते फलम् ॥ ७९ ॥
 इतिवाणिज्यविधिः ।

इत्युपक्षयदशाविधानं नामाष्टविंशोऽध्यायः ।

एकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

अतःपरं वीरदशाविधानं
 प्रणीयते माध्यमतानुकूलम् ।
 सर्वत्र यात्राविधेरत्र भक्ष्याः
 योगाश्च तत्राहितसिद्धयःस्युः ॥ १ ॥
 तारकाःसप्त सप्तैव पादोनाःबहुलादयः ।
 क्रमशो विवृतद्वारं पूर्व्याये दिक्चतुष्टये ॥ २ ॥
 अभ्युक्तपुष्पमुष्णांश्चरनुराधेति तारकाः ।
 चतस्रःसर्वदिक्षुवेव विवृतद्वारमम्यताः ॥ ३ ॥
 हस्ततिप्याभ्युद्भूतैश्चविष्टान्तेन्दुविष्णयः ।
 एताःस्युस्तारका वाष्टौ सर्वयात्रासु शोभनाः ॥ ४ ॥
 श्रीणि पूर्व्याणि चित्राहियाम्येन्द्रपवनान्नयः ।
 सप्तैशपितरःसर्वयात्रासु परिवर्जिताः ॥ ५ ॥
 पुष्यार्कमित्रनुरगाः प्रागादिषु सुशोभनाः ।
 शुक्रश्चन्द्रजीवानां वाराःप्रागादिशोभनाः ॥ ६ ॥
 विहाय दिक्पतेर्वाराः सर्वे सर्वत्र शोभनाः ।
 इति व्याचसते केचित् सर्वत्र परिपं त्यजेत् ॥ ७ ॥

१ तत्रेहित सिद्धयःस्युः ।

नन्दा भद्रा जया पूर्णा पूर्व्यादिगमने शुभाः ।
 चरेपु गरजं विष्टिं विहायान्यानि शर्मणे ।
 स्थिराणि करणान्युच्चैर्नेष्टानि विबुधैः सदा ॥ ८ ॥
 कुनवारश्च मध्याह्नः पूर्वस्यां दिशि शोभनः ।
 याम्ये यामास्तकालश्च वारौ शनिशशाङ्कयोः ॥ ९ ॥
 वारुण्यां मध्यरात्राश्च वारौ च गुरुसौम्ययोः ।
 उदयश्चोत्तराशायां वारौ शुक्रार्कयोर्हितौ ॥ १० ॥
 तत्तदाशां ग्रजेत्तत्तद्राशिलग्नेषु बुद्धिमान् ।
 योगिनीं पुरनः कृत्वा याति यः स विनश्यति ॥ ११ ॥
 द्वितीया च तृतीया च पञ्चमी सप्तमी शुभाः ।
 दशम्येकादशी या तु पौर्णमासी त्रयोदशी ॥ १२ ॥
 आदश्रम्प्रतिपत्तिथेस्तिथिवशात्पूर्वादिकाष्टाष्टकं
 क्रान्त्वा दैत्यगुरुः क्रमेण च दिवं भूमिं प्रयातो यदा ।
 सर्वानर्थमसौ करोत्यमुमतां कार्योद्यतानां तदा
 पृष्टे दक्षिणतः प्रशस्तफलदो वामे मुत्सेऽनर्थकृत् ॥ १३ ॥
 गोनृपुङ्गाक्षिकन्याश्च तुलाचापौ तु सर्वतः ।
 यात्रायां केचिदिच्छन्ति कुम्भः सर्वत्र निन्दितः ॥ १४ ॥
 मूर्द्धोदय प्रशंसन्ति सर्वयात्रासु पण्डिताः ।
 पापास्त्ययारिगाः शस्ताः सौम्याः सर्वे तथैव च ॥ १५ ॥
 नेष्टो लग्नेऽष्टमान्यस्थः पूर्णोऽपि शशलाञ्छनः ।
 गुरुः पृष्ठाष्टमान्यस्थो नेष्टः शुक्रोऽपि सप्तमे ।
 पञ्चमं द्वादशश्चैव शुद्धमिच्छन्ति कोविदाः ॥ १६ ॥
 लग्नार्थन्नन्युधोदारघर्मकर्मयोगाः शुभाः ।
 दशमस्थः शनिश्चेष्टः सर्वयात्रासु धीधनैः ॥ १७ ॥
 याने श्रविष्टा विप्राणां श्रवणं परं ॥

अनुराधा विशामिष्टा शूद्राणां रेवती हिता ॥ १८ ॥
 तत्तथाप्राप्तु शुभदा नरस्त्रीपण्डितारकाः ।
 रोहिण्यां वृषभे लग्ने गोपात्राक्षेमसाधनम् ॥ १९ ॥
 अभिन्यां चापपशुचार्द्धे हयानां गमनं हितम् ।
 सोमभे मिथने लग्ने दन्तियात्रा प्रशस्यते ॥ २० ॥
 तिरश्चां गमनम्पथ्यं पुण्यभे मिथुनोदये ।
 पक्षिणां शुभदा यात्रा कन्यायां हस्ततारके ॥ २१ ॥
 जलयात्रा प्रशस्ता स्याद्धारुणे चोत्तरत्रये ।
 कन्याकुलीरमीनेषु वारयोर्जीवशुक्रयोः ॥ २२ ॥
 स्वयं यातुमशक्यश्चेच्छप्रशय्यादिनिर्गमम् ।
 पूर्वत्र रात्रौ सम्पूज्य भास्ते काले तु कारयेत् ॥ २३ ॥
 छप्रदण्डाक्षमालाग्निकमण्डल्वजिनाम्बरम् ।
 विमाणां ब्रह्मसूत्रञ्च निर्गमे कार्यसाधनम् ॥ २४ ॥
 जीविकासाधनं सर्व्वं पुस्तकाभरणादिकम् ।
 सर्व्वेषां निर्गमे शस्तमभिप्रेतार्थोत्तरे ॥ २५ ॥
 श्रद्धापुतः शुचिस्नातः मसन्नेन्द्रियमानसः ।
 मुक्त्वापूज्य तथापृच्छथ निर्गच्छेद् गुरुनोपितः ॥ २६ ॥
 क्षौरं क्रोधं भयं लोभं मद्यं मांसञ्च रोदनम् ।
 मैथुनं तैलमभ्यङ्गं यात्रायां प्राग्विवर्ज्जयेत् ॥ २७ ॥
 यः कृत्वा मैथुनं रात्रौ प्रभाते प्रस्थितो भवेत् ।
 नामो फलमवाप्नोति कृच्छ्रेण च निवर्त्तते ॥ २८ ॥
 गच्छ जीव जय प्रीति याहि मुञ्च विवर्ज्जय ।
 प्रापयोत्तिष्ठ निर्गच्छ शब्दया गमने शुभाः ॥ २९ ॥
 तिष्ठ मागा निवर्त्तस्व मूढ मूर्ख जप्तेति च ॥ ३० ॥

यात्रायां विघ्नदाःशब्दा विपादप्रतिपादकाः ॥ ३० ॥

विना बलात्कृतं वृद्धबाल*पीतासिनां क्षुतम् ।

क्षुतं सर्वत्र नेष्टं स्याद् गोक्षुतं मरणप्रदम् ॥ ३१ ॥

यात्रायां दक्षिणे स्त्वा अश्वाद्वामे विरौति चेत् ।

श्रेष्टा बाभिमुखे दृष्टा नेष्टा गोली च दक्षिणे ॥ ३२ ॥

प्रस्थाने मङ्गलं वाक्यं गर्जनं मेघहस्तिनम् ।

दक्षिणे सफलो वृक्षो वायसस्य च कूजितम् ।

गीतवादेतशब्दाश्च सिद्धये श्रुतिरीदृशी ॥ ३३ ॥

आण्कन्दो वज्जुलादीनां दक्षिणे विरुतं क्षुतम् ।

अनर्थसूचकं वाक्यमीदृशं स्यादसिद्धये ॥ ३४ ॥

वैश्यो विमो नृपः कन्या गोर्दन्ती मुरजध्वजौ ।

क्षीराज्यदधिशङ्खाम्बुच्छत्रं भेरि फलं मुरा ॥ ३५ ॥

तण्डुलं हेम रूप्यञ्च सिद्धयेऽभिमुखा अमी ।

सकाष्टः सानलः कारुर्मलिनाम्बरभारहृत् ॥ ३६ ॥

जालस्पटद्भोगोमायुः शृङ्गोलूककपिञ्जलाः ।

महिषाभिषवो मांसे निषेधः पतनं वधः ॥ ३७ ॥

कलशःसर्वजातीनां सम्मार्जनविलेपने ।

तैलं कपालं कार्पासं भस्मन्येतान्यसिद्धये ॥ ३८ ॥

मुजङ्गदर्शनं यातुः शत्रुभ्यो भयमावहेत् ।

लवनञ्च गुहं काष्ठमभ्यक्तञ्च कपायितम् ।

नम्रं विमुक्तकेशञ्च दृष्ट्वा गेहं पुनर्गजेत् ॥ ३९ ॥

भारद्वाजस्य शिशिनो मृगस्य नकुलस्य च ।

दर्शनं सर्वतःश्रेष्ठमतिश्रेष्ठम्पदक्षिणम् ॥ ४० ॥

यदुक्तं श्रीविष्णुदेशे वायसानां शुनामपि ।

सपायसञ्चैव गुहं सितोत्थं मुद्गान्नकञ्च प्रथमाद्यनुवक्रमात् ।
अभ्यक्ष्यसस्पर्शमलभ्यकानां स्मृतिश्च सिद्धिं गमने ददाति ॥१०॥

इति यात्राभक्ष्याविधिः ।

—:०:०:०:—

नृपाणां गमनं योगैर्भगनैश्च द्विजन्मनाम् ।

शकुनैश्चरचोराणां शेषाणां क्षणवीर्यकैः ॥ ५१ ॥

यथावात्तिथिनक्षत्रवारराशिग्रहोदयाः ।

गमने दुर्लभास्तस्माद्योगान् वक्ष्याम्यहं लघु ॥ ५२ ॥

होरा कुटुम्बसहजस्थानेषु क्रमशो गताः ।

शुकगुर्विन्दवः शत्रुविनाशायार्थसिद्धये ॥ ५३ ॥

सपापके भ्रातरि सेन्दुमसमे सितशयुक्ते दिवके च निर्गतः ।

सजीवलग्ने विनिहन्ति शत्रून् शुभोदये नात्मघृहं मतीयात् ॥ ५४ ॥

स्वलाभेषु शेषेषु जीवे लग्नगते गतः ।

अर्थलाभमरेनाशिमारोग्यं लभते नरः ॥ ५५ ॥

अनष्टमगते चन्द्रे पष्टे चण्डाशुमांश्रिते ।

घृहस्पत्युदये यायाच्छत्रुनिष्ठभते धनम् ॥ ५६ ॥

गुरुस्यकार्कसीम्येषु लग्नाद्येषु चतुर्ष्वपि ।

कुजमन्दयुने पष्टे चन्द्रे च दशमं गते ।

यात्रा मुफलयदा निर्यं शत्रुनाशकरी सदा ॥ ५७ ॥

शुक्रवर्जितनामिषे लग्ने गुरुयुने गतः ।

श्रिपदेकादशस्थेषु मन्दागर्केष्वपिष्टदा ॥ ५८ ॥

लग्नयुक्ते गुरौ यायाज्जामिषे शाशानि स्थिते ।

शुभेषु च धनम्येषु धनराशदिष्टाममाह ॥ ५९ ॥

होग शुभमदा पाते मर्त्याः संवेरिताः शुभैः ।

अशुभास्तदुःखरूपा निधने चन्द्रशालिनाः ॥ ६० ॥

होरा गुरुमती लाभे पापसंघसमाश्रिते ।

इन्दारक्षसमायुक्ते यातुःसर्व्वार्थसिद्धिदा ॥ ६१ ॥

लग्नार्थगेषु सौम्येषु दशमे रविसंयुते ।

गमनं विनयारोग्यमर्थसिद्धिं प्रदास्याति ॥ ६२ ॥

त्रिकोणकेन्द्राश्रितसर्व्वसौम्यास्त्रुतीयपष्टायगताश्च पापाः ।

फलान्ति यातुः शुभमिन्दुरेको लग्नाद्यतुर्थद्वतवांश्च तद्वत् ॥ ६३ ॥

यदा कलत्रगण्डेन्दुः शुक्रश्री गृहमागती ।

गन्तव्यमपि चारेण तदा सर्व्वार्थसिद्धये ॥ ६४ ॥

पञ्चम्यां शुक्रपक्षस्य स्वाती गुरुदिनोदये ।

क्रयाविक्रयप्रायां योगोऽयं परमो मतः ॥ ६५ ॥

मित्रक्षेण मयातस्य शक्रे पर्य्युपितस्य च

पुनर्मूले मयातस्य कार्प्यमिद्धिर्भविष्यति ॥ ६६ ॥

हुत्नेन गत्वा मथममपर्य्युप्य द्वये ततः ।

पुनश्चतुर्थे सम्प्राप्तः शत्रुवर्गं न धापयेत् ॥ ६७ ॥

स्थित्वैकं दिवसं तिप्ये रेवत्यां धाय वामवे ।

सीम्नि भूयः मविष्टोऽन्नबहुन्नाभमवाप्नुयात् ॥ ६८ ॥

इति पात्रायोगः ।

गुरावत्पुष्पगे लग्ने लाभे शुभममागते ।

क्षनेर्वाणे मरुहो राजावश्यं बली भवेत् ॥ ६९ ॥

परे बर्गोत्तमे भागे मरुस्ययोः मोक्षजीवयोः ।

मरुहःपन्द्रारिपां राजवश्यं बली भवेत् ॥ ७० ॥

भोमरारे दुपलेषे एवापे समुदाधुरः ।

मन्दे म्पदगते पुदं दुप्रापौ मन्त्रे म्पद ॥ ७१ ॥

शत्रोरष्टमगे चन्द्रे विपनाद्दीमुपागते ।

मन्दे शत्रौ च षष्ठ्ये विजयं लभते युधि ॥ ७२ ॥

अतिनीचगते मन्दे षष्ठ्ये लेयलग्नतः ।

चन्द्रे वर्गोत्तमांशस्ये दृष्टः शत्रुवशी भवेत् ॥ ७३ ॥

इन्दावत्युच्चगे सौम्ये स्वसेत्रांशगतेऽपि वा ।

जैवे दृक्काणे संदृष्टो द्विजोऽवश्यं वशी भवेत् ॥ ७४ ॥

शुके निजत्रिकोणस्ये तुलांशकगते युधे ।

मन्दे परमनीचस्ये दृष्टो वैश्यो वशी भवेत् ॥ ७५ ॥

शनी परमनीचस्ये बुधस्य त्रिशदशके ।

होराया तरणेर्दृष्टः शूद्रोऽवश्यं वंशी भवेत् ॥ ७६ ॥

मपायने वृषनृपुगमकुलीरामिह कन्यातुलानजलवृद्धिकषीधिकायाम् ।

कुम्भालिचापमकरा मिथुनायने स्युरारुढवर्त्मभरतः समभातपप्रम् ॥

आरुणोदयरशि यश्छप्रस्यं धीक्षते नरः ।

स तस्य वमतां याति दारैरपि धनैरपि ॥ ७८ ॥

विपरीतविधानेन विपरीतं विनिर्दिशेत् ।

दृष्टे तु जीवशुक्राभ्यां न दोषस्तत्र जायते ॥ ७९ ॥

स्वयन्तुदयमारुढो वैश्यामस्तमये स्थिताम् ।

वीक्षते गुरुणा दृष्टो वशगा तस्य सा भवेत् ॥ ८० ॥

गुरो लाभगते मन्दे षष्ठ्ये भार्गवांशके ।

उत्तमर्णमवाप्नोति पात्रमानोऽपि दुःस्थितम् ॥ ८१ ॥

दातुर्वपगते जीवे मृगारुढे च भार्गवे ।

संहर्यश्विन्दुरोगयाममर्णमवाप्नुयात् ॥ ८२ ॥

यद्वात्मा यदने न्यस्तो शत्रुर्गो रमनान्दहत् ।

मन्त्रमिदि हरेत् पुंशो वादे च मनिमां नया ॥ ८३ ॥

जोवेऽत्युद्यमते स्वस्य दशमस्थे विवादिनः ।
 विक्रोणस्थे शनौ मीनलग्ने वादे जयी भवेत् ॥ ८४ ॥
 सद्गोदेवीदुर्वागधुपमुपली विष्णुदयिता ।
 सदा भद्रा लक्ष्मी शतमसलतामाञ्जलिकरी ।
 य एतान् भ्रातः स्वे शिरसि कलयेच्छीपरिकरान् ।
 यतो ज्ञातस्येदं भूवनमाखिलं तिष्ठति वशे ॥ ८५ ॥

इत्यभीष्टसिद्धिविधिः ॥

— ०:—

इति वीरदशाविधानं नाम एकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

त्रिंशोऽध्यायः ।

— ००० —

प्रवीमि संकीर्णदशाविधानं
 मतःपरं तत्र च सद्गृहीतम् ।
 दीक्षाप्रतिष्ठा पितृकर्मभूत-
 विषामयानां प्रशमाः क्रमेण ॥ १ ॥

उत्तराणां त्रयं मूलमदितिर्वारुणाश्विनौ ।
 ग्रहानुराधा पुंसा च पुंसां दीक्षात्रिधा दिनाः ॥ २ ॥
 चित्रा स्वानिक्ष मंत्रश्च मन्त्रज्यायां स्त्रियो दिनम् ।
 तत्र दीक्षासु मर्त्येषां तत्तद्वारादयः शुभाः ॥ ३ ॥
 कन्यार्तांल्लघुगर्ज्याः शेषाः स्युर्दयाः शुभाः ।
 अष्टिद्रास्त्रियःशस्त्रा मन्दांशःमर्त्यमाद्दः ॥ ४ ॥
 केन्द्रप्रकोपेषु शुभाःप्रशस्ताः
 पाषास्त्रिन्धारागिनाःशुभाय ।

ग्रहानभिष्टा मरणप्रयाता

व्रतसयायास्तगतश्च शुक्रः ॥ ५ ॥

यदि भावाश्रितश्चन्द्रो लग्नस्थः शुभदः सदा ।

चतुर्थे दशमे जीवस्तपस्सिद्धिं प्रयच्छति ॥ ६ ॥

धर्मस्थानगताः पापा न चिराद् व्रतभङ्गदाः ।

प्रव्रज्याभिहिता योगाः प्रव्रज्यार्या मुशोभनाः ॥ ७ ॥

पञ्चमस्थश्च माहेयः चन्द्रश्च नवमं गतः ।

मन्दश्च सहजस्थाने व्रतसिद्धिं प्रयच्छति ॥ ८ ॥

इतिप्रव्रज्याविधिः ।

—:०१:—

उत्तराणां त्रयं पुष्यमनुराधा च रोहिणी ।

वारुणं वसु मित्रेति नवव्रतविमुक्तये ॥ ९ ॥

तौलिकन्यानृयुग्मीनाः शुभवारांशकादयः ।

त्रिकोणगौ सितेन्दु च व्रतमुक्तौ शुभावहाः ॥ १० ॥

इतिप्रव्रज्यामुक्तविधिः ।

—००—

उत्तरायणगे भानी मासि कुम्भविवाञ्जिते ।

यजमानानुकूलर्षे बलयुक्ते निशाकरे ॥ ११ ॥

अस्तशेषवार्द्धयमुक्तयोज्ज्विशुक्रयोः ।

ब्रह्मादितीन्दुतिप्यान्तहस्ताम्बात्युत्तरत्रये ॥ १२ ॥

देवप्रतिष्ठा कर्त्तव्या सौम्यवारोदयादिषु ।

अयुग्मास्निथयः शस्ताः युग्मास्तु दशमी तथा ॥ १३ ॥

स्थिरक्षेत्रगतश्चन्द्रः स्थिरराशुदयः शुभः ।

उच्चस्थानगतश्चन्द्रो यजमानः शुभावहः ॥ १४ ॥

मित्रस्थानगतश्चन्द्रो मित्रसौम्यधनावहः ।
 नोचराशिगतःमोऽयं दारिद्र्यं सम्प्रयच्छति ॥ १५ ॥
 शत्रुक्षेत्रगतश्चन्द्रः शत्रुवृद्धिं समावहेत् ।
 अर्केन्दुराहुसौरास्तु स्थापने लग्नसंस्थिताः ।
 भ्रातृस्थानगताःसर्वे ग्रहास्तुष्टिविवृद्धिदाः ॥ १६ ॥
 धनुस्थानगताःक्रूराः कुर्वन्ति सुखनाशनम् ।
 तदेव वर्द्धयिष्यन्ति सौम्याश्चन्द्रविवर्जिताः ॥ १७ ॥
 मृतस्थानगतास्तीक्ष्णाः पुत्रमृत्युप्रदाःसदा ।
 तत्र स्थिताःशुभाश्चन्द्रवर्ज्याः सर्वे सुखप्रदाः ॥ १८ ॥
 नाशयन्ति रिपुं क्रूराः शत्रुस्थानसमाश्रिताः ।
 जीयन्तत्र स्थितःकुर्याच्छत्रुवृद्धिं विशेषतः ॥ १९ ॥
 कुरुतःस्थानविभ्रंशं तत्रस्थो भृगुचन्द्रजी ।
 कुर्याज्जामित्रगो भानुर्यजमानविनाशनम् ॥ २० ॥
 सौरःमौल्यविनाशाय बुधःपुत्रविनाशकृत् ॥
 कुजस्त्रिप्रभयं कुर्यात् पिशाचव्यसनं भृगुः ।
 जीवेन्दु मत्तमर्था तु कुर्यास्तां धनवर्द्धनम् ॥ २१ ॥
 अष्टमस्या ग्रहाःसर्वे कुर्वन्ति कुलनाशनम् ।
 धर्मस्थानगताःमौम्याः कुर्युर्धर्मविवर्द्धनम् ॥ २२ ॥
 पापाश्चन्द्रयुताःकुर्युः मौल्यधर्मधनसयम् ।
 नभःस्थानगताःक्रूराः कुर्वन्ति स्थाननाशनम् ॥ २३ ॥
 चन्द्रयुक्ताःमदा सौम्याः पुत्रवित्तमुखप्रदाः ।
 ग्रहाःसर्वेऽपि लाभस्थाः कुर्युरारोग्यमम्पदम् ॥ २४ ॥
 द्वादशस्थानगाःपापाः शुक्रचन्द्रसमायुताः ।
 दारिद्र्यं सम्प्रयच्छन्ति यजमानाय नित्यशः ।
 तत्रस्थो वित्तवृद्धिश्च कुर्यास्तां गुरुचन्द्रजो ॥ २५ ॥

ज्येष्ठोत्तरत्रयकरान्सचतुर्गुणाभिव-
 कृष्णान्विते शुभतिथिग्रहवारवर्गे ।
 तिर्यङ्मुखोदययुतेष्वथ सम्पुहुत्ते-
 पुनर्मौलनं नयनयोः प्रतिमासि कुर्यात् ॥ २६ ॥
 अनेनैव विधानेन गर्भनाशश्च बुद्धिमान् ।
 ऊष्णीपस्थापनञ्चैव वर्णलेपादिकां क्रियाम् ॥ २७ ॥

इतिदेवप्रतिष्ठापनविधिः ।

—००—

विमाणां हितमाधत्ते श्राद्धमेकादशेऽहनि ।
 नृपाणां षोडशे वस्मिं विशां विंशे दिने भवेत् ॥
 शूद्राणां मासि पूर्णे तु पितृकर्म विधीयते ॥ २८ ॥
 अपराहःशुभःपापदिनस्य च चरोदयः ।
 श्राद्धस्य नूतनस्यैव विधिरेव विनिश्चितः ॥ २९ ॥
 पितरो मित्रयाम्येन्दुहस्ताभिश्रवणादयः ।
 श्रविष्ठापुष्यचित्राश्च मशस्ताः पितृकर्मणि ॥ ३० ॥
 विशाखा रोहिणी भाग्यपौष्णादिसोचरत्रयम् ।
 वर्जनीया नवश्राद्धे विधातुर्धरणप्रदा ॥ ३१ ॥
 विष्कुम्भाद्याःकुयोगाश्च विष्टिश्च गुलिकाःशुभाः ।
 प्रथमैकादशी षष्ठी पौर्णिमासी चतुर्दशी ।
 तिथिस्त्रयोदशी चैव श्राद्धकर्मणि वर्जिता ॥ ३२ ॥
 श्राद्धे मन्दार्कयोःपूज्याः द्रेष्काणादिवसादयः ।
 क्षीणेन्दोर्भूसुतस्यापि कैश्चिद्द्वारादिरिष्यते ॥ ३३ ॥
 पापान्तर्गतसौम्यस्य शोभनं दिवसादिकम् ।
 कुलीरमकराजानामुदयाःश्राद्धसम्भवाः ॥ ३४ ॥

जन्मराज्युदेयो नेष्टः पञ्चमःसप्तमोऽपि च ॥
 र्ध्ववत्क्रोदयो वज्र्यो दृष्टो युक्तोऽपि सदृग्रहेः ॥ ३५ ॥
 विषदपसयोरेव वधे वैनाशिकेऽपि च ।
 चन्द्राष्टमे च कर्त्तव्यं द्वादशाष्टमहोदये ॥ ३६ ॥
 कर्तुंस्त्रीजन्मनक्षत्रं दाराणां स्वसुतस्य च ।
 सप्तविंशदेनं कर्तुः श्राद्धकर्मणि वर्जितम् ॥ ३७ ॥
 केन्द्रविक्रान्ताःपापाः सौख्यमिष्यनावहाः ।
 ध्ययारिष्ययस्त्रस्याः ग्रहाःसौम्याः शुभप्रदाः ॥ ३८ ॥
 शुक्रस्य दिवसांशाधास्तस्य केन्द्रास्तिथिःक्षणम् ।
 कर्तुंमृत्युं करोत्येव नवश्राद्धे विचार्यते ॥ ३९ ॥
 एवमेवाष्टकश्राद्धं मासश्राद्धञ्च पैत्रिकम् ।
 चन्द्रमूर्त्योपरागे वा सङ्क्रमेऽप्ययनेऽथवा ॥
 व्यतीपातेऽप्यमावास्यां सदा श्राद्धं विधीयते ॥ ४० ॥
 प्रयोदश्यामवावस्यां गृही श्राद्धं करोति चेत् ।
 पुत्रैव मृत्युमाप्नोति ध्येष्टपुत्रो विनश्यति ॥ ४१ ॥
 मासि प्रोष्टपदे माघे सर्वेषां कृष्णपक्षतः ।
 कर्त्तव्यमष्टकश्राद्धं गृहस्थानां विशेषतः ॥ ४२ ॥

इतिश्राद्धविधिः ।

—:०:—

हर्षेच्छाभयशोकादेर्विरुद्धा शुचिशोभनात् ।
 गुरुदेवादिकोपाच्च पञ्चोन्मादा भवन्समी ॥ ४३ ॥
 आगन्तुः सन्निपातञ्च विदोष इति ते स्मृताः ।
 हर्षणस्फोटनाम्रन्दगीतसङ्गीतरोदनम् ॥ ४४ ॥

दृशिचकालीकणाकुष्टलवणानि च भार्गिका ।
 अयस्मारविनाशाय तच्चूर्णं नसि योजयेत् ॥ ५६ ॥
 सर्वोन्मादविनाशेषु सर्वग्रहविधिष्वपि ।
 रुद्रभक्ष चतुष्पादो मन्दाभं दृशिचकोदयः ॥ ५७ ॥
 मलं द्रुपं क्रमाद्विष्णु विषूर्ध्वं बहिसुन्दरी ।
 कर्णे जपाद्ग्रहं हन्याद्भूतेशध्याननोऽथवा ॥ ५८ ॥
 हृदयश्च चतुर्ध्वन्तो भगवान् रुद्र इत्यपि ।
 शशुन्ते महिरप्यस्माद्भैरवो देव इत्यपि ।
 समस्तोऽयं चतुर्ध्वन्ते पदान्येतानि योजयेत् ॥ ५९ ॥
 ग्रहान् नक्षत्रं मोटय बलगय क्रीडय उग्रचण्डहुंफट्टठ ।
 एषभूतापिशाचादौ सर्वकर्मकरो मनुः ।
 अस्य स्मरणमात्रेण प्रलीयन्ते ग्रहादयः ॥ ६० ॥

इतिगृहध्वंसविधिः ।

कृत्तिकाभरणीस्वातिर्मूलं पूर्वग्रयाभिनी ।
 विशाखाद्रामयाश्लेषा चित्रा श्रवणरोहिणी ॥ ६१ ॥
 तारास्तासर्पदष्टस्य दुष्टा मन्दकुजौ तथा ।
 पञ्चमी चाष्टमी षष्ठी रिक्ता दष्टस्य निन्दिता ॥ ६२ ॥
 तस्यातिनिन्दिता कृष्णे पञ्चमी च चतुर्दशी ।
 सन्ध्याचतुष्टयं दुष्टं दग्धयोगाश्च राशयः ॥ ६३ ॥
 देवालये शून्यगृहे बल्मीकोद्यानकोटरे ।
 रथ्यां सन्धौ चैत्रतरी श्मशाने सिन्धुसङ्गमे ॥ ६४ ॥
 द्वीपे चतुष्पथे सांघे गहने वेत्रपद्मयोः ।
 पर्वताग्रे बिलद्वारे जीर्णकूपाश्मकूटयोः ॥ ६५ ॥

शीघ्रश्लेष्मातकाक्षेषु जम्बूदुम्बरवृक्षेषु ।
 यदेषु जीर्णमाकारे दंशःसर्पस्य निन्दितः ॥ ६६ ॥
 इन्द्रियाण्योष्टहृत्कसस्तनभ्रूमध्यकुक्षयः ।
 तालु शङ्खो गलं मूर्द्धा चुबुकं नाभिमस्तकम् ॥ ६७ ॥
 द्वौ पादमध्यं स्कन्धश्च सर्पदंशस्तु निन्दितः ।
 पुष्पादिहस्तःशुपवाक् धीरःशुल्काम्बरोऽमलः ॥ ६८ ॥
 लिङ्गवर्णसमानश्च हृष्टो दूतःशुभो मतः ।
 अपहारगतःसस्त्री ममादीभू*गतेक्षणः ॥ ६९ ॥
 विवर्णवासाः पाशादिहस्तो गद्गदतर्जणवाक् ।
 शुष्ककाष्ठाश्रितःखिन्नस्तैलोक्यस्कन्धरांशुकः ॥ ७० ॥
 आद्रवासाःकुण्जरक्तपुष्पो मुक्तशिरोरुहः ।
 कुचमर्दी नखच्छेदी गुदस्पृक् पादलेखकः ॥ ७१ ॥
 केशलुञ्छी तृणादिच्छेद्वदुर्व्यङ्गःखरादिशः ।
 सद्वितीयोरुदं मुण्डी द्रुष्टा दूताःस्युरीहशाः ॥ ७२ ॥
 दिशादिषु स्थितो दूतो वन्यादीन् सूचयेदहीन् ।
 दूतःस्थितश्चेद्दामेऽङ्घ्री दक्षिणे वा द्वयोरतः ॥ ७३ ॥
 इत्यन्यावापेहद् दिग्वा यदि दूतस्य वात्मनः ।
 अङ्गान् वाह्यान् शृथक् सप्यान् विद्यात् स्त्रीयुनेपुंसकान् ७४
 दूतःस्पृशति यद्गान्धं तस्मिन् दंशमुदाहरेत् ।
 नभो गीतद्विपं वादेन्नाविपंवेति निर्दिशेत् ॥ ७५ ॥
 दूतकाले यतो जीवः पर्व्वे दंशस्ततोऽन्यतः ।
 अग्रे दूतस्य वामाङ्घ्री शुभोऽन्यस्थादृशोऽन्यथा ॥ ७६ ॥
 दूताह्वयचलनं दुष्टं तदास्थितिर्निश्चला
 जीवपार्श्वे शुभो दूतो दुष्टोऽन्यत्र सा

दूतस्य वापय दृष्टारूपा पूर्वमाहुर्विनिन्दितम् ।
 त्रिभक्तस्यै वाचपार्णविषाणिविषकाञ्चना ॥ ७८ ॥
 आर्यःस्वरंधर्कापथ्य वर्गधिष्ठात्रिषावैधा ।
 स्वरो जीविस्तनुर्येग इतिष्येया च मात्रका ॥ ७९ ॥
 वाताग्नीन्द्रजलात्मनो वर्गेष्वर्णाधनुष्टयाः ।
 नपुमकाःपथ्याःस्युः स्वराःशकाम्युपांनयः ॥ ८० ॥
 दुष्टो दूतस्य वापयादौ वाताग्रिमध्यमो हरिः ।
 मशस्ता धारुणा वर्णा श्रुतिदुष्टा नपुमकाः ॥ ८१ ॥
 जीवकाप्योदयो श्रेष्ठो स्वध्वेषु तदादयो ।
 ध्रुवगुर्वोर्विधोदृष्टिदूतकाले धुभा मता ।
 मुक्ता मन्दग्रहाः सर्वे गच्छन्तोऽस्तं न शोभनाः ॥ ८२ ॥
 ग्रहामयचिकित्सानां मध्येष्वपि विचक्षणः ।
 परीक्ष्य विधिनानेन सिद्धोपध्यां प्रवर्त्तते ॥ ८३ ॥
 धातोर्धात्वन्तरापत्तिर्विषवेग इतिस्मृतः ।
 देशे स्थित्वा त्रिपञ्चाशन्मात्राः संयद्दते विषम् ॥ ८४ ॥
 विष दंशाष्टलाटं यात्यतो नेत्रे ततो मुखम् ।
 आस्पाद्यधमनीम्नाभ्यो धातुन् व्याप्नोति हि क्रमात् ॥ ८५ ॥
 वेगो रोमाश्चमाधो रचयति विषजस्वेदवक्त्रोपशोषी
 तस्योर्ध्वस्तखरोद्घो वपुषि जनयतो वर्णभेदप्रवेपी ।
 यो वेगःपञ्चमोऽसौ नयनविवसतां कण्ठभङ्गञ्च हि क्वां
 पटो निश्वासमोर्हो वितरति च मूर्तिं सप्तमो दष्टकस्य ॥ ८६ ॥
 यस्याङ्गानां जलत्वं श्वथुरवयवोद्देगदाही मलाभो
 विदूमेदःकेशीलुच्छः सुकरमरुणतापाङ्गयोभ्रान्तिरक्ष्णोः ।
 रुष्णाश्रक्कम्पशूलौ हृदि च विघटनादन्तदन्तच्छदानां

परिचं वा कुलं बीजं गुञ्जाञ्च नरवारिणा ।
 नस्यपाने मकुब्जात् तक्तसंज्ञेऽपि दष्टके ॥ ९६ ॥
 मातृसंघातहस्तेन रामठं पास्तवान्वितम् ।
 नस्याञ्जादिना रसेदष्टमप्यष्टभोगिभिः ॥ ९७ ॥
 मूत्रेण वा कुलं बीजं नस्यपानादिना जयेत् ।
 विपमेतत् फणीन्द्राणां दृष्टिदावानलं तथा ॥ ९८ ॥
 विशतिकृत्वःशरदपि दिनकरदुग्धेन भावितं (तच्च) ॥
 विश्वं खादेदाश्म स्वस्थावेशश्च कारयति ॥ ९९ ॥
 स्वेतार्कमूलं गिरिकर्णिकञ्च भृङ्गमवालं लवणञ्च कुष्ठम् ।
 नस्याञ्जनाभ्यञ्जपानयोगादुत्तिष्ठते वा सुखिनापि दष्टः १००
 तरुणतरकतकफलरसबहुभावितमेलखण्डपरिमृदितम् ।
 सलिलं सतैलमखिलं हरति विषं नासिकानिहितम् ॥ १०१ ॥

इति दूर्वाकरचिकित्सा ।

—:०:—

कुमारीं कारवल्लीञ्च कतकारीं शीघ्रिणा सह ।
 भृङ्गराजं नृमूत्रेण लिम्पेन्मण्डलिलानये ॥ १०२ ॥
 गोक्षरेण तु सम्पिष्टरजवल्ली मरुन्धृतः ।
 तेनैव पाययेत् मर्ध्वं विषं मण्डलिनां जयेत् ॥ १०३ ॥
 स्तुह्मूलमाजदुग्धेन जलेनार्कशिफायवा ।
 पानादपहरेत्सद्यः मर्ज्जमण्डलिनां विषम् ॥ १०४ ॥
 कृष्णवल्लीदलं वाय तुम्बिकां वा मपम्फनम् ।
 धाम्याम्तरमलेपेन रक्तमण्डानां हरेत् ॥ १०५ ॥
 अन्यचदलकल्को वा माहिषच्छकनोऽप्यवा ।

विषशोफौ कटुष्णौ तौ घ्रान्त्यपोन्तलको ऽपि वा ॥ १०६ ॥
इति मण्डलिचिकित्सा ॥

—:०:—

अटवीं कारवल्लीञ्च कन्दक्षीरेण पाययेत् ।
शारिवायास्तथा मूत्रैर्नस्यं वा हन्ति राजिलम् ॥ १०७ ॥
वचा चिर्भिट वर्षाभू मूलानि सह कज्जिकैः ।
पिवेद्राजिलजं सर्वं विषं नश्यति निश्चितम् ॥ १०८ ॥
तैलेन गृहधूमस्य नस्यं राजिलदंशिनाम् ।
तदहर्वत्सविरं मूत्र नस्यं तत्र फणोन्यपि ॥ १०९ ॥
मागधक्षौद्रासिन्धूत्थान् गोशकृदारिणा सह ।
पाययेद्राजिलैर्दण्डं क्षणं निर्व्विपतां ब्रजेत् ॥ ११० ॥
परिशुष्कन्तु सम्पिष्टं नरगूथं तदम्भसा ।
पाययेदुद्रतौ व्यालविषमहरणाय तु ॥ १११ ॥
इति राजिलचिकित्सा ॥

— ० —

सर्व्वविषिपनाशाय दृक्कनस्य रजोऽम्भसा ।
नस्य लेपन पानार्थरूपदेशोऽयमुत्तमः ॥ ११२ ॥
पुनर्नवरसेनैव रामठं कीर्त्तितं बुधः ।
नस्यं कुर्व्वीत सर्व्वेष्वप्येकं वैकुण्ठिकारमम् ॥ ११३ ॥
चम्पकस्य रसेर्नस्यं सर्व्वसर्णविषापहम् ।
बहुमूलस्य सीवीरैर्नस्यपानाञ्जननादयः ॥ ११४ ॥
अर्कपत्रेण लवणं नृमूत्रेण च पेपयेत् ।
लिम्पेत् सर्व्वविषं जयमिति शोक्तं पुरातनैः ॥ ११५ ॥
इति सर्व्वविषचिकित्सा ॥

नागवल्लीदलरसं रामठेन समन्वितम् ।
 कंसे करेण सम्पिष्टं लिम्पेद् दृश्चिकनाशनम् ॥ ११६ ॥
 कराभ्यां नक्तमालस्य दलं पिष्ट्वा विचक्षणः ।
 बिद्धमदेशे बध्नीयात् सद्यो दृश्चिकमस्यति ॥ ११७ ॥
 वचा दिनकरक्षारे लिप्ता दृश्चिकनाशिनी ।
 लाजया सह संयुक्ता श्रवणान्तर्गतं मलम् ।
 वेधे सङ्घर्षेणैव विषं दृश्चिकजं जयेत् ॥ ११८ ॥
 पलासबीजमर्कस्य क्षीरेण सह पेपितम् ।
 लिम्पेद् दृश्चिकवेधे तु बहुभिः किं वितर्कनैः ॥ ११९ ॥
 इति दृश्चिकविषचिकित्सा ॥

—101—

कपित्थोत्थितवन्दार्कक्षीरेण सह पेपयेत् ।
 अष्टादशविधं पोरं मौषिकं नाशयेद्विषम् ॥ १२० ॥
 असाध्यागुविषे दष्टे सरटेन सिनासुना ।
 मातर्माहिषतक्रेण शालिपानश्च पूजितम् ॥ १२१ ॥
 समूलं हंसनादिन्तु गुञ्जां वा क्षीरपेपिताम् ।
 पायपेष्टेपयेद्यैव मूषिकस्य विषं जयेत् ॥ १२२ ॥
 इति मूषिकचिकित्सा ॥

— ०. —

रसेन लेपनं कुर्याच्च छिरीपमुनिपत्रयोः ।
 लूत प्रस्थापि वा तोयैर्लूता मद्यो विनश्यति ॥ १२३ ॥
 पुष्पं दलं फलं कल्कं मूलैश्च विरीपजम् ।
 योगो ऽयं लूतकौटादि विषध्वान्नस्य भास्करः ॥ १२४ ॥
 इति लूताविषचिकित्सा ॥

—३३—

अङ्गोलस्येशादिङ्मूलं क्षीरेण सह पाययेत् ।
 घोराणामप्यलर्कानां विषं सद्यो विनश्यति ॥ १२५ ॥
 यष्टयश्चगन्धया चैव जतुना गरकेन च ।
 शृता क्षीरयवागुस्तु रुधिराश्रवनाशिनी ॥ १२६ ॥
 पिप्पली भद्रमुस्ता च रोहिणी विश्वभेषजम् ।
 एतत् प्रशमनं दद्याद्विषसुप्तमवोधनम् ॥ १२७ ॥
 इति स्थावरविषचिकित्सा ॥

—:0:—

इति विषहंसविधिः ॥

—:0:—

आधाने जन्मनक्षत्रे चन्द्रे वाष्टमराशिगे ।
 आमयो यदि जायेत क्लेशाय मरणाय सः ॥ १२८ ॥
 पुष्यार्कविष्णुदश्राब्धिषोष्णप्रज्ञादितीन्द्रवः ।
 भौमार्कयोश्च वाराद्याः सर्वभेषज्यसम्मताः ॥ १२९ ॥
 सर्वरोगमतीकारेण्वधोमुत्तदिनोदये ।
 विधेयं शशिनो वारे स्वानुकूलं विरेचनम् ॥ १३० ॥
 गुढसिक्तविष्टद्विभ्रःशैन्धवांशरजोयुतः ।
 त्रिवृत् कायःलताकायः सगुडःस्याद्विरेचकः ॥ १३१ ॥
 द्राक्षाकायस्त्रिवृत्सण्डगुडयुक्तश्च रेचकः ।
 विदध्याद्रमनं धीमान् प्रशस्तोऽर्द्धदिनोदये ॥ १३२ ॥
 फकराठा कंषापोत्यं पयोवमनकृद्भवेत् ।
 शस्तौ कोशातकीस्वाकू वमने राठबीरवत् ॥ १३३ ॥
 आद्यान्तग्रहस्त्येन्दुजीववारुणभेषु च ।
 श्रीवार्कयोश्च वाराद्ये हिता चतुर्भातरुपा ॥ १३४ ॥

तापिअपवरजनी सेव्या गोपीपयोधरौ ।

त्रिफलावेति तत् कायः मधुना नेत्ररोगाजित् ॥ १३५ ॥

वर्साकितुलैःकृतया शशविद्र्भचूर्णया ।

आज्याक्तयामगीग्राह्याः सर्व्वनेत्रमयान्तकृन् ॥ १३६ ॥

त्रिफलाभृद्भविश्वानां रसेषु मधुसर्पिषौ ॥

मेपीक्षीरे च गोमूत्रे सिक्तं नागदृशो हितम् ॥ १३७ ॥

जातिसिन्धुनिशाकृष्णकुनदीवनठीग्रहम् ।

सक्षौद्रकं सताम्राभ्रां निष्टुष्टं पिष्टुष्टद्वेत् ॥ १३८ ॥

लोध्रत्वग्धृतसम्भृष्टा खार्या पिष्ट्वा ससैन्धवा ।

वस्त्रस्थाश्चोतिना दृग्भ्योऽभिस्पन्दनमपोहति ॥ १३९ ॥

सैतलद्रोणपुष्पाभ्रकृष्णवायसकृदृशा ।

कर्णं पिष्ट्वाथ सक्षौद्रमञ्जनादोक्षणाच्चिनुत् ॥ १४० ॥

कुट्यान्नासिक्यरोगेषु चिकित्सायर्कहोदये ।

स्वन्यं दुर्बाम्बुना नस्यं नासिका शृक् श्रमं हरेत् ।

नासाम्बुश्रवहृज्जिघ्रेदस्त्रत्वं कौरवी रजः ॥ १४१ ॥

चिकित्सां श्रुतिरोगेषु विदध्याच्छ्रवणोदये ।

रसः ससैन्धवः कोष्पे रम्भाग्रजनमूदनः ॥

पृथगाद्रकनोवापि पूरणात् कर्णशूलहा ॥ १४२ ॥

मेपोदयेऽभिनसये मुखरोगचिकित्स्मिन् ।

महिषी नवनीपेषुपत्रमस्मानुलेपनम् ॥ १४३ ॥

जातिपत्रोष्पानिशाककवलम्बलनूषयुक् ।

नाशयेदोष्ट्रं रोगं योगद्रव्यमिदमृषक् ।

पुद्वाकाये भयाकल्के मिदं नैलं दिनाचिनी ॥ १४४ ॥

धान्यासुनारिकेलं गोमूत्रं ऋषुकाविशयुक् ।

मापित्रं कवलं कार्प्यनभिजिह्वादिशान्तये ॥ १४५ ॥

यम्वारे च याम्यर्से यमलग्ने विशेषतः ।

गण्डमालादिरोगेषु कण्ठजेषु चिकित्सितम् ॥ १४६ ॥

साधितं लाङ्गलीकल्के तैलं निर्गुण्डिकारसे ।

गण्डमालाश्च गलगण्डौ नाशयेन्नस्यकर्मणा ॥ १४७ ॥

हस्तर्से भानुवाराधे कुर्यात् कुष्ठचिकित्सितम् ।

पञ्चैरर्कपूतीकस्तुहीन्याघातजातिजैः ॥

उद्धर्त्तयेत् सगोमूत्रैः सर्वत्वग्दोषशान्तये ॥ १४८ ॥

बाकुची सतिला भुक्ता वत्सरं कुष्ठनाशेनी ।

भक्ष्यातकं तिलश्चैव गुदापिण्डीच कुष्ठजित् ॥ १४९ ॥

मूले वा पुष्पनक्षत्रे गुदरोगचिकित्सितम् ।

पूतीकवाहिरजनी त्रिफला तिलचूर्णयुक् ।

तक्रं गुदाङ्कुरे पेयं भक्ष्या वा सगुडाभया ॥ १५० ॥

रीद्रे सार्प्यं च शक्रे च कुर्यान्मेहचिकित्सितम् ।

फलदार्वी विशालाभ्रकाथो दान्बिरसोऽथवा ।

पातव्यो रजनीकलकसौद्रयुक्तः प्रमेहेनाम् ॥ १५१ ॥

स्वातो वा मित्रनक्षत्रे चिकित्सा श्रोणिते हिता ।

वासा गुडीची व्याघातकाथस्त्वेरण्डतैलयुक् ।

वातश्रोणितद्वत् पीतः पिप्फली स्यात् प्लिहाहरी ॥ १५२ ॥

दक्षभे शनिवारे च चिकित्सा जठरामये ।

सेव्या जठरिणा कृष्णस्तुक्षीरबहुभाविता ।

पयो वा चव्यदन्त्यश्लविषगौ व्योषकल्लयुक् ॥ १५३ ॥

ग्रन्थिकान्यभया कृष्णा विलङ्गाक्ते घटे स्थितम् ।

मसन्तकं ग्रहप्यर्शः पाण्डुगुल्माक्रिमन् हरेत् ॥ १५४ ॥

फलत्रयामृतावासा तिक्तभूनिम्बनिम्बजः ।

काथः समाक्षिको हन्यात् पाण्डुरोगं सकामिलम् ॥ १५५ ॥

रक्तपित्तो पित्तेद्वासा स्वरसं ससिता मधु ।
 वरी द्राक्षा बला शुण्ठो साधितं वा पयःपृथक् ॥ १५६ ॥
 भाग्ये च पितृनक्षत्रे क्षयरोगचिकित्सितम् ।
 वरीविदारोपध्याश्च बलात्रयनवायुतम् ॥
 स्वदंष्ट्रां मधुसोर्षभ्यामालेहेत् क्षयरोगवान् ॥ १५७ ॥
 रौद्रं मुहुर्त्तं विहिता विद्रध्यादिमतिक्रियाम् ।
 पध्या शीघ्रकरञ्जार्कत्वगेला विश्वसिन्धुयुक् ।
 समूत्राविद्रधिग्रन्थिपिलकोपचिकादेहत् ॥ १५८ ॥
 त्रिवृततेजस्वती वन्ती मल्लिष्ठा रजनी द्वयम् ।
 तार्क्ष्यगं निम्बपत्रञ्च पिष्ट्वा लिम्पेद्रगन्दरे ॥ १५९ ॥
 व्याघातरजनी लासा चूर्णज्यसौद्रसंयुता ।
 वासवाचित्रणे योज्या शोधिना गतिनाशिनी ॥ १६० ॥
 शामा पाष्ठ निशा लोध्रपत्रकोत्पलचन्दनैः ।
 सशारिरे श्रुतं तैलं क्षीरे स्याद्वरणरोपणम् ॥ १६१ ॥
 श्रीकाष्णमिदलेर्भस्नफलोपणवरी निशा ।
 ताल्पण्डी स्वेदनं ताम्रे मर्नेलं स्यात् क्षतौषधम् ॥ १६२ ॥
 कुम्भी शामपयोयुक्तं बह्निदग्धव्रणे दिशेत् ।
 तदेव नाशयेत् शोकाभ्रारिकेलरजो धृतम् ।
 दूर्वापत्रमषामार्गपत्रं स्यादश्रवन्धनम् ॥ १६३ ॥
 अतीमारचिकित्सा स्यान्मुहुर्त्तं रौद्रमोक्षने ।
 नार्भो लिम्पेत्तण्डुलाभिस्सालीमूलं विनूचिहृत् ।
 नश्येद् भृङ्गाम्बुमुष्णाभिः कृष्णावश्वे पित्तेदापि ॥ १६४ ॥
 विश्वाजमोदसिन्धूत्पाचिश्चात्वाग्निः समाधया ।
 तक्रणोष्णान्मुना वापे पीनातीमारनाशिनी ॥ १६५ ॥
 वत्मकातिविषोदीप्यचित्स्वमुस्तुभुनं जनम् ।

सामे पुराणेतीसारे साष्टकशूले च पाययेत् ॥ १६६ ॥

अङ्गारदग्धं स्नुहहतं सिन्धुमुष्णाम्बुना पिबेत् ।

शूलवानथवा तद्वत् सिन्धुहिङ्गयुकणाभया ॥ १६७ ॥

वरारोहोत्पलातङ्कुराजचूर्णं मधुप्लुतम् ।

वस्त्रच्छन्नगतं वत्क्रं न्यस्तं तृष्णा विनाशयेत् ॥ १६८ ॥

यासदाव्वीजातिफलद्राक्षामृतफलत्रयैः ।

साधितं समधुयुक्तं कवलं मुखपाकहृत् ॥ १६९ ॥

कृष्णातिविपतिकेन्द्रदारुपाठापयोमुचाम् ।

काथो मृवेशृतः शौद्धी सर्वकण्ठगदापहः ॥ १७० ॥

पथ्या गोक्षुर दुस्पर्श राजवृत्ताशिलाभिडाम् ।

कपायः सैमधुः पीतो मूत्रकृच्छामपोहति ।

सस्नुहत्वग्वरणाकाथः शर्करास्मरिपातनः ॥ १७१ ॥

शाक्रे मुहूर्त्तं भाग्यर्क्षं वृद्धिद्विरोगचिकित्सितम् ।

ऐन्द्रिमूलं कुबेराक्षि शृङ्गं वा वृद्धिमान् पिबेत् ।

तद्वयं सिन्धुयुक्तं वा तक्रेणोष्णाम्बुनाथवा ॥ १७२ ॥

गुल्मरोगचिकित्सा स्यादुत्तरप्रववारिभे ।

सौवर्चलाजहिङ्गुनां सदीप्यानां रजोयुतम् ।

विल्वं दीपकयुक्तं वा वातगुल्मातुरःपिबेत् ॥ १७३ ॥

साप्ये सर्पमुहूर्त्तं च विसर्पानां चिकित्सितम् ।

धात्री पटोलमुस्तानां काथः सर्वविसर्पनुद ॥ १७४ ॥

शोफमातिक्रिया स्वातिरेवतीरोदिणीषु च ।

शुण्ठी दारु नवा सीर काथो मूवान्वितः परम् ।

सव्योपयो रजसारफलकायश्च शोफनुद ॥ १७५ ॥

बहुलामु शनेर्वारे जठराग्निचिकित्सितम् ।

सिन्धुहिङ्गीरकां व्योषदीप्याहिङ्गुरजोष्णयान् ।

आज्याक्ते मयमग्रासे वह्निरुद्धातनाशनः ॥ १७६ ॥

सार्पे मुहूर्त्ते मर्षर्षे भवेन् काशचिकित्सितम् ।

वातरोगचिकित्सा च कैश्चित्तत्रैव पठ्यते ॥ १७७ ॥

कटुवयी पञ्चकदेवदारुराण्यविडङ्गत्रिफलामृतानाम् ।

चूर्णं समांशं सितयावलीदं काशान् हरेत् कृष्णकमेव पापान् १७८

कर्पासास्थिशिलाकटूनि बदरीपत्रञ्च भृङ्गीरस

स्तद्वर्त्ता कुण्ठी कटुवयरविक्षीरान्विता वर्त्तिका ।

गोपी मागधिका शिलांशविहिता वर्त्तिः शिलाविश्वयोः

वर्त्तिश्च क्रियया यथाविहितया काशानशेषान् हरेत् ॥ १७९ ॥

यस्मिन् वातरुजास्ति राह्निग्रहगोदण्डाकनेत्रोज्ज्वलान्

गात्रे तत्र विनीततो हराते तान् सूर्यस्तमिस्राभिव ।

ध्यातो हन्ति तथैव नाभिवलये यः स्वाशकाशादि कामु

श्लेष्मानञ्च गन्धेक्षणेऽतिजठरे मन्दानलन्दापयेत् ॥ १८० ॥

चतुः पाष्ठपुटे क्षेत्रे पर्श्वैश्चच्छूलदीपिते ।

जरानारिवयाभानुकोणामु एत्तिपु क्रमात् ॥ १८१ ॥

लिखेन् सविन्दुरन्नस्थश्चक्रं तद्भूस्थमर्मयेत् ।

न स्युस्तत्र शयानस्य ज्वराः सर्वे विधानतः ॥ १८२ ॥

कुल्याभ्यां साग्रशूलाभ्यां कृत्वा कान्तं शशिद्वयम् ।

कुल्यासन्धौ लिखेत्तारं याम्ये कोष्ठद्वये विषम् ।

सान्तं सौम्ये च तद्यक्रं मघात्ताम्यूलगं ज्वरी ॥ १८३ ॥

तक्रे वाज्ये पिवेद्विल्ववन्दाकां विषमज्वरे ।

षड्नामुरसयोर्मूले वध्रीयाद्द्राहिकज्वरे ॥ १८४ ॥

गुञ्जापकफलं चिश्वावोष्ठितं शिरसि न्यमेत् ।

व्याहिकज्वरनाशाय नै याम्ये यदि वार्तुतत् ॥ १८५ ॥

१ साम्यं । वायरं रुजास्ति ।

रम्भाफलं मूलशतं निःस्वासं हन्ति भक्षितम् ।
कृष्णोपणानिशाराण्णाद्राक्षतैलं गुडं लिहेत् ॥

धात्री लाजा सितासौद्रतैलाज्यं स्वाशंकाशहृत् ॥ १८८ ॥

धात्री विश्वसिता कृष्णा मुस्तासंजूरमागधी ।

पिञ्जभस्मा च हिक्काघ्नस्तत्रायं मधुना लिहेत् ॥ १८९ ॥

रेखाभ्यामग्रशूलाभ्यामाक्रम्येन्दुं लिखेद्विषम् ।

कोष्ठेषु तारं मध्ये च चक्रं हस्ततलेऽर्पितम् ।

दुष्टं हन्ति शिरोरोगं चिन्त्यमानं यथामृतम् ॥ १९० ॥

निर्व्वी रजस्य चक्रस्य सान्तं कोष्ठेषु विन्दुमव ।

तथैकरुद्रं वा तस्य लिखेत् कोष्ठेषु दण्डिनम् ।

न्यसेन्मूर्ध्न्युपधाने च शिरोरोगस्य शान्तये ॥ १९१ ॥

स्वेदयेत् पायसेनापि कुष्माण्डैरण्डयोःशिफे ।

खाट्यं लिम्पेच्छिरोरोगे पारिभद्रत्वचं तथा ॥ १९२ ॥

आर्की सौम्यशिफापेया मारिहृत् तण्डुलाम्भसा ।

पाठोपानच्च पानेन हरेत् सद्यो मसूरिकाम् ॥ १९३ ॥

तुरगार्कशिफा तुटी निशा द्वयहंसाङ्घ्रिहिराशृतं घृतम् ।

उपसेवनतो विनाशयेदुपदंशास्तनावद्रुधिक्षताम् ॥ १९४ ॥

सिंही यष्टी निशागुग्मवत्सककाथसेवितम् ।

शिशोस्तर्वातिसारे च स्तन्यदोषे च शस्यते ॥ १९५ ॥

सकृष्णातिविषा शृङ्गी चूर्णितं मधुना लिहेत् ।

एकावती विषा काशच्छर्दि ज्वरहिता शिशोः ॥ १९६ ॥

देवदारुसहाशीयुफलत्रयपयोमुचाम् ।

काथः सरुष्णमृद्भीकः कल्कः सन्वन्ति कृमीन् हरेत् ॥ १९७ ॥

हरिद्राराजहृत्तन्त्रिचञ्चालवणलोलिता ।

पीतास्वारि हरेद्राधु गवासुदररंभहनम् ॥ १९८ ॥

क्षीरपिष्टं तिलम्पाठा कार्पासदलमेव च ।

तत्रेण सहितं पीतं नाशयेद्भोविशुचिकाय् ॥ १९७ ॥

सलिलं नारिकेलस्य सारंक्षीरं बलारसम् ।

चतुष्टयमिदम्पानात् करीपाश्रं हरेद्भवाम् ॥ १९८ ॥

वचालयुनानिर्गुण्डी दीप्यकं सफनीतकम् ।

खार्या कुप्पाण्डा पुर्याके करीये पाययेत् पृथग् ॥ १९९ ॥

सहस्ररश्मिरादिसोऽग्नितठ ।

पत्रे लिखितपेतद्वाः पालयेत् कलितं गले ।

वाङ्मी हूं पुं लीं हं हं लीं हूं लीं कलंठठ ॥ २०० ॥

पद्मगुणपद्मदिवमं त्रिसहस्रं नित्यमक्षयलयेन च जप्या ।

साधितमन्त्रस्यब्रूतजप्य स्पर्शनेन जनतामयहृत् स्यात् २०१

*अङ्गुष्ठोऽङ्घ्रिकगुल्फजानुमदनावासाश्च नाभिश्च हृद्

ग्रीवा चाप्यथ नासिका च नयनं कर्णश्च चिह्नी तथा ।
तन्मध्यास्तथ शङ्खमस्तकमिति भारभ्य धृत्वादिमम्
पुंसां दक्षिणतश्चरोत्तिथिवशाद्देहे मुधायाः कला ॥२०२॥

अस्यार्थः । पक्षयोः शुक्लरुणयोः कथिता निरूपिता चान्द्री कला
चन्द्रमभ्यन्धी अंशविशेषः ऊर्ध्वाधश्चलनक्रमेण शुक्ले ऊर्ध्वचलनेन
रुणे अधश्चलनेनेत्यर्थः वामघूर्वा रमणीनाम् भङ्गुष्ठे, घरणे, गुल्फनि-
लये गुल्फस्थाने, जानुद्वये, वस्तिके नाभ्यधोभागे, नाभौ, वधसि,
जङ्घयोः, कण्ठे, कपोले गण्डे, अधरे, नेत्रे, कर्णयुगे, लघ्वाङ्गुलके,
मौली पिरसि, च निगदिता उक्ता ॥

सीमन्ते नयनेऽधरे च गलके कचस्तदे चूचुके
नाभौ धोणितटे मनोभवगृहे जङ्घातटे गण्डके ।
गुल्फे पादतले तदङ्गुलितटेऽङ्गुष्ठे च तिष्ठत्यसौ
पृथ्वीक्षीणतया समं शशिकला पक्षद्वये योयताम् ॥

अस्यार्थः । पक्षद्वये शुक्लरुणयोः असौ शशिकला चन्द्रकला
पृथ्वीक्षीणतया शुक्ले पृथग्वा रुणे चोणितया क्षयेण समं समभावे-
नेत्यर्थः योयितां गरीणां सीमन्तं कंशे, नयने, अधरे, गलके कण्डे,
पक्षस्तटे, उरसि, चूचुके कुचामे, नाभौ, धोणितटे नितम्बे, मनोभ-
वगृहे योनी, जङ्घातटे, गण्डके कपोले, गुल्फे, पादतले, घरणतले तद-
ङ्गुलितटे तस्य घरणस्य मङ्गुलिदेशे, भङ्गुष्ठे पृथ्वाङ्गुली च तिष्ठति ॥

मुधारोहावरोहौ तु पार्श्वयोर्न्यसयात् स्त्रियाम् ।

मुधायास्तप्तमे स्थाने कला क्ष्वेदस्य तिष्ठति ॥ २०३ ॥

आस्थेयत्रामृतमवयवे तस्य सुर्द्धाविपक्ष

स्तस्मिन् दष्टो यदि च गुलिको नापि न स्यादिवापत् ।

स्थाने यस्मिन् नहि विपकला मर्दनं तस्य कुर्यात्

क्ष्वेदस्योर्ध्वं वितरति मूर्तिं तप्तदंशश्शुभोऽपि ॥ २०४ ॥

क्ष्वेदे कण्ठगताम्बुदण्डिसमुत्थं ध्यानोपभोगाद्भले

भुक्तश्चेद्विषमप्युदग्रममृतक्षयेत निर्दोषतः ।

अस्त्रैवमहर्निशं बलमनस्तेजोऽङ्गपुष्ट्यादिभाग्

जीवेद् दुःखजरापमृत्युपलितातङ्कादिमुक्तश्चिरम् ॥ २०५ ॥

गुह्यं यदा याति कला मुधाया वश्यन्न भोगऽपि तदाद्य याति ।

भोगे मुधास्यानविमर्दचुम्बोऽवश्याय धृक्क्षरणाय च स्यात् २०६

स्थाने यस्मिन् सा मुधायाः कलास्थे

तत्स्थान् प्राणान् सन्ततं चिन्तयेद्यः ।

आयुःपुष्टिश्रीवयःस्तम्भसम्पत्

तेजोरूपाः शक्तयस्तस्य सन्ति ॥ २०७ ॥

पथपाचित्रकशृङ्गिवेरमुशलीछिन्नोद्भवानां रजः

तुल्यांशद्वुडपाकिमं दिनमुखे लेहं जनेर्निसशः ।

दृष्यं पुष्टिकरं जरापलितहृत् तेजोत्रयोवर्द्धनं

सर्व्वव्याधिहरं रसायनमिदं वर्षांपयोगाद्भवेत् ॥ २०८ ॥

इति रोगध्वंसविधिः

इति सङ्कीर्णदशाविधानं नाम त्रिंशोऽध्यायः ।

इत्यनवमदार्शिनः स्थविरस्य कृतौ दैवज्ञकामधेन्वां

सङ्गल्यविधानप्रकरणं नाम तृतीयम् ।

विश्रामद्वीपभूमिर्ग्रहचरितफलग्रन्थसिन्धूपगाना

मादेशग्रन्थचिन्तातपविवशधियां निर्दृतंस्वर्गगङ्गा ।

भास्वद्रवावलीयं विविधाविधिमयालङ्कृतौ सस्पृहाणां

सन्तुष्ट्यै कस्य न स्यात् सुचिरमनुश्रुता दैववित् कामधेनुः ॥१॥

ग्रहगणितविधानं तत्फलं जातकारुण्यं

विधिमापि च निमित्तं सत्क्रियाणां विधानम् ।

स्पृहापितुरलमेके नैव शास्त्रेण वेत्तुं

परिलघु लिखितेयं दैववित् कामधेनुः ॥ २ ॥

इत्यनवमदार्शिना स्थविरेण कृता दैवज्ञकामधेनुः समाप्ता ।

शिवमस्तु ।

BENARES SANSKRIT SERIES;

A
COLLECTION OF SANSKRIT WORKS

EDITED BY THE
PANDITS OF THE BENARES SANSKRIT COLLEGE,

UNDER THE SUPERINTENDENCE OF
R. T. H. GRIFFITH, M. A., C. I. E.

AND
G. THIBAUT, Ph. D.

Nos. 97, 104, & 116.

दैवज्ञकामधेनुः ।

अर्थात्

प्राचीनज्योतिषग्रन्थः ।

सङ्कायाम् हस्तवनगल्पनामकेमहाविहारेऽध्युपितेन
महामहोपाध्यायेन श्रीमताअनघमदर्शिसङ्ख्यजयरेण सङ्कलिता ॥

DAIWAGNAKĀMADHĒNU,

A Treatise on Astrology

By the very Venerable Anavamadaṛṣi Saṅgharāja
Mahāsthavira of the Hastavanagalya Parivena, Ceylon.

Edited by the Very Rev. C. A. Seelabhandha

Sthavira of the "Sailabimbārāma" Vihāra,

DODANDEWA, CEYLON

& Sektarasaṁ Uṇṇāḥyaya, Sanskrit College Benares.

BENARES:

Published by the Proprietors Messrs. Braj B. Das & Co.,

AND SOLD BY H. D. GUPTA,

Secretary, Choulhamba Sanskrit Book Depot.

Printed at T. P. W. & the Vidyā Vilāsa Press,

BENARES

1906.

Registered under Act XXV. of 1867. (ALL RIGHTS RESERVED)

भूमिका ।

विज्ञप्तिः ॥

दिनपतिकुलकमेन शोधक्यमुनि प्रणम्य भक्त्यादी ।

सद्वर्गसहस्रदितं गुरुञ्च सर्वार्थसिद्धिकरम् ॥ १ ॥

अपोतिःशास्त्राभिज्ञैर्मुनिभिर्देनकरवाशिष्ठपुत्रैर्वत् ।

विदितं देविकशास्त्रं साधुशास्त्रस्य आदृत्य ॥ २ ॥

धीमान् नवमदर्या पण्डितवृन्दैर्निसेवित्ये धीमान् ।

देवक्यामपेनुं विदधो ज्ञेकार्येससिद्धये ॥ ३ ॥

प्राग्दग्धपोतिर्विद्विः सम्भावितमपि सनादरं वदुः ।

प्राग्दग्धयेन विविधैर्दोषैस्तत् समनिर्दोषमनूत् ॥ ४ ॥

तत् संस्मर्यतेऽत्र मया प्रमथान्तदपि विश्लेष्य दधानि ।

बहुधा प्रमथान्तान् स्मरितानि भवन्ति एवमेव ॥ ५ ॥

यदीयेर्धुभिस्त्रयोतिर्निर्दिष्टः पण्डितैः प्रायः सर्वोत्कर्षतया सादरं परिगण्यन्ते
तथा ठाड्ढिकैर्देवविद्विष्व ॥ ज्योतिर्विदाभरणन्तु श्रोमता कालिदासेन
महाकविरेण कृतमिति केचिद् वदन्ति ।

अस्मिन्नु ज्योतिःशास्त्रे पौलिशो रोमको वासिष्ठः सौरः पैतामहश्चेति
आदिषाः परमोत्कृष्टाः पञ्च सिद्धान्ता भवन्ति । पुनः किल सूर्य्यारणसं-
यादानुसारेण गंगादिषु मुनिषु एतच्छास्त्रविषयकं यज्ञज्ञानं पौलिशेन महर्षिणा
समुत्पादितं स पौलिशः सिद्धान्तो नाम । यद्वसिष्ठेन महर्षिणा स्वपुत्राय
पराशर्य्य दत्तं स वासिष्ठः सिद्धान्तो नाम । यत्तु सूर्य्येण मयाय दत्ताय
प्रकाशितं स सौरः सिद्धान्तो नाम । यच्च ब्रह्मणा स्वपुत्राय वासिष्ठाय दत्तं स
पैतामहः सिद्धान्तो नाम जातः । तथाचोक्तमरुणम्प्रति सूर्य्येण,—“पैता-
महश्च सौरश्च वासिष्ठं पौलिशं तथा । रोमकश्चेति गणितं पञ्चकं
परमाद्भुतम्”ति । अतः पश्चात्तत्कालिकैरन्यैः पण्डितैरपि कृतास्त-
न्नामका नवीनाः सिद्धान्ता अपि सन्ति । साम्प्रतं भारतवर्षे ऋषिप्रणी-
तानामेव परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां प्रमाणं कुर्व्वन्ति नापरेषाम् । तथापि
वराहमिहिराचार्य्यकृतायां पञ्चसिद्धान्तिकायाम्नु,—“पञ्चम्पो द्वावाद्यौ
व्याख्यातौ काटदेवेने ” ति वचनाल्लघटाचार्य्येणाऽपि पौलिशरोमकौ द्वौ
सिद्धान्तावेव स्युक्ते सिद्धान्ते व्याख्यातौ तयोर्भगणादिषु बीजं दत्वा
विस्तारितावेत्युक्तम् । अत्रेदमुच्यते लघटाचार्य्येण पौलिशरोमकौ द्वौ
सिद्धान्तौ स्वीकृत्य तयोर्बीजादिविशेषं विधाय कृतोऽन्यः सिद्धान्तोऽपि
स्यात् । अत एव ममेदं करणं सर्व्वजनस्वीकृतं भवेदिति मत्वा पञ्चानां
सिद्धान्तानां मतान्यवलम्ब्य वराहमिहिराचार्य्येण पञ्चसिद्धान्तिका रचिते-
तिभावः । तत्र कालनिषमादयः श्रीसुधाकरद्विजन्मना कृत्यां पञ्च-
सिद्धान्तिकाप्रकाशिकायामुक्तानुसारेणावगन्तव्याः ॥

एतस्तु पः काश्चित् देवचिन्तको होयगणितादिकमेतत् कृत्रम्

। चार्थस्य सकाशाद् मन्यतश्चार्थतश्च जानाति स वै संहितापारगो भवति ।
। दा तेन दिनकरादीनां ग्रहाणां चारप्रकृतिविहृतिप्रमाणवर्गीकरणश्रुति
उत्पत्त्यानास्तमयोदयमार्गमार्गान्तरवक्रानुवक्रार्थप्रहसमागमादिभिः । कृत्वा
सूचयितुं शक्यन्ते । ततो राममहामात्यादिभिः प्रभुजनैरपि समानितः पूजि-
तश्च भवति दैवचिन्तकः । तथोक्तं गर्गेण महर्षिणा, ।

“कृत्स्नाङ्गोपाङ्गकुशलं होरागणितनैष्टिकम् ।
यो न पूजयेत् राजा स नाशमुपगच्छति ॥
धनं समाश्रिता येऽपि निर्ममा निरारग्रहाः ।
अपि ते परिपृच्छन्ति ज्योतिषां गतिकीयिदम् ॥
अप्रदीपा यथा रात्रिरनादित्यं यथा नभः ।
तथा मायमरो राजा नृमत्यन्धश्चाध्वनि ॥
मुहूर्तं तिथिपञ्चमृतवध्वायने तथा ।
सर्वाण्येवाकुलानि स्युर्न स्यान् साकल्ये यदि ॥
तस्माद्वाक्कानिगन्तव्यो विद्वान् मार सद्यऽग्रणीः ।
जपं वसः श्रियं भोगान् श्रेयश्च समनीप्सया ॥
मासावतरिके देसे वस्तव्यं भूतिनिष्ठया ।
अधुर्नृतो हि यत्रैव पापं तत्र न विद्यते ॥
न साधनं न शस्त्रं च न शस्त्रं न शस्त्रं ।
मन्त्रोपायान्ताश्च लभते दैवचिन्तकः ॥
मन्यतश्चार्थतश्च कृत्स्ने जानाति यो दिवः ।
अमनुक् स नरेन्द्रोऽहं पुनरपि विदुः ॥
येऽपि हि यवनस्तेषु मन्त्रेण सन्निविदः स्तेषु ।
आरेतेऽपि पूजने किं पुनरपि विदुः ॥
३१

कुहकावेशपिहितैः कर्णोपश्रुतिहेतुभिः ।

रुतादेशो न सर्वत्र प्रष्टव्यो न स देववित् ॥

अविदित्वैव यः शास्त्रं देवज्ञत्वं प्रपद्यते ।

स पाद्भिस्तदुपकः पापो ज्ञेयो नक्षत्रमूचकः ॥

नक्षत्रमूचकोरिष्टमुपहासं करोति यः ।

स यूगल्यन्धतामिसूं सार्द्धमृशशिशुम्बिना ॥

नगरद्वारलोष्टस्य यद्वत् स्यादुपपाचितम् ।

आदेशस्तत्त्वदज्ञानां यःसत्यः स विभाव्यते ॥

सम्प्रया योजितादेशस्तद्विच्छिन्नकथाप्रियः ।

मत्तः शास्त्रैकदेशेन त्याज्यस्तादृग्महीक्षिता ॥

यस्तु सम्प्रग्विजानाति होरागणितसंहिताः ।

अभ्यर्थ्यः ॥ नरेन्द्रेण स्वीकर्तव्यो जयैषिणा ॥

न तत् सहस्रं करिणां वाजिनां वा चतुर्गुणम् ।

करोति देशकालज्ञो यदेको दैवचिन्तकः ॥

दुःस्वप्नदुर्बिचिन्तितदुःप्रेक्षितदुष्कृतानि कर्माणि ।

क्षिप्रं प्रयान्ति नाशं शशिनः श्रुत्वा भसंवादम् ॥

न तथेच्छति भूपतेः पिता जननी वा स्वजनोऽथवा सुहृत् ।

स्वपशोऽभिवृद्धये यथा हितमाप्तः सबलस्य दैववित् ॥”

इत्थमस्मिन् ज्योतिःशास्त्रे कथङ्कारं स्वल्पेन समयेन अनापासेन नैपु-
ण्यसाधनाय अल्पमतिमर्निवः समुद्योगं कुर्व्यात् । तथोक्तमार्घ्यविष्णुगुप्तेन ।

अप्यर्णवस्य पुरुषः प्रतस्त्वं कदाचि

दासादयेदनिल्वेगवशेन पारम् ।

नत्वस्य कालपुरुषाख्यमहार्णवस्य

गच्छेत् कदाचिदनृपिर्मनसापि पारम् ॥

अत एव शुचिना दक्षेण प्रगरमेन धाग्मिना प्रतिमानयता देशकाक-
विदा सात्त्विकेन न पर्यद्वीरुणा सहाध्यायिभिरनाभिभवनीयेन कुशलेना-
ऽव्यसनिना शान्तिपौष्टिकाभिचारस्नानविद्याभिज्ञेन विबुधार्चनव्रतोपवास
निरतेन स्वतन्त्राश्वर्ष्योत्पादितज्ञानप्रभावेन अभिजातेन प्रियदर्शनेन विनी-
तवेशेन सत्यवचनेनाऽनसूपकेन समेन सुसंहतोपचितगात्रसन्धिनाऽविकलेन
चारुकरचरणनखनयनधिनुकदशनश्रवणललाटभूतमाङ्गेन बभुषता गम्भी-
रोदात्तघोरेण येन केनचिन्मानवेन अस्मिन्ज्योतिःशास्त्रे उद्ग्रहणधारणाय
समुद्योगं करणीयमेवेति सूचितम् ॥

इयं छलु दैवज्ञकामधेनुर्नाम आत्रस्तादिविनिःसृते वेदाङ्गमूले निरति-
शये ज्योतिषागमे नानानयविभागपरिकल्पनाभिजिज्ञासूनां सकलानां दैवचि-
न्तकानां एतमुक्तुरसन्निभा स्यात् । सेऽयं निखिला भीष्टार्थप्रदायिनी सुर-
भिकेव ज्योतिःशास्त्राभिजिज्ञासुनाम् । तस्यास्तत्तत् सदुपदेशावबोधकरणन्तु
दैवज्ञकामधेनुरिति स्वनाम्नैव याथावर्थात् सम्यक् प्रतीयते मनस्विनाम् ।
अस्यास्तु दैवज्ञकामधेनोर्निर्माता भूसुरव्यंशककेतुः पूज्यपादः सर्वविद्याक-
लामु पारदर्शी पण्डिताशिष्यमणीभूतः श्रीमान् अनन्तमदर्शी नाम स्थविरवरः
अतस्त्वेकपट्टपुत्तरपट्टशतसंख्यसंयुतपरि त्रिपट्टपथिके एकादशशतपरिमिते
शाकेऽब्दे लङ्कायां नेकयम्पथीविभूतिसमुदयसमुल्लसिते सकलशत्रुकुञ्जरदर्प-
निहतकेशरिचिक्रे विदितसमयान्तरे विज्ञातविद्यानिचये धन्यपुण्यलक्षणोप-
शोभिते कलिकालसाहित्यसर्वज्ञपण्डितपराक्रमबाहो नाम नृपवरे ऽज्यम-
नुशासति तस्यैव राज्ञो यथोचितविधिनियोगात् तत् साहाय्येन दक्षिणल-
ङ्काधरणेः परिरञ्जितेन रत्नत्रयातिप्रसजेन परिशुद्धाद्येन प्रतिगानदेवनाम-
केन पण्डितेन महामन्त्रिणा प्रतिसंस्कृते भासादनिकरसमलङ्कृते निर्म-
लशीतलम्बुपरिपूर्णपुष्करणीमनोहरे विविधयतिगणनिसेविते उत्तुङ्गायातधव-
लवर्णमाकारपरिक्षिप्ते प्रियदर्शने विश्रुते हस्तवनगल्पनामके महाविहारे चिर-
मुवास ॥

॥ च महास्थविरवरः सकलेषु वेदवेदाङ्गादिषु च न्यायालङ्कृतिस्मृ-
 तिप्रभृतिशास्त्रेषु च चतुःपष्टिकलासु च पारदर्शी जिनवरप्रणीतेषु परमो-
 ल्लष्टेषु सुत्राभिधर्म्मविनयसङ्गृहातेषु त्रिषु पिटकेषु च विशेषदर्शी विबुधा-
 मणीः सज्जनपरिजननिसेवितचरणयुगले वशीकृतेन्द्रियः शान्तो दान्तो
 गुणवान् शीलवाक्चाऽभूत् । स चाऽयं महास्थविरवरो राहा पण्डितपराक-
 मबाहुना सकलेऽपि लङ्कादीपे सङ्गराजधुरि नियुक्तः सन् सुतरां सगौरव
 सवहुमानपुरःसरं चतुर्भिः प्रत्ययैः सर्व्वदा सङ्ग्रहीतः संमानितश्च । स हि
 सङ्गराजवरो लोकोपकृति कर्तृकामः सन् गर्गपराशरधशिष्टभोजनगित्थवादरा-
 यणप्रह्लादनवृहस्पतिव्याससुबोधसारस्यतविष्णुगुप्तवराहमिहिरादीनां पूर-
 णाणां निर्मलबुद्धीनां महाशयानां मताश्च पौलिशरोमकवाशिष्ठसौरभै-
 तामहादीनां परमाद्भुतानां सिद्धान्तानां क्रमांश्चानुगम्य मधुरकोमलपदाव-
 लीमिमां देवज्ञकामधेनुं नात्यह्या नातिविस्तरमुद्रप्रहणधारणसुकसं कृत्वा
 एतत्कालीयानां गणकानां देवचिन्तकनाञ्च हितार्थसाधनाय निरमीसात् ॥

अनेन श्रीमता अनवमदर्शिना सङ्गराजवरेणा ऽपि अस्याः प्रारम्भे,—
 ॥ प्राच्यैर्वराहमिहिरादिभिरभ्ययायी ॥ ति वचनात् ज्योतिःशास्त्रे विख्या-
 तकीर्त्तिमतेर्वराहमिहिराचार्य्यस्य मनान्येव अस्यां देवज्ञकामधेन्यां प्रायः
 स्वीकृतानीत्यवगम्यते । तथा होराफलप्रदर्शने ऽपि व्यासभोजनमतानि चा-
 तस्मादेया सर्व्वैश्ज्योतिर्विद्भिः सम्भाषनीया । एतत्कालीयानां नानातन्त्रा-
 वलोकने विरलोत्साहानां मन्दबुद्धीनां देवचिन्तकानां स्वल्पेन कालेन
 अनायासेन ज्योतिःशास्त्रमहार्णवं तीर्त्वा यथेप्सितार्थसिद्धे एषा देवज्ञका-
 मधेनुः क्षुद्रनौकावद्भवति । अत एषा न्यथीयशःकामेर्देवचिन्तकैः
 सादरं सततं भावनीया । एषा देवज्ञकामधेनुर्द्विशदध्यायेरन्विता । तेष्व-
 षाध्यायेषु यानि यानि निर्दिष्टानि तानि सर्वाणि चिह्नशरेण संज्ञापूर्व्वकं
 कृत्वा अत्रैवानुक्रमणिकायां पृथक् पृथक् सन्दर्शितानि । तानि तत्रा-
 गतानुसारेणैव अवगन्तव्यानि ॥

अस्य च पुस्तकस्य एतदेशे इदानीं विरलोपलब्धावेपां केपाञ्चित्तेन पुस्तकेन अर्थे सति तदर्थं सुखं साधयितुं न शक्यते । अपि च कथङ्कारमपि महता उत्साहेन पुस्तकं लब्ध्वा विलोकयतस्तस्य चित्तमतो ऽववाप्यते तदपाकुलतया दुर्घटतया च । एतस्य पुस्तकस्य बहुकालमनधीतशास्त्राणां केपाञ्चिदैवचित्तकानामेवान्तरे व्यवहारोपगतत्वात्तेषां यथामति बोधवशात् तद्यत् पाठादीनां परिवर्धनाल्लिपिकरप्रमादाभ्वातीवव्याकुलतामापेदे । इदं खलु पुस्तके कस्मिंश्चिदध्याये पठितानां श्लोकानाम् अपरस्मिन्नध्याये लेखनादाकुलतायां बहूनि यक्तव्यानि सन्ति । अपरेऽधिका दोषाश्च प्रापो दृश्यन्ते । अपरे श्लोका वा पाठा वेति निश्चयेन ज्ञातुमपि दुष्कराः । तेषां तेषां यथारुचिलिखिता अपि पाठाभिनवा ऽदृश्यन्ते । ततश्चेह ग्रन्थे कालान्तरसम्भूतान् बहून् लिपिकरदोषान् शोधयित्वा लोकार्थं कारयितुर्कोमैः प्रामाणिकैः कतिपयेर्बिज्ञैस्तदर्थमहंविज्ञापितः ॥

अद्वन्वनेन पुस्तकेन सर्वेषां ज्योतिःशास्त्रमभ्यसितुमीहमानानामर्तीवप्रयोजनताञ्च संलक्ष्य तन् तदर्थसिद्धौ भनैषम् । अथापि यस्य कस्यचित् सकाशे एतस्य पुस्तकस्य विद्यमानभावः द्रूपते अनुमीयते वा तदपि तदश्चाहर्तुं न शक्यते । किन्तु मया तदादिशाभागात् अस्या दैवदृक्कामधेनो इष्टत्वारि आदर्शपुस्तकानि अधिगतानि । तानि सर्वाणि मदीयेन पुस्तकेन सह संवाच सम्प्रग्विचारितानि । तेषु प्रापशो विसदृशानि पाठान्तराणि दृष्टानि । तेषामत्र कानिचित् पाठान्तराणि अधोलिखितानि । तान्यवलोकयद्भिः कैश्चिन्मनस्विभिरेतस्मिन् परिशोधने मम गाढपरिश्रमो ज्ञातुं शक्यते । एतस्य परिशोधने मया भूयान् परिश्रमः स्वीकृतः तथापि सर्वथा एतत् पुस्तकं परिशुद्धमिति वक्तुं न शक्यते । ततो यदब्रावदर्थं किञ्चिन्मम स्वलज्जं सुधीभिः समुद्राव्यते तत्तैर्निजगुणेन परिशोधनीयम् ॥

आपेक्षैतस्मिन् पुस्तके सिंहलक्षणेर्मुद्रिते केपाञ्चित् स्वदेशीयानामेव तस्य प्रयोजनं भविष्यति । यथा तत् स्वदेशीयानां परदेशीयानां सर्वेषामपि

प्रकरणानि

पृष्ठाङ्काः

प्रकरणानि पृष्ठाङ्काः

दशमोऽध्यायः ५६-६५

३६ सप्तमुनिचारनिर्णयः ५६-५७

३७ अगस्त्याचारनिर्णयः ५७-५८

३८ परिधेशनिर्णयः ५८-५९

३९ इन्द्रचापनिर्णयः ६०-६०

४० निर्घातपातनिर्णयः ६०-६१

४१ उल्कानिर्णयः ६१-६१

४२ दिग्दशनिर्णयः ६२-६२

४३ गन्धर्वनिर्णयः ६२-६२

४४ भूचलननिर्णयः ६२-६२

४५ उत्पाननिर्णयः ६२-६५

४६ सङ्कीर्णचरितम् ६५-६५

एकादशोऽध्यायः ६५-७१

७ सामान्यदेशविधिः ६५-७१

द्वादशोऽध्यायः ७१-७८

८ आयुर्दायादेशः ७२-७८

त्रयोदशोऽध्यायः ७८-८८

९ रविदशा ७८-८०

१० चन्द्रदशा ८०-८१

११ शुक्रदशा ८१-८३

१२ जीवदशा ८३-८४

१३ बुधदशा ८४-८५

१४ कुजदशा ८५-८६

१५ शनिदशा ८६-८७

१६ दशाविपाकादेशः ८८-८८

चतुर्दशोऽध्यायः ८८-९३

१७ अष्टकवर्गादेशः ८८-९३

पञ्चदशोऽध्यायः ९३-१०१

१८ योगगुणादेशः ९३-१०६

षोडशोऽध्यायः १०६-११२

१९ पुरुषलक्षणम् १०६-११०

२० अङ्गलक्षणादेशः ११०-११२

सप्तदशोऽध्यायः ११२-११६

२१ मापकोत्पातादेशः ११२-११३

२२ तिलकादेशः ११३-११४

२३ स्पन्दनादेशः ११४-११५

२४ श्लोपादेशः ११५-११६

२५ वेहोत्पातादेशः ११६-११६

अष्टादशोऽध्यायः ११६-१२१

२६ स्वप्नादेशः ११६-१२०

एकोनविंशोऽध्यायः

“ “ १२१-१२९

२७ गजचरितादेशः १२१-१२१

२८ मन्त्रचरितादेशः १२१-१२२

२९ वायसचरितादेशः १२२-१२६

३० इवगोमायुचरितादेशः

“ “ १२६-१२८

३१ तिर्यग्चरितादेशः

“ “ १२८-१२९

विंशोऽध्यायः १२९-१५३

३२ शुभाशुभादेशः १२९-१३३

३३ सप्तलग्नादेशः १३३-१३४

३४ समागमादेशः १३४-१३५

करणाङ्काः प्रकरणाणि पृष्ठाङ्काः

७५ मोषितसमागमादेशः	१३५-१३५
" "	१३५-१३५
७६ पाप्मादेशः	१३५-१३६
७७ विजयादेशः	१३६-१३८
७८ सम्भानादेशः	१३९-१३९
७९ आभ्यर्षणीयादेशः	१३९-१३९
८० मन्थनमोक्षदेशः	१३९-१४०
८१ जीर्णोपद्रवादेशः	१४०-१४२
" "	१४०-१४२
८२ कम्पावरलाभादेशः	१४२-१४३
" "	१४२-१४३
८३ गर्भसम्भवादेशः	१४३-१४४
८४ पुत्रप्रीजन्मादेशः	१४४-१४४
८५ ऊर्ध्वजलादेशः	१४४-१४६
८६ मधोजलादेशः	१४६-१४८
८७ नष्टलाभादेशः	१४८-१४८
८८ नष्टकादेशः	१४८-१४८
८९ निधानादेशः	१४८-१४८
९० सङ्कीर्णोदेशः	१४८-१४८
एकविंशोऽध्यायः	१५६-१६३
९१ भूमिमङ्गलसंशयनम्	१५६-
" "	१५६-
९२ दिवामुहूर्तम्	
९३ निशामुहूर्तम्	१५६-१५६
९४ कालहारा	१५९-१५६
९५ चन्द्रायणा	१५९-१६०
९६ सामान्यविधिः	१६०-१६३

द्वाविंशोऽध्यायः १६३-१७४

९७ अययोगः १६३-१६५

प्रकरणाङ्काः प्रकरणाणि पृष्ठाङ्काः

९८ विषयोगः	१६५-१६५
९९ रिक्ता	१६६-१६६
१०० वधयोगः	१६६-१६६
१०१ मासघ्न्यम्	१६६-१६६
१०२ तिपिघ्न्यम्	१६७-१६७
१०३ लग्नघ्न्यम्	१६७-१६७
१०४ मन्थयोगः	१६७-१६७
१०५ विधिः	१६७-१६७
१०६ पापनक्षत्रम्	१६७-१६७
१०७ दिनमृत्युः	१६८-१६८
१०८ पञ्चाशीतिमुच्यम्	१६८-१६८
१०९ सप्तसूर्यदोषः	१६८-१६८
११० रश्मिदोषः	१६८-१६९
१११ सूर्यचलम्	१६९-१६९
११२ चन्द्रचलम्	१६९-१६९
११३ चतुर्दोषः	१७०-१७०
११४ सप्तदोषः	१७०-१७०
११५ अष्टमहादोषः	१७०-१७०
११६ अर्धप्रहारयमवण्ड	
गुहिका	१७१-१७१
११७ नक्षत्रविषयगुहिका	१७१-१७१
११८ लग्नविषयगुहिका	१७१-१७१
११९ पक्षच्छिद्रः	१७२-१७२
१२० घन्यमासः	१७२-१७२
१२१ रश्मिकूपः	१७२-१७२
१२२ अष्टदोषः	१७२-१७३
१२३ एकद्वयोः	१७३-१७३
१२४ पञ्चविंशतिदोषनामानि	
" "	१७३-१७४
१२५ द्वापापचादः	१७४-१७४

प्रकरणाद्वाः प्रकरणानि पृष्ठाद्वाः

१२६ शोषशुद्धिविधानम्

१७४-१७४

अथोर्विंशोऽध्यायः

१७४-१७८

१२६ गन्धदानम् १७४-१७६

१२७ पुंसयनविधिः १७६-१७७

१२८ सीमन्तांशुविधानम् १७७-१७८

१२९ प्रसूतविधानम् १७८-१७८

अथोर्विंशोऽध्यायः १७८-१९५

१३० धातुकर्मविधिः १७८-१८०

१३१ पाण्डुप्रहेषु बलिदानकृ-

त्वेयमन्त्रः १८०-१८६

१३२ नीराज्जनाय बलि

कर्मविधिः १८६-१८६

१३३ बालप्रहविधिः १८६-१८७

१३४ नामविधिः १८७-१८८

१३५ कर्णवेधविधिः १८८-१८९

१३६ उपनिष्क्रमणविधिः

" " १८९-१९०

१३७ अन्नप्रासविधिः १९०-१९२

१३८ क्षौरविधिः १९२-१९४

अथोर्विंशोऽध्यायः १९५-२०२

१३९ आच्छादनविधिः

" " १९५-१९७

१४० उपनयनविधिः १९७-१९८

१४१ मध्ययनविधिः १९८-२०१

१४२ समावर्तनविधिः २०१-२०१

१४३ गोदानविधिः २०१-२०२

प्रकरणाद्वाः प्रकरणानि पृष्ठाद्वाः

पञ्चविंशोऽध्यायः २०२-२१५

१४३ धातुकर्मविधानविधिः

" " २०२-२०३

१४४ विवाहप्रदने शुभाशुभ

नियमः २०४-२०४

१४५ दिननियमः २०५-२०५

१४६ गणनियमः २०५-२०५

१४७ माहान्ननियमः २०५-२०५

१४८ पुष्यप्रम २०५-२०५

१४९ स्त्रीर्षांशुनियमः २०५-२०५

१५० योनिनियमः २०५-२०५

१५१ राशिनियमः २०५-२०७

१५२ राश्यभिपतितनियमः

" " २०७-२०७

१५३ वक्ष्यनियमः २०७-२०७

१५४ रज्जुनियमः २०७-२०८

१५५ वेधकनियमः २०८-२०८

१५६ भूतनियमः २०८-२०८

१५७ लिङ्गनियमः २०८-२०८

१५८ आतिनियमः २०८-२०८

१५९ गोत्रनियमः २०८-२०८

१६० पक्षिनियमः २०८-२०८

१६१ योगिनीनियमः २१०-२१०

१६२ आयनियमः २११-२११

१६३ वैद्यनियमः २११-२११

१६४ विवाहविधिः २११-२१४

१६५ राजाभिषेकविधिः

" " २१४-२१४

अथोर्विंशोऽध्यायः २१५-२३१

प्रकरणाद्वाः प्रकरणानि पृष्ठाद्वाः

१६६ वास्तुविधानम् २१५-२२४

१६७ प्रवेशविधानम् २२४-२२६

१६८ शयनासनविधिः २२६-२२७

१६९ भूषणविधिः २२७-२२८

१७० स्त्रीविधानम् २२८-२२९

१७१ पदविधिः २२९-२३०

१७२ वस्त्रविधिः २३०-२३०

अष्टविंशोऽध्यायः २३१-२३९

१७३ प्रवेशविधिः २३१-२३१

१७४ कृषिकर्मविधिः २३१-

१७५ विशिष्टवस्तुविधिः

" " -२३३

१७६ पापविधिः २३४-२३७

१७७ समहविधिः २३७-२३८

१७८ पाणिन्याविधिः २३८-२३९

एकोनविंशोऽध्यायः

" " २३९-२४७

१७९ यात्राविधिः २४१-२४३

१८० यात्राभक्षविधिः २४३-२४४

१८१ यात्रायोगः २४३-२४४

१८२ अग्निष्टोत्रविधिः

" " २४५-२४७

त्रिंशोऽध्यायः २४७-२७०

१८३ प्रवृत्त्याविधिः २४७-२४८

प्रकरणाद्वाः प्रकरणानि पृष्ठाद्वाः

१८४ प्रवृत्त्यामुक्तविधिः

" " २४८-२४८

१८५ वेद्यप्रतिष्ठापनविधिः

" " २४८-२५०

१८६ ध्याविधिः २५०-२५१

१८७ ग्रहध्वंसविधिः २५१-२५३

१८८ दूर्वाकिराचिकिरिता २५३-२५७

१८९ मण्डलचिकिरिता २५७-२५८

१९० राजिलचिकिरिता २५८-२५८

१९१ सर्वविषचिकिरिता

" " २५८-२५८

१९२ पृथ्वीविषचिकिरिता

" " २५८-२५८

१९३ मृषिकविषचिकिरिता

" " २५८-२५८

१९४ लूताविषचिकिरिता

" " २५८-२५९

१९५ रूपावयविषचिकिरिता

" " २५९-२६०

१९६ संहोषेदशाविधानम्

" " २६०-२७०

१९७ योगध्वंसविधिः २६०-२७०

इति त्रिंशोऽध्यायः

" " २४३-२७०

१९८ मन्त्रसमाप्तिः

२७०

दैवज्ञकामधेनोः ।

शोधनपत्रम् ।

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
२	१२	क्षिपत्	क्षिपेत्
४	४	स्युर्वजिराशयः	स्युर्वजिराशयः
"	१७	गान्तमममो	गान्तममो
"	१८	विहिता	विहिताः
५	२०	विकालापिण्डं	विकालापिण्डं
७	२१	सम्प्राप्तमगुडं	सम्प्राप्तमगुडं
"	२३	घगुडं	घगुडं
८	२	सम्भवेत्	सम्भवेत्
१२	३	बुधादिकं	बुधादिकं
१३	१७	त्पष्टमाद्यत	त्पष्टमाद्यत
१८	२२	यप्रोत्कृष्ट	यप्रोत्कृष्ट
२३	२०	सौभाग्य	सौभाग्य
२४	११	क्षत्रियाञ्च	क्षत्रियाणाञ्च
२५	६	स्वात्पापादाभेष	स्वात्पापादाभेष
२६	८	स्त्रियस्तु	स्त्रियस्तु
"	१८	विदधाति	विदधाति
"	२०	स्यञ्च	सस्यञ्च
२८	४	पस्नामा	पस्नामा
२९	१	तदप्यञ्जितं	तदप्यञ्जितं
३०	२२	महीयसीस्य	महीयसीस्य
३१	१९	चल्येञ्चत	चल्येञ्चत
३२	२	स्तुतग्रह	स्तुतग्रह
"	१९	चन्द्रानं	चन्द्रानं

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अथुद्धम्	थुद्धम्
३३	३	यक्रमथु	यक्रमथु
३४	८	देशाः	देशा ये
३५	२	सय	शयनं
"	"	खरनुतो	खरनुत्
"	३	नदीधनतो	नदीधनम्
"	१२	प्राग्बद्धिः	प्राग्बद्धिः
"	२१	पौष्णपु	पौष्णेपु
"	२३	कर्तिके	कार्तिके
"	२४	कुरुत	कुरुते
३७	७	मतेच्च	मेतच्च
"	९	दियाकिणु	दियाकिणु
"	१०	सुरेयस्य	सुरेयस्य
"	२१	विभ्रान्त	विभ्रान्ति
३६	१	भानुनाभ्यक्ष	भानुगा इत्य
३६	४	कुर्यन्तु	कुर्यान्तु
"	१३	पाप्मनीनि	स्याप्मनीनि
"	१६	ताराचक्रः	ताराचक्रः
४०	३	राजान्विता भूः	राजान्विता च भूः
"	१२	तारणसाध	तारणसाध
"	२१	रक्षो	रक्षो
४१	१५	व्ययद्रः	व्ययद्रः
"	२१	नृपघो	नृपघो
४४	५	केरायिपलान्	केरायिपलान्
"	११	महामात्य	महामात्य
४५	१३	प्रान्तिः	प्रान्ति
"	१६	गान्धरा	गान्धरा
"	१६	गुरुमय	गुरुमय
"	२३	तांगजान	तांगजान
"	२४	विश्वमूर्तिः	विश्वमूर्तिः
४६	१२	नलवद	नलवद

शृङ्खलम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	२३	विशोशकः	विशोशकः
६६	३	कृशोनुग्रह	कृशोनुग्रह
७७	१०	भवेत्	भवेत्
७३	११	युतश्चन्द्रो	युतश्चन्द्रो
"	१७	निसेविन	निसेविन
७४	१७	समस्तप्रह	समस्तप्रह
७५	१०	तास्त्रादेव	मस्तादेव
८२	१७	मनङ्गनार्त्तिस्तम्	मनङ्गनार्त्तिस्तम्
८२	३	तनुपित	तनुपित
८३	१५	पित्तज्वरं	पित्तज्वरं
८५	१७	पित्तञ्च	पित्तञ्च
८७	४	मरणपीति	मरणभीति
"	१९	रक्ततनस्य	रक्ततनस्य
८८	२१	विचरज्जन्मिना	विचरज्जन्मिना
८६	२	वितनाशञ्च	वितनाशञ्च
"	१२	दुःखपरम्परा	दुःखपरम्परा
६१	१४	चन्द्राकः प्राहारि	चन्द्राः प्राहारि
"	१५	व्ययधीर्धर्मगः	व्ययधीर्धर्मगः
"	१७	स्वस्मादुपचये	स्वस्मादुपचये
"	१८	सुतधीर्धर्म	सुतधीर्धर्म
६२	५	निभनलाभाश्च	निभनलाभाश्च
"	६	प्रथमा	प्रथमा
"	१४	सूर्याद्विष्ठा	सूर्याद्विष्ठा
"	१६	लगापट	लगापट
६४	१५	चन्द्रे	चन्द्रे
६७	१२	सञ्ज्ञातो	सञ्ज्ञातो
"	२०	यमाराकैः	यमाराकैः
६८	२०	तथा	तथा
६६	७	सखलितो	सखलितो
१००	२०	तुद्रधान	तुद्रधान
१०१	१७	यत्तर	यत्तर

पृ.	पाङ्क्तिः	अधुदम्	धुदम्
१	२३	कठोर	कठोर
१०५	१०	न्यवङ्गमः	न्यवङ्गमः
१०६	७	निसेचनाञ्च	निषेचनाञ्च
"	१६	सनान	समान
"	२६	रुज्वलान्ती	रुज्वलन्ती
"	२०	कुटिलापसनाः	कुटिलापसनाः
२०६	६	सुप्रस्ता	सुप्रस्ता
११३	८	प्रियविप्रियौ	प्रियविप्रियौ
"	१६	पीत भेतो	पीत भेतो
११४	२२	व्यपसन	वसन
"	"	अवणप्रियम्	अवणप्रियम्
११५	१७	जङ्घायाः	जङ्घायां
"	१६	स्पन्दना	स्पन्दना
११६	८	सत्त्वसंयुक्तम्	सत्त्वसंयुत
"	१६	प्रयतान्व	प्रयतान्व
११७	६	एष्याञ्जमनि	एष्याञ्जमनि
"	११	प्रपूष	प्रपूष
"	१६	सत्त्वज्वालिः	सत्त्वज्वालिः
११८	४	निसेवनञ्च	निषेवनञ्च
"	६	रुग्धारा	रुग्धारा
११९	११	इमधुकेरणञ्च	इमधुकेरणञ्च
"	१५	अनुभाष	अनुभाष
"	२०	विहरे	विहरे
१२०	६	न्यव	न्यव
१२०	११	नः प्रयस्यते	नः प्रयस्यते
"	२२	विसेवन	विसेवन
"	२४	विषयवन	विषयवन
१२१	३	इवावध	इवावध
"	६	इहवि	इहवि
"	१२	यज्ज्वालि	यज्ज्वालि

पृष्ठम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	९	कुम्पु	कुम्पु
"	१३	रायकेनाङ्गशास्तो	रायकेनाङ्गशास्तोः
१४१	१७	द्विचतुरस्यैक	द्विचतुरस्यैक
"	२०	निमसः	निमेषः
"	२१	स्वेता	इवेता
"	२२	समे	सचे
"	"	देहाज्यो	देहाज्यो
१४२	१	मारोहति	मारोहति
"	३	भङ्गमदन्त्यनदुष्टे	भङ्गमदेनेनाग्रनिर्दिशेत्
"	१०	कदस्चवा	कदम्बवाः
"	१६	सकम्भं	सकम्भं
१४४	१	नावानास्मिन्	तावानास्मिन्
१४५	१०	जलसंभयो	जलसंभयो
"	१८	वेदभृतिभुवं	वेदभृतिभुवं
१४६	१	जललुलितपानिः	जललुलितपापिः
"	३	स्तापकाद्यौ	स्तोयकाद्यौ
१४६	१२	—	इत्युर्देजलादेयः
"	२३	उज्जलाभाष	उज्जलाभाषं
१५०	५	उद्वचत्रिभि	उद्वचत्रिभि
"	८	सलिल	सलिल
"	२३	विभातकस्य	विभातकस्य
१५१	५	सर्धपाभेष	सर्धपाभेष
१५१	५	मुग्गुरोच	मुग्गुरोच
"	८	यवारि	यवारि
"	१०	पञ्चक	पञ्चकं
१५२	१६	कतकपञ्च	कतकपञ्च
"	२३	वगोत्तमे	वगोत्तमे
१५३	६	मोम्य	मोम्य
१५४	१८	मृम्यदि	मृम्यदि
१५६	२	उन्त्यस्येक	उन्त्यस्येक

पृष्ठम् पङ्क्तिः

अशुद्धम्

शुद्धम्

१२२ ४

वृच

वृक्षा

१२३ २

सुतच

सुतक्षय

" ५

वाहनशास्त्रो

वाहनशास्त्रो

१२४ १

प्रप्तिः

प्राप्तिः

१२५ १८

स्त्रीभालो

स्त्रीलाभो

१२७ ११

जिघ्रेस्त

जिघ्रते

१२९ १

नगदेष

गृहेषु

" ५

तर्प्यम्

तिर्प्यम्

" १३

मङ्गलद्रव्याणां

मङ्गलद्रव्याणां

१३० १७

आणप्रकृति

आणप्रकृति

१३२ १८

पुंसांकिवातक

पुंसांकीटातक

" २४

रुजमिहव

रुजमिहव

१३३ ६

प्रवदे तदा

प्रवदेत्तदा

" २१

विर्यये

विर्यये

१३४ ४

वदयर्क्षगतामरातयश्च

उदयाचिगतामराधितश्च

" १४

चरविलग्नतः

चरविलग्नतः

" १६

प्रयातुप्रियमेन भासे

प्रयातुर्नियमेन भासेः

" २२

स्मरस्थान

स्मरस्थान

१२६ ५

शुभायसासितां

शुभं प्रियासितां

१३७ २

विद्विषकस्तदा

विद्विषतस्तदा

" १४

साम्यगति

साम्यगति

१३८ १२

उयास्थित

कुन्यास्थित

१३९ २

प्रयेदन्नृप

प्रयेदन्नृप

" ६

हेते

हेतो

" १९

प्रीतिस्ववाटव

प्रीतिश्चयासेव

१४० १

पापाचित्र

पापक्षेत्रं

" ३

स्यादिचरण

स्यादिचरेण

१४१ ३

गुह्यकोषवेदानामुन्नगेन्द्रे

गुह्यकोलयदनाभुन्नगेन्द्रे

" ५

माध्याष्टिताः

माध्याष्टिताः

" ५

गात्रिभवां

गात्रभवां

शृष्टम्	पाङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
"	९	कुप्यु	कुप्युं
"	१३	रायकेनाङ्गनास्तो	रायकेनाङ्गनास्थितोः
१४१	१७	द्विचतुर्येक	द्विचतुर्येकं
"	२०	निमसः	निमेषः
"	२१	स्वेता	श्वेता
"	२२	समे	सचे
"	"	देहाङ्गोष्ठी	देहाङ्गोष्ठी
१४२	१	मारोहति	मारोहति
"	३	भङ्गमदन्यनदुखते	भङ्गमदेनेनामनिर्दिशेत्
"	१०	कखस्थवा	कखथवाः
"	१६	सकर्म	सत्कर्म
१४४	१	नायानास्थिन्	तायानास्थिन्
१४५	१०	जलसंभयो	जलसंभयो
"	१८	देहभृतिधुवं	देहभृतिधुवं
१४६	१	जललुलितपाणिः	जललुलितपाणिः
"	३	स्तापकाद्यौ	स्तापकाद्यौ
१४६	१२	—	इत्यूर्ध्वजलादेशः
"	२३	उज्जलाभाय	उज्जलाभायं
१५०	५	उदकत्रिभिः	उदकत्रिभि
"	८	सलिल	सलिल
"	२३	त्रिभीतकस्य	त्रिभीतकस्य
१५१	५	सर्व्वपामेष	सर्व्वपामेष
१५१	५	मुन्दुरोभ	मुन्दुरोभ
"	८	यवारि	वारि
"	१०	पञ्चक	पञ्चकं
१५२	१६	कतकफल	कतकफल
"	२३	वर्गोत्तमे	वर्गोत्तमे
१५३	६	सौम्य	सौम्य
१५५	१८	भूम्यादि	स्युप्यादि
१५६	२	अन्यस्याकः	संलस्याकः

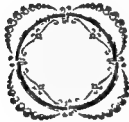

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अथुद्धम्	थुद्धम्
१७७	२०	विभिरेखाहितं नस्याद्	विभिरेवहितस्तस्या
१७८	२	पापा न्म न्याय	पापात्मन्याय
१७८	२	विद्वद्	विदधितू
१८१	२१	तच्छुर्दि	तच्छुर्दि
१८३	१	मालिनम्	मीलनम्
"	२	पिप्तं	पीत
"	५	मेकादेशे	मेकादशे
"	१६	फल्गुपम्	फल्गुपम्
१८४	१३	च्छार्दिनानाहारो	च्छार्दिनानाहारो
१८५	२	कलहंसी	कलहसी
१८६	५	स्नानं	स्नानञ्च
"	६	सप्तदशे	सप्तदशे
"	२३	तिलादिभिरत्रैः	तिलादिभिरत्रैः
१८७	४	एभिरन्नेः	एभिरन्नेः
१८८	३	रेवतीयुजौ	रेवतीयुजौ
"	४	कचदतपादावर्गाः	कचदतपादावर्गाः
१८९	१०	रुग्ध्रादि	रुग्ध्रादि
"	१५	बृहस्पतिक्षेत्रं	बृहस्पतिक्षेत्रं
"	१८	नरपीरञ्चसाङ्गर्ली	नरपीरञ्चसाङ्गर्ली
"	२०	कर्णपत्न्यन्तु	कर्णपत्न्यान्तु
"	"	मांसबावस्त्रिय	मांसबावस्त्रिय
"	२४	संघा	संघा
१८९	२४	दासानाञ्च	दासानाञ्च
१९०	३	ग्रहात्	गृहात्
"	१६	नयत्तेतत्	नयत्तेतत्
"	२१	वैश्यरुद्रयोः	वैश्यरुद्रयोः
"	२२	पञ्चरा	पञ्चरा
"	२३	सायनात्	सायनात्
१९१	३	हेते	हेते
"	८	वारसा	वर्धशा

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
१९२	१२	मरणमभ्येति .	मरणमभ्येति
"	१३	शिषो	शिषो
१९४	१५	सयुक्ता	संयुक्ता
१९६	१७	रुद्राक्षंशोभेष्टयवरस्य	रुद्राक्षंशेष्टयवरस्य
१९७	८	वेद्यः	वैद्यः
१९८	२१	मांश्यनीवाशपीगक्षमु	मांश्यनीवाश्वपिद्यामु
१०२	२१	शिक्षायधानं	शिक्षाविधानं
१०७	३	स्वनीयेकद्वयो	स्वनीयेकाद्वयो
२०४	११	द्वितीयं	द्वितीये
"	२६	शुभाशुभ	शुभाशुभ
१०८	४	प्रतिषेधोभक्ताः	प्रतिषेधोभक्ताः
"	२६	मातृनियमः	मातृनियमः
२१०	२३	चरणः	चरणः
२१२	२३	प्रहाणञ्च	प्रहाणाञ्च
२१४	२२	मानिति	मानिति
२२६	२२	तरीपतनयना	तरीपतनयना
२२७	६	धोऽवमुधा	धोऽवमुधा
"	२०	वश्माश	वश्माश
२२८	६	मृष्येति	मृष्येति
"	००	विद्यते	विद्यते

पृष्ठम्	पङ्क्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्
२३३	१४	सन्येषः	सैन्येशः
२३४	२३	मघादया	मघादया
२३४	१७	तल्लगने	तल्लगने
२३७	१९	विदध्या	विदध्या
२३९	१३	दिक्ष्वेव	दिक्ष्वेव
२४१	५	मिथुने	मिथुने
२४५	१३	चुस्तेन	चुस्तेन
"	२२	भौमवारे	भौमवारे
२४६	११	मपायने	मपायने
२४०	३	मधुप	मधुप
२५०	९	घात्ति	घात्ति
२५१	२	उभययक्री	उभययक्री

नामसंस्कृतसीरीजनाम्री वाराणसेयसंस्कृतपुस्तकावली ।

एवं पुस्तकावली खण्डशो मुद्रिता भवति । अस्यां संस्कृतभाषा-
निरुद्धा ग्रन्थाः प्राचीना दुर्लभा उत्तमोत्तमाः केचिद्दुर्लभापानुया-
स्ताश्च ग्रन्थाः मुद्रिता भवन्ति । तांश्च ग्रन्थान् काशिकराजकी-
रुतपाठशालीयपण्डिता अन्येऽपि चित्वांसः शोधयन्ति । यैर्मा-
हायैरियं पुस्तकावली निषमेनाविच्छेदेन संग्राह्या तैस्तदे-
व खण्डस्य ॥१॥ मुख्यं प्रापणव्ययश्च २०) देयः । अन्यैर्म-
यैः कानिचित् खण्डानि संग्राह्याणि तैश्च प्रत्येकं खण्डानां
मुख्यं प्रापणव्ययश्च २०) देयं हति ॥

तत्र मुद्रिता ग्रन्थाः ।

रु० भा०

ज्ञानतत्त्वविवेकः खण्डानि ५	५ ०
समद्वयद्वय भंजनीभाषानुवादसहितः	१ ०
प्रयत्तिकम् खण्डानि १३	१३ ०
व्यायनमहर्षिप्रणीत शुक्लयजुःप्रातिशाख्यम् सभाष्यं ख०	६६ ०
विषयकारिका चन्द्रिकाटीकागीडपादभाष्यसहिता	१ ०
विषयदीपम् खण्डानि ५ (प्रथमभागः प्रथमद्वितीयकाण्डे पञ्चराजटीकासहित खण्ड ३ । द्वितीयभागः तृतीयाका- ण्डम् इत्यादिटीकासहित खण्ड २)	५ ०
संग्रहाधरः खण्डानि २	२ ०
वैदिकभाषावृत्तिः खण्ड २	२ ०
विशेषविद्वत्सर्वज्ञं विद्यावाचस्पतीटीकासहितप्रश्नोत्तरपादप्रणीत- भाष्यसहितम् खण्ड २	२ ०
विद्याभूषणम् खण्डानि ५	५ ०
मैत्रेयसंहितासहिताः खण्डानि ४	४ ०
महर्षिकात्यायनप्रश्नाः । शुक्लयजुःसंहितासहिताः सभाष्यम् ३	३ ०
श्रुतिवैदिकप्रणीतकृष्णपञ्चाङ्गम् सभाष्यम् खण्डानि ४	४ ०
(पुस्तक) वैदिकप्रश्नोत्तरपञ्चाङ्गसहितम् खण्डानि ४ ४	४ ०
विश्वकोशसंग्रहः ५ पञ्चाङ्गसहितः खण्ड २	२ ०
तात्पर्यावली (५३ १ ८ विवरणस्य व्याख्यानम्) ख० ८ ८	८ ०
वैदिकप्रश्नोत्तर (भाष्यसहितम्) सभाष्यसहितम् खण्डानि ३ ३	३ ०
दुर्लभाः खण्डानि ४	४ ०

पातप्रतद्वशनाम। भीरुमान्मद्वग्निकृतमनिमभाऽऽव्यवृत्ति स० १
 व्याकरणमिनाक्षरा । भीमद्वयभट्टप्रणीता सप्तद्वानि ७ ७
 रत्नगुप्ति । ज्ञानधर्मकौमुद्या प्रकाशेन च सहिता स० ३ ३
 भैरवधकारः व्याख्यासहितः भीमद्वयवशीक्षितकृत उपक्रमप-
 राक्रमसहितः सप्तद्वे २
 योधसारंगरत्नरिक्तः तच्छिष्यद्विवाकरकृतटीकया स० स० १० १०
 प्रह्लादधर्मपिका भीमच्छट्टुरानन्दगगवद्विरचिता । २
 वैष्णवकामधेनुः शर्पात् प्राचीनज्योतिषग्रन्थः सप्तद्वे ३ ३
 भीमद्वयनाभ्यम् । श्रीश्रीपल्लभाचार्यविरचितम् ।
 गोस्वामिश्रीपुरुषोत्तमजी महाराजविरचितमाभ्यप्रकाशाव्य-
 व्याख्या समेतम् सप्तद्वानि ६ ६
 तत्त्वशेखरः । श्रीभगवत्पुंकाचार्यप्रणीतः । तथा-तत्त्वप्रयच्छुल्ल-
 संप्रदः । कुमारव्येदान्ताचार्यश्रीमद्वरदगुरुविरचितः । १

ब्रजभूषण दास और कम्पनी
 पाँदनीचौक के उत्तर नई सड़क पतारस

